

.....
188.289

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

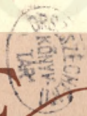
Harsányi
Zsolt
AZ
ARANY
HOLLO

OSZK

OSZK

Széchenyi Könyvtár

EX
LIBRIS
.....
FRANCISCI
JOHANNIS
PÁL

HARSÁNYI ZSOLT

AZ
ARANY HOLLÓ

REGÉNY

BUDAPEST, AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS
NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KIADÁSA

AZ
ARANY HOLLÓ

REGÉNY

IRTA
HARSÁNYI ZSOLT

*Kálmán Imre nővérenek, de Kágl Pálnénak is
egyenlő barátsággal*

Harsányi Zsolt

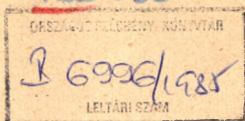

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT
KIADÁSA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

188289

11854. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

*PETROVICS ELEKNEK
AJÁNLOM*

I.

Hősöm és kedves barátom, Litteráti László zeneszerző, ült a zongoránál és felszisszent. Hirtelen kiesett annak a melódiájából, harmóniájából és ritmusából, amit komponált. Felugrott a zongora mellől és gyilkos dühvel nézte a telefónt. A kagylóra haragudott, pedig a telefonnak nem is a kagylója csönögte azt a rikító, hosszan szaggatott és éles Bé-t, amely a »Mici ebédél« című kuplékompozíció Gé-dur sorát felborította. Felvette a kagylót és beleszólt:

— Halló! . . . József ötvennyolcas—tizen-nyolcas. Ki beszél?

— Itt Szegő. Wertheim úr?

— Nem Wertheim úr.

— Akkor kérem Wertheim urat a telefonhoz.

— Itt nincs Wertheim úr.

— Mikor lesz ott?

— Wertheim úr soha nem lesz itt. Ez nem az ő telefonja.

— Nem? Milyen szám beszél?

— Nézze kérem, hagyjon engem élni. Már mondtam, hogy József ötvennyolcas—tizen-nyolcas.

— Wertheim József lakása?

Litteráti László valami rettentő gorombát akart mondani. De mivel a nyelvére toluló sérteések közül egyiket sem találta elég sértőnek, a gorombaságok között hebegve, addig habozott, amíg dühé egy picikét lecsillapodott. Ennélfogva visszatette a kagylót. Megállt a szoba közepén és végigsimította tenyerével az

arcát. A bosszúságot akarta letörölni róla, mint a fürdőkádban a szappanhabot. Aztán sóhajtott egy nagyot. A bosszúságot akarta ki-sóhajtani. Aztán köhintett egyet. A bosszúságot akarta lereszelni a torkáról. Ekkor észre vette, hogy már egy félórása gyomorégés kínozza, csak eddig nem jött rá. Hát persze. Gyomorneurózis. Hiperaciditás. A doktor azt mondta, hogy ennek a betegségnek külön neve van, úgy hívják, hogy foglalkozási neuraszténia. Gyógyszere: pénz. Nem dolgozni, jól aludni, utazni, szórakozni, gondtalannak lenni.

Mikor a szája tele volt szódabikarbónával, felrobbant az ajtó. Litteráti Lászlóné született Grebicza Berta, színpadi nevén Gervay Bertuka lépett be rajta.

— Nem engem kerestek? Telefonált valaki? Ki telefonált?

Litteráti nem felelhetett. A fejét is csak alig észrevehetően ingathatta, mert tudnivaló, hogy a fejingatástól a szódabikarbóna kihull az ember szájából. Csak akkor felelt, mikor a vizet is lenyelte és az arca olyanná torzult a szájíztól, mint azok a lárvák, amelyek a színházak gipsz-stukkói között a görög tragédiát képviselik.

— Senki.

— Ne hazudjon! Hallottam a csengetést. Biztosan valamelyik rongy telefonált.

Litteráti megint több gorombaság között válogatott, de megint lehült válogatás közben.

— Tévedés volt. Valami Wertheimot kerestek.

Az asszony erre a sóhajoknak azt az egy bizonyos fajtáját választotta, mikor az ember teliszájjal szívja be a levegőt, de aztán keményen összecsukja a száját és a levegőt az orrán ereszt ki, mint a lángfújó táltos. Ez magyarrá fordítva ennyit tesz: rendben van, én csak nem akarok szólni. Így tett Litterátiné, sarkon fordult, erős keble csak úgy repült a hirtelen fordulattól. És kiment.

Litteráti László utána nézett és ugyanazt az orrsóhajtást megismételte. Állott a szoba

közepén, mintha modelül akart volna állni valakinek, hogy lerajzolják. Szokásává rögződött mozdulat gyanánt csípőjére tette a kezét. Hüvelykujját előre, a többi hátra. Ezt a mozdulatot azok a férfiak szokják meg öntudatlanul, akiknek nincs hasuk, mellkasuk ellenben izmos és domború. Ilyen férfi volt Litteráti László is. És mikor így megállt, kissé szétvetett lábakkal, nem is László volt, hanem Laci. Én ezentúl csak Lacinak fogom hívni. Bár arca után Lacikának is nyugodtan hívhatnám. Széles vállú termetén egy tizenhatéves suhanc arcát hordozta: a szeme tág volt, csodálkozó, meleg és barna, az orra gyerekesen és komikusan fitos, a szája kissé nőies. Pedig nem tizenhatéves volt, hanem huszonhat. Olyan huszonhatéves volt, akiről jószemű ember rögtön megmondja ugyan, hogy huszonhatéves, de rögtön hozzáteszi, hogy jóval fiatalabbnak látszik. Így állott huszonhat esztendejével, csípőre tett kézzel, rátünődve az ajtóra, amelyen a felesége most ment ki. Elgondolkodott. Az arcán, amely mindig mozgalmas árulója volt a belül történeteknek, eleven változó kifejezések szaladtak át. Egyszer el is pirult. A fejében a következő filmek vetítése suhant egymás után:

— Hm. Egy nő. A feleségem. Mi közöm nekem ehez az idegen nőhöz? Azt mondja: valamelyik rongy telefonált. Ha féltékenységből mondaná, még rendben is volna. Nem féltékeny. Azért mondja, hogy »rongy«, mert ezzel is a saját tisztességéről beszél. Borzasztó gögös a tisztességére. Hogy lány volt, mikor elvettem, pedig a kórusból vettem el. Hát lány volt, rendben van, örült nagy dolog, mit csináljak, lőjem főbe magam lelkesedésemben? Más hozománya nem is volt. Fúj, ez disznóság, ezt a szemére hányni. Hiszen arról nem tehet, hogy nincs pénze. (Itt pirult el Laci.) És nem préda, azt meg kell adni. A pénzzel nem tud ugyan bánni, de a saját személyére nem szán semmit. Huh, milyen pongyola van most is rajta. A pongyola barhetből van. A barhet rémes. Olyan, mint azok a bolyhos tapintású növénylevelek és festett minta van beléje sajtolva,

mint a nyomtatás. Ez is milyen idegessé tesz. Jaj de jó lesz elutazni. Hány óra? Félhat. Hatkor Bárány megmondja, hova utazom. Megyek is mingyárt, egy nyilvános állomásról felhívom Pannit is. Jószagú nő, szép, önző, kicsinyes, nem szeretem, kívánom. Igaz is: a kuplé. Nem csinálom meg. Marha szöveg. Ideges vagyok. Nem tudok dolgozni. Jaj de boldogtalan vagyok. Vajjon hol leszek a jövő héten? Vasút, hajó, szálloda, portás, idegen hely, egyedül, ó, milyen jó lesz. Jaj de boldog vagyok. Rá kellene gyujtani. Nem gyujtok rá, sokat szív-tam. Ideges vagyok. Jaj de boldogtalan vagyok . . .

A telefon megint csöngött. Laci felvette a kagylót és belemondta a hallót. Világos színű, női szoprán hallózott vissza. Megyey Panni hangja. Olyan színű a hangja is, mint a haja, gondolta Laci. A felesége éppen ekkor lépett be a telefóncsengésre. Ő tehát így szólt a telefonba:

— Kit tetszik keresni?

Ez megbeszél jel volt. Azt jelentette, hogy Berta ott van a szobában, de azért Panni beszélhet, mert a telefonnak csak egy kagylója van. Ha Laci úgy mondta volna, hogy »kit keres, kérem«, az azt jelentette volna, hogy most egyáltalában nem lehet beszélni. Megyey Panni tehát így szólt a telefon másik végén:

— Hát akkor röviden. Pont háromnegyed-nyolckor hívasd az öltöztetőnőt, mint a multkor, nagyon vigyázz. Pá.

És letette a kagylót. Laci ennek ellenére tovább tartotta a kagylót és így szólt az üres telefonba:

— Már mondtam egyszer, hogy itt nem lakik semmiféle Wertheim.

És színlelt haraggal letette a kagylót. De az asszony szeme gyanakodva megvillant. Kövér kis kezével rácsapott a kagylóra és felkapta. Mohón várta, hogy a központ jelentkezék.

— Halló! Kérem, nagysád, nem tudná megmondani, milyen számmal beszéltem az imént? Halló! Tessék? Már nem tudja? Kár.

Laci nem szólt semmit. Kiment a fürdőszobába kezét mosni. Ahogy a vizet eresztette a kezére, belenézett a kádba. A fehér festék alól, amely valaha szegényesen igyekezett az emailt hazudni, horpadozó bádog tekintett elé. A kádban kis támlátlan konyhaszék állott, azon pedig teknő. Szóljon az asszonynak? Eh, nem érdemes. Bertuka meg fogja indokolni, miért áll ott a teknő. Éppen ezt nem lehet megértetni vele soha, hogy a fürdőszoba szent hely, hogy az a lakásban a templom.

Kölni vizet öntött a tenyerébe és tenyerét rádörzsölte az arcára. Csípett, jól esett. Éppen azt akarta mondani: ááh, mikor a konyha felől egetverő csörömpölés és rögtön utána elkeseredett szitkozódás hallatszott. Kiment a konyhához, benyitott az ajtón. Ott ült egy széken Holákné és nevetett. A cseléd dühös, síró kiabálással cserepeket szedett a földről, a spórnak támaszkodva pedig zavartan, de szemtelenül vigyorgott Gabi. Átkozott Gabi, borzasztó Gabi. Berta öccse, a sógor, a kín, a teher, a szégyen, a damoklesi kard.

— Mi van itt? — kérdezte Laci, haragosan, nem is az eset miatt, hanem amiatt, hogy most haragudni kell, pedig azt ő unja.

— Kérem, naccságos úr, a Gabi úrfi. Nem lehet tülle. Nem maradhat tüllem. Két virágos tányér eltört. A Holákné naccsága meg csak neveti.

Laci ránézett a sógorára. A sógor egy kicsit összehúzta magát, de nem szünt meg a vigyorgást a hamu alatt készen tartani. És csakugyan neki lett igaza, mert Laci a kényelmesebb megoldást választotta: a uéma megvetést. A hanyag emberek tesznek így: megjátsszák, hogy most irtózatoss harag dűl bennűk, ám ők erőt vesznek magukon, a harag azonban el van téve és virulva várja a legközelebbi alkalmat, hogy annál rettenetesebben törjűn ki. De Gabi már ismerte ezt. Tudta, hogy nagy baj sohasem lehet, mert mikor kezdűdnék a nagy baj, akkor Berta, meg ő nekifognak hangosan ordítani és vitatkozni.

Attól Laci fogja a kalapját és elszalad, mert irtózik a házi botránytól.

Most nem is kellett kiabálni, Laci fogta a kalapját és ment. Csak éppen visszaszólt, hogy ma nem vacsorázik itthon. De annak a hatalmas és hangos mondatnak a közepénél, amelyben Bertuska kezdte leszedni a keresztvizet az ilyen könnyelmű emberről, aki rögtön kocsmába megy, ha egy kis pénz viszket a zsebében, Laci már ment lefelé a lépcsőn. Minden napjának kellemes percei voltak ezek: lemenni hazulról. Mindig nagy öröm volt maga mögött tudni Bertát fésületlen hajában ágypelyhekkal, Holákné szomszéd lakót a konyhában üldögélő és kávézó pletykázásokkal és Gabit, a rettenetes Gabit, akinek megint nincs állása, mert megint lopott és aki eladogatja a kótákat az antikváriusnak.

Ahogy a gyáruccai kapun kilépett a forró júniusvégi délutánba, az egész mindenséget úgy elfelejtette, mint ahogy a szél elkapja a pitypang tetejéről a bolyhos kis magszálakat. A puha aszfalton lassan lépkedett előre és neki-fogott, hogy számadást csináljon a helyzetről. Otthon nem tudott gondolkozni. Ha gondolkozni akart, el kellett mennie hazulról.

Hogy is állunk tehát? Van kétezer korona. Ötszáz elég Bertának két hónapra, mert közben két elseje is lesz, a színháztól majd Berta veszi föl a pénzt. Marad ezerötszáz. Június vége van, hazajön szeptemberre. Két hónap alatt megírja a felolvasást. Jaj de jó lesz, milyen gusztusos munka. És ki is pihen magát.

Az Otthonban olyan izgalmat talált, hogy kíváncsian ment oda egy csoporthoz. Mi az, mi történt?

— Boszniában megölték a trónörökös párt.

Egy ujságíró mesélte a részleteket a csoportnak. Laci végighallgatta. Részt is akart venni a részleteket követő, magasra ajzott vitában, de meglátta az egyik sarokban kávézni Bárányt. Földerülő arccal intett neki köszönést és sietett hozzá.

— Mit szólsz? — kérdezte Bárány nagy hűhóval.

— Mit szóljak, — mondta vállat vonva Laci, — utálta a magyarokat. Hát mondd, mi van az én dolgomban. Voltál az Idegenforgalminál?

— Edes fiam, amit én ígerek, arra mérget vehetsz.

— Na? Hamar, hamar! Hova fogok utazni?

— Türelem, türelem, édes atyámbátyám. Gyerünk sorjában. Van két hónapod, úgy-e. Ezalatt dolgozni akarsz. Tehát elegáns, jó hely legyen, de csendes. És olyan, ahol még nem voltál. Londonban voltál két napig, Párizsban voltál egy hétig, Berlint, Bécsét ismered, Rómát, Milánót, Velencét. Firenzét szintén. Látod, tudom kívülről.

— Na? Na?

— Hát kérlek, az Idegenforgalminál olyan helyet találtunk neked, hogy... nem is tudok mit mondani. Ezt, mondhatom, csak az én összeköttetéseimmel lehetett megcsinálni. Holnap már megkapod a jegyeket is. Holnapután utazhatol.

— De hova, az istenért, hát ne kínozz már.

— Csak sorjában. Az olasz tavaknál még nem voltál, mi?

— Nem. Oda?

— A Garda-tónál nem voltál, mi?

— Nem. Hát odamegyek?

— Barátom, én csak annyit mondok, jól tetted, hogy az utazásodat rám bízad. El fogsz utazni a Garda-tó mellé, Gardone-Rivierába. Gyönyörű hely, de ott most nincs szezon, csak husvét táján, meg ősszel. Az egyik nagy hotel, a Savoy, nyitva van. Ma megjött a levél. Csinaltunk neked kedvezményes panziót, naponta fizetsz mindenért tizenegy lírát. Na? Mi? Hát érdemes a jó, öreg Báránynak szívességet tenni? Mi? Gyönyörű hely, nincsenek sokan, kedvezmény, mi?

Bárány mindenáron be akarta hajtani a viszontszívesség felett való határtalan elragadtatást. De Laci csak udvariassen hálás arcot vágott. Maga sem tudta miért, de csalódást érzett. Most jött rá, hogy mióta ezt a kéthónapos utat dédelgeti magában, tulajdonképpen mindig egy megmondhatatlan és csodálatos Tün-

dérországba akar menni. Azért nem is akarta ő maga elhatározni, hogy hova megy. Úgy bízta rá a dolgot Bárány közgazdasági hírlapíróra, mintha a Pythiától kérdezte volna, hova utazzék. És most egy rendes földrajzi helyet mondanak neki.

— Fiúméig méggy gyorsal, onnan méggy hajóval Velencébe, onnan méggy a milánói gyorsan a tóig, leszállsz Desenzano nevű állomáson, onnan hajóval méggy Gardonéba. Visszafelé pedig úgy utazol, hogy elméggy Veronába, onnan pedig a Brenner-vonalon Innsbruckba, Salzburgon keresztül Bécsbe. Á, barátom, valami gyönyörű helyeket fogsz látni.

Laci szépen megköszönte a szívességet. Aztán elment azzal az ürüggyel, hogy megnézi a lapokat. Egyedül akart maradni. Elbújt egy Alkotmány mögé és eltűnődött. Garda-tó. Furcsa. Eldöntetett tehát róla, hogy két hónapot a Garda-tónál fog tölteni. Ahogy a levegőbe fújt egy sűrű füstfelhőt, egy pillanatig azon szórakozott, hogy az a füst, ami a cigaretta égő végéről száll felfelé, az kék, ami pedig a szájából jön ki, az fehér. Aztán bámult bele a füstbe és az a gondolata támadt, hogy mikor két hónap múlva ugyanígy fog itt ülni az Ott-honban, vajjon milyen emlékek lesznek mögötte? Lesz-e az emlékei között egy pár olyan pillanat, amely minden látható, külső ok nélkül, a lélek megfejthetetlen válogató munkájánál fogva hosszú-hosszú évek múlva is teljes elevenességgel fog élni benne? Végiggondolt magában néhány ilyen pillanatot, amelyek a múlt tengerébe elsüllyedt életből mint pici koráll-szigetek a felszínen maradtak.

Látta magát abban a pillanatban, mikor a szentandrászi kastélyban négyéves korában a varrógépnél dolgozgató anyjának a karja alá, az ölébe fúrja a fejét és liheg, mert nagyon szaladt valahonnan. De az előző pillanatot nem látta az emlékében, sem a következőket. Aztán eszébe jutott nyolcéves korából az a pillanat, mikor erős nyári délután keresztanyja szobájának a pirossávos vászonfüggönyein átsüt a nap, de úgy, hogy a pici lyukakon átragyogó

fények nagyobbá tündöklének, mint maguk a lyukak. És a szobában egy kanári csicsereg, kint pedig valaki egy fémtárgyra üt, amely kellemes, pengő hangot ad. Hogy ő hol van ebben a szobában, arra nem tud visszaemlékezni. Csak arra, hogy valahol ott kell lennie. Aztán eszébe jutott egy pillanat: egy tavaszi délelőtti pillanat a kolozsvári korzón, a nap gyönyörűen ragyog, a levegőben ibolyaszag van, feltűnően erős, és ő egy keringőt dúdol. A melódiára nem tud visszaemlékezni, csak a ritmusra, meg egy kissé a melódia rajzára is: a keringő vonala lassan indult és aztán olyan lendülettel, kanyarogva szökött felfelé, mint a szőlőinda. És egy másik pillanat: sötét téli éjszaka, erős, néma havazás, és ő áll egy ablak alatt, ahová egy asszony fel fogja hívni. Ki volt az az asszony? Melyik volt? Már nem emlékszik.

Marad-e ilyen pillanat a két hónapból? Milyen érdekes, gondolta magában, hogy nem erre a két hónapra vágyik, hanem arra a későbbi állapotra, mikor erre a két hónapra vissza fog emlékezni.

Ezen nagyon soká gondolkozott. A végén úgy döntött, hogy ő tulajdonképpen nem él. Nem akkor éli a pillanatot, mikor a pillanat van, hanem sokkal később. Vannak öregurak, akik az új cipőt előbb egy darabig az inasukkal hordatják. Ő is kitapostatja előbb az életet egy idegennel, a multtal. Csak aztán viseli.

Megnézte az óráját. Hét óra mult. Sietni kell a nyári színházba.

II.

Ismerős konflis volt. Az öreg Simon. Ha nem lett volna a bakon, mindenki inkább levitézlett tőzsdeügynöknek mondta volna, semmint kocsisnak. Még így a bakon is furcsállotta, aki oda nézett. Ravasz kis szőrös arcot hordott a füléig szaladó világosfekete kemény kalap alatt. Mintha nem ő lett volna a kocsis,

csak helyettesítette volna a kocsis, aki pár percre eltávozott.

Laci hátradőlt az ülés sarkában, a zsirardi-ját maga mellé tette. Mély lélekzettel szívta magába a nyarat: a pesti ucca aszfalt-szaga, meg a fekete konflisülésnek a bőrszaga, ez volt a nyár. A kocsis nem is kérdezte, hova kell menni. Indult.

— Gyí te, Blérió!

Blérió lehajtott fejjel, rosszkedvűen koccogott a liget felé. A kocsis hátranézett. Pillantása ezt jelentette: állok a nagyságos úr kérdéseinek rendelkezésére. Laci pedig éppen szólni akart. Pillantása ezt jelentette: halljuk a ma éjszakáról szóló titkos jelentést. Mert Simon részint Megyey Panni bérelt kocsija volt minden éjszakára, részint áruló és Laci titkos szövetségese.

— Kilenckor megyek a Glock úrért a Nádor uccába, idehozom a színházhoz. Előadás után viszem a Glock urat meg a kisasszonyt vacsorázni.

Laci bólintott, a jelentést tudomásul vette. Aztán kicsit habozva megkérdezte:

— Az éjszaka mi volt?

— A Márványmenyasszonyban volt a vacsora. Egy órakor jöttünk el. A Kelemen úr is ott volt. Valami utazásról beszéltek folyton, meg hogy a kisasszony kérjen szabadságot.

Laci csodálkozó arcot vágott. Nem a kocsis számára, csak úgy bele a levegőbe. Miféle utazásról van itt szó? Gépiesen rágyujtott. Mindig rágyujtott, ha gondolkozásában valami fordulat történt. Köznapi életének kis bekezdései, strófái között egy-egy cigaretta volt a gondolatjel. A kabátja kis zsebében nem talált gyujtót. Benyúlt tehát a bakon ülő Simon kabátjának a jobb külső zsebébe. Ott mindig volt gyujtó. Rágyujtott, aztán visszatette a skatulyát. Simon hátra se nézett.

A kocsi nem hajtott föl a színházhoz. Laci leszállt egy közeli sarkon és gyalog ment a színházhoz. Ott ment be, ahol a közönség. A vasajtónál beüzent a szerzőért, Vig Jenőért.

— Szervusz, Jenőkém. Légy szíves megint.

A szerző, szegény, szemüveges, gondterhes, családos öreg ember, olyan szolgálatkészen topogott és hajlongott, mint a mindenkihez nyájas kutyák szoktak.

— Hogyne, hogyne. Már megyek is.

— Ne, még ne. Majd háromnegyednyolc előtt öt perccel. Addig diskurálhatunk.

— Hej ti fiatalok... hej ti fiatalok, — mondta törődött és kötelességszerű ál-huncutsággal az öreg nyári szerző, — hát különben hogy ityeg a fityeg?

— Holnapután elutazom.

— Na ne beszélj. Hova?

— Olaszországba. Nem érzem jól magam. Kimerültem.

— A nők, hehehe... a nők. Rád fér a nagy egyedüllét.

— Ördögöt a nők. Sokat dolgoztam. Különben a nők is. Szóval elutazom. És hiába leszek egyedül, mert munkát is viszek magammal.

— Mit dolgozol? Nagyon érdekes. Mit dolgozol?

— Kitaláltam egy jó hangverseny-ötletet. Ciklust rendezek. Megírom az operett történetét. Három estére terjed. Én fogom felolvasni és Panni mindig elénekel egy-két példát.

Az öreg szerző bajban volt. Az ötlet csakugyan tetszett neki. De olyan féktelenül szokott hízelegni, mikor valami nem tetszett neki, hogy az ilyen esetekre elfogyott a szótára. Megállt, az égnek fordította a szeme fehéret, a mellére tette egyik tenyerét és a földöntúli rémület jeléül áhitatos hangon rebegette:

— Na hát!

Az emberi lélek azonban úgy van szerkesztve, hogy még az a dicséret is jól esik, amelynek hazug volta nyilvánvaló. A színészek is el szokták hinni azt a hivatalos kom-münikét, amelyben a színigazgató soronként fizetve dicséri őket. Laci belejött és hévvel magyarázta:

— Az első estén lesznek, barátom, a régiek. Pár szóval Scarlatti, a belkantisták, Lully, s a többi, amiből kijött az egész. Aztán a seconde empire, meg utána a hetvenes, nyolcva-

nas évek, Offenbach, Planquette, Audran, Hervé, Lecoq, az Athénée-Comique, a Nouveautés, a Variétés, mit tudom én. Föl lesz osztva öt részre, az négy szünet. Panni négy-szer ki fog jönni és elénekel néhány illusztrációt, mondjuk összesen huszat. A második estén Suppé, Millöcker, Strauss János, aztán Sullivan a másik oldalon. A harmadik estén a modernnek. Linckétől Edmond Missáig.

— Missa? Ja igen, Missa, tudom.

— Nem ismerheted. Egy új francia. Kedves, tehetséges, finom. Itt még senki sem ismeri. Van egy »Mademoiselle du Bal Tabarin« című operettje. Jó dolog.

— Akkor összetévesztettem. Mondd, és librettókról is fogsz beszélni?

— Hogyne. Végre megmondom a véleményemet az íróknak.

— Hiszen te is író vagy. Író is vagy.

— Dehogyan vagyok. Én csak zenekritikát tudok írni, mást nem. Na hát most belerúgok a bécsiekbe.

— Te Laci . . . remélem, rólam nem fogsz elfelejtkezni? Amiért csak nyári darabokat, meg alkalmi darabokat írok . . .

És alázatosan nézett a bécsieket megvető fiatalemberre. Laci elnevette magát, rátapintott a nyári szerző vállára és nagylelkűen megígérte:

— Ki leszel szerkesztve. Az alkalmi darab nem dehonesztáló. Légy büszke rá, hogy a »Talpra magyar« is alkalmi vers volt. Hanem ha nem veszed rossz néven, öregem . . . most már . . . lehetne . . .

— Hogyne, megyek. Bízd csak rám. Neked ne tenném meg? Meg Panninak? Micsoda nő ez, barátom! Tegnap beültem hallgatni. Hogy ez mit csinál abból a telefónduettből a második elején! Hát én sietek. Szervusz.

A hajlotthátú öreg elsietett. Bement egyenesen a Megyey Panni öltözőjébe, aki most jött vissza a színpadról és egy jó félóráig semmi dolga nem volt. Vig Jenő, rendkívüli fontossággal és titokzatossággal intett egyet a művésznőnek, aztán rászólt az öltöztetőnőre, aki

a sarokban színes üveggyöngyöket fűzött fonálra:

— Németné fiam, itt van magának hetven krajcár, villamos oda-vissza, a többi a magáé. Szaladjon csak el a feleségemhez és mondja meg neki, hogy jó háromnegyed ház van és tízre várjon a vacsorával.

Az öltöztetőnő, akinek olyan arca volt, mint a sündisznónak és június évadján is kötött pamut-réklit viselt, hegyes orrát kérdően dőfte a primadonna irányába. A primadonna bólintott és az öltöztetőnő szúróan ellenséges szeme alatt igyekezett közömbös maradni. Belenézett a tükörbe, aztán egy nyúlábát hozzányomott a sok tégely közül a piroshoz, előreszegett állal a tükörbe nézett és a nyúlábát az arcához nyomta.

Az öltöztetőnő kendőt vett és elment. A szerző szerette volna még fontossá tenni magát, de nem tudott mit mondani. Végre kitálta. Atyáskodva rátette a kezét a színésznő vállára, amely festékfoltos törülközővel volt betakarva és így szólt édes gögicséléssel:

— Nem rossz érzés a siker, mi? Jó érzés, mi?

— Jó. De még jobb érzés volna, ha eltávoznál, édesem. Örülten únlak.

A szerző megdöbbent. De gyorsan határozott. Elővette az ilyen esetekre érvényes hangot, a szeretetteljes atya hangját az elragadóan pajkos gyermekkel szemben:

— Hahaha. Aranyos egy pofa vagy.

Ekkor lépett be Laci. Nem is lépett, hanem bebújt. A kezében ki volt készítve hetven krajcár aprópénz, azt odanyomta a Vig kezébe. Nagyon jól össze voltak tanultva, mindig így szokták eltávolítani az öltöztetőnőt, aki a művésznő barátjának, Glock tőzsdebizománynak, gazdagon fizetett és fanatikus háremőre volt. A szerző még egy intím, összeboronáló, melegen együttérző pillantást vetett rájuk és kiment.

— Holnapután utazom, — mondta Laci és leült arra a székre, amelyről a földre tett egy kalapskatulyát.

— Én meg holnap. Na? Nem is csodálkozol?

— Nem. Már kicsodálkoztam magam. Simontól hallottam. Hova mégy? Mit akar az a vadállat?

— Tegnap egyenesen botrányt csinált a Márványmenyasszonyban. Rémesen kínozott veled. Az anyám sírjára esketett, hogy mikor beszéltem veled utoljára. Azt vette a fejébe, hogy ezen a piszok helyen is csak azért lépek fel, hogy találkozhassem veled. Tudod, mit költ Németnére, hogy kémkedjen? Szóval valami olyat mondtam neki, hogy ezt nem lehet kibírni, ha elutaznék Ausztráliába, ott is veled kínozna. Erre azt mondta, hogy utazzam el a Lidóra, két hét múlva utánam jön. Beleegyeztem. A direktornak már szoltam, hogy holnap nem lépek föl, csak ez a számár Vig nem tudja még. Holnap meg fogja ütni a guta. Már be is vagyok pakolva. Te hova mégy?

— A Garda-tóhoz. Ott csinálom meg a felolvasást. Akarsz egy jó hírt? Megcsinálom a szerződést a koncertirodával. Kondor már aláírta, én is aláírtam. Holnap te is aláírhatod. Én már a pénzt is felvettem.

Megyey Panni nem mutatta, hogy boldogan meg van lepve. Nagyon ügyesen tudott bánni a nők örök fegyverével, a hallgatással. Most sem szólt semmit. Gondosan dugdosta be a parókája alól kilátszó saját hajszálakat és gondolkozott. Laci közben nézte. Megyey Panni operett-tengerésznek volt öltözve. Aranygombos kék derék volt rajta, amely hátul a derekáig, elöl pedig a lehetőség határán túl két milliméterig volt kivágva. Azon alul feszes selyemtrikó következett. A meztelen vállat azonban piszkos törülköző fedte, Laci tehát a finom, hosszú lábakon nyugtatta éhes, fiatal szemét. Szép, egyenes lábak voltak ezek, bokában egy gondolattal teltebbek, mint egy szobrász óhajtotta volna, de jóvonalú, rugalmas lábak. És Laci azt a primitív vágyat figyelte meg magában, hogy ezt a két bokát úgy kellene megragadni, egész marokkal, mint egy üvegnek a hosszú nyakát, vagy azt a torناسzerszámot, amit a gimnáziumban buzo-

gánynak hívtak. Olyan volt ez a két lábszár, mint két nyél, amint a nő kinyujtva, a lábfej torkában egymásra rakva nyugtatta őket.

— Hogy utazol oda, a Garda-tóhoz?

— Velencén keresztül. Kiszállhatnék esetleg..

— Akkor rendben van. Hallgass ide. Ha megérkezél Velencébe, elmégy a Bauer és Grünwald irodájába. Ott engem jól ismernek. Ott hagyok neked egy levelet, amiben meg lesz írva, hányas a szobám a Lidón és melyik szal-
lodában, mert lehet, hogy az Excelsiorban nem kapok szobát. És meg lesz írva, mikor jöhetsz el hozzám.

Laci villámló szemmel és táguló orrlyukkal felugrott.

— De nem nappal!

— Nem hát. A Lidó tele van magyarokkal, még az kéne, hogy meglássanak. Majd vacsora után.

Laci támadásra kész karokkal, kigyúló arccal mondta:

— Te! ... Te! ...

De a leány elhárította és felállt, hogy le-
akassza a tükör vállára akasztott tengerész-
sapkát.

— Most eredj, fiam, mert Németné rögtön visszajön. Majd örülhetsz odakinn. Na ne, a karom fehéritős és a szám ki van festve. Na eredj. Na, komolyan, a parókám.

Laci viharosan és szorosan magához ölelte. Ahogy az érzéki férfiak szoktak ölelni: félkéz-
zel a nő karja felett, másikkal a nő karja
alatt, féltérddel belépve a nő két térde közé.
De nem csókolta meg. Az a furcsa természete
volt, hogy a csókot csak akkor szerette, ha sze-
retett valakit. Húszéves tomboló korában
minden jött-ment nőnek odaadta magát, de a
száját szemérmesen őrizte.

Még ki sem lépett az öltözőből, a művésznő
már visszafordult a tükörhöz és a sapka alatt
a paróka bodrait húzogatta. Laci, a hazug pil-
lantások virtuóza, szeretett volna még egy
mély, romantikus búcsú-nézést váltani, míg a
becsukódó ajtó a pillantást ketté nem vágja.
De hiába készült a hosszas gyakorlatban ki-

próbált pillantást alkalmazni. A háttal fordult nő még saját tükörképét is elfedte.

Ahogy gyalog bandukolt a liget ájult és poros fái alatt, azon tűnődött, hogy fel tud-e magában fedezni a nyers kalandvágyon kívül valami érzést ez iránt a nő iránt. Nem is kellett sokáig tűnődnie. Ha a lelke zagyva zűrzavarában turkál, ott erről a nőről nem talál írva semmit, de semmit. Emlékezett életéből olyan nőkre, akik iránt szerelmet egyáltalában nem, hanem az erős vágy mellett őszinte pajtáságot és jóindulatot érzett. De ez iránt a Megyey Panni iránt — hogy is lehet ilyen neve valakinek — barátság sincs benne. Kíván neki sikert, boldogulást, a discsőség boldog óráit? Dehogy is kíván. Sőt titokban ellene érez, mert ez a nő olyan ridegen és erőszakosan akar boldogulni, pedig nem is tehetséges. Őszintén szólva, gondolta magában, ő úgy néz erre a nőre, mint az útonálló az aranyórás járókelőre. A járókelő nem érdekli egy szemernyit sem, csak az aranyóra, amelyet ravaszsággal, vagy goromba rákiáltással el akar venni. Ahogy lehet. Ez alapjában véve utálatos dolog. Mindig ez az aljas éhség, amely önmagát eszi és még éhesebben ugrik tovább az új nőhöz.

Eszébe jutott a felesége. Annak mindegy. Nem törődik vele. Most ott ül Holáknéval a konyhában, a lábán rongyos papucs és a cseléddel hármásban a házbeliek napi eseményeit beszéli meg. És örül annak, hogy az ura nincs otthon. Annak még jobban örül, hogy az ura elutazik.

És ő el fog utazni és a Lidón övé lesz Megyey Panni, és másnap már azon fog tűnődni, hogyan szabadulhat meg ettől a nőtől. Milyen sivár és borzasztó dolog ez, milyen lélektelen, üres és hitvány élet, milyen jó volna valaki, igazi, édes, finom, akinek nem kell hazudni egy szót sem, csak odaborulni elébe véghetetlen és vak odaadással, a teljesség és a tisztaság forró fehérségének hullámaira vetve a behúnyott szemű és remegő szívet.

Ez már nem fog eljönni soha, soha. Le van

kötve egy idegen nő mellé. Miért vette el? Egy vállvonás a felelet. Hanyagságból. Abból az érzéketlen és fatális tunyaságból, amely a dolgokat addig halogatja másnapra, míg egy napon minden késő. Milyen jó volna most egyedül lenni, szabadon várni a megváltó érzés eljövetelét és mikor megjön, teljes szívvel-testtel, egészen, mindörökre beledőlni. De ez most már nem lehet. Pedig lehetett volna.

És ahogy leült a néma nyári estén egy sápatag gázlámpa alá a lócára, egy verssor jutott eszébe. A legborzasztóbb, legmegrendítőbb sornak érezte most, amit valaha írtak:

— Look in my face, my name is Might-Have-Been . . .

Mozdulatlanul könnyökölve nézte a gázfényben fehérlő kavicsokat. A szeme nedves lett. Nagyon szerette Litteráti Lászlót és nagyon sajnálta.

III.

Aznap éjjel Laci négy órakor ment haza. Tudniillik az Otthonba ment hideget vacsorázni, aztán egy darabig tétlenül járt-kelt a szobákon keresztül és éppen azon gondolkozott, mit kellene kitalálni lefekvés ellen, mikor Steinrück jött felfelé a lépcsőn, a matematikus. Furcsa tudós volt ez, gnómtestén kopasz óriáskoponya ült, amelyre két félgömbnek tetsző, erős dioptriájú szemüveg volt illesztve. Akárkivel akármiről kezdett beszélni Steinrück, az ötödik mondatnál a szemüveg elkezdett reszketni és másfélóráig reszketett, mert a matematikus szenvedélyes és rendkívül folyékony előadást tartott. Vannak ilyen emberek, akik az életben méltatlanul alul maradván, a mindenséget két ellenségre osztják fel: megtört, de meg nem hajlott sajátmagukra és mind a többi világra. Ennek a többi világnak minden tagja az ellenük felvonult mindenség hadseregébe tartozik. Azért vitatkoznak olyan hévvel és odaadással bármiről, mert mindig saját sorsukkal vitatkoznak.

Laci hozatott egy üveg olcsó francia pezsgőt és leült Steinrückkel vitatkozni. Steinrück azt fejtegette, hogy az emberi faj nem hivatott a világmentesítésre. A hangya jobb társadalmat alkot, a tigris szebb, a fókák jobbszívű, a szarvasbogár sokkal kevésbé törékeny, a teknősbéka szívósabb, a csuka szaporább, az ember egyáltalában egy utálatos, piros nedvekkel telt sápadt bőrzsák, csak bele kell szűrni, vége. Laci erre azt mondta, hogy a fókákba is csak bele kell szűrni, vége. Ettől Steinrück olyan dühös lett, hogy félnégyig egyhuzamban beszélt és a végén kijelentette, hogy Antihumanum címen szabad liceumot fog alapítani és világpropagandát fog indítani az emberi faj öngyilkossága érdekében.

Még az uccán is magyarázott. Hazakísérte Lacit. A kapuban álltak egy jó darabig. Végre kezefogtak. Akkor Laci így szólt:

— Te Géza. Én rettentően szerelmes vagyok.

— Kibe, te számár?

— Nem tudom. Senkibe. Csak éppen szerelmes vagyok. Tárgytalanul. Az összes szimptomák jelen vannak, olyan szerelmes vagyok, mint egy állat. Senkibe.

Steinrück diadalmasan felkiáltott:

— Ez az! Az én gemin-elméletem. Az Egyén nem egész egység, csak fél egység. A Pár az egység. A Pár el van szakítva és a két fele keresi egymást. Hallgass ide. Az egészet kifejtem neked ...

De Laci már becsengetett és most jött a házmester. Steinrück abbahagyta az előadást és komoran azt mondta, hogy szervusz. Mindig így váltak el, ha együtt voltak. Steinrück gyalog vágatva sietett vissza az Otthon felé, mert a gemin-elméletet feltétlenül el kellett mondania valakinek. Laci pedig felment a lakásába.

Bement a dolgozószobába. Ott leült és egy negyedóráig tétlenül nézett maga elé. Aztán eszébe jutott, hogy a nap folyamán két szó fordult meg a fejében, aminek lexikonokban utána kell nézni. Az egyik »kápucány«. Azt

meg is találta a Czuczor—Fogarásiban. Kopfzaumból származik és azt jelenti, hogy kantár. A másik ez a furcsa szó: »holokauszt«. Mi az ördög lehet ez? Tulajdonnév? Angol ige? Technikai szerszám? A Pallasban nem találta. Az angol kéziszótárban nem találta. A Riemannzenelexikonban nem találta. Végre a nagy Larousseban rábukkant. Holocauste: olyan áldozási mód, ahol az áldozatot elégetik. De hol ragadt ma a fejébe ez a szó? Hol olvasta, vagy kitől hallotta?

Megint nézett a levegőbe egy negyedóráig, aztán leült a zongorához és eljátszotta »A se-villai borbély« nyitányát, de úgy, hogy az ujjai nem nyomták le a hangokat, csak futkostak a billentyűkön. Hajnalban mindig ilyen némán szokott zongorázni, de azért teljes odaadással.

Künn már derengett. És ő végzett a zongorázással is. Akkor elővette a francia kártyát. Elkezdte rakni a paszianszot. Két tucattal a nagyot. Huszonhat lapot leolvasni, aztán az ászokat középre, a talonból fogyasztani, szint ellenkező színre, alacsonyabbat a magasabbra. Jól ment nagyon, de egyszer csak elkezdett hiányozni a káró-kettes. Mind dühösebben rakta, őszinte haraggal szidta magában a káró-kettest. Felrezzent. Ott állt Bertuka, álmosan, kócosan, pislákolva, egy szál hálóingben.

— Ez már mégis csak disznóság, — mondta Bertuka — ilyenekkel égeti a villanyt.

Laci dacosan hallgatott, mint a rajtakapott morfinista. Rakta tovább a kártyát. Bertuka várt egy darabig, aztán hirtelen megfordult.

— Szégyelheti magát, cigány.

Azzal bement. Laci összezsápt a kártyát. A pasziansz nem jött ki. Kedvetlenül ment vetkőzni. Mire bevetette magát az ágyba, Bertuka már pirosan, mérgesen, egészséges álomban szuszogott a szomszéd ágyban. A paplan alól kilátszott a lábafeje: kis, kövér, kurta, tömzsi lábfej. Laci egy kis kárörömmel nézte a lábat. A kártyával volt valami igaza Bertukának, de a lába csunya. Hanem mikor leol-

totta a lámpát és magára húzta a nyári pikétakarót, nehéz, erős fájdalmat érzett a szívében. Ahoz a mély és forró sajnálathoz, amit önnönmaga fölött érzett, képzeletben hozzáölelte ezt a szegény, idegen lényt, a feleségét. Sajnálta mindkettőjüket. A földön millió és millió ember járkal és ebből az irdatlan tömegből valami vak hullámverés úgy egymáshoz csapta kettőjüket, hogy most itt fekszenek egymás mellett. Ez az asszony is boldogtalan, csak nem tudja. Ordenaré, gyűlölködő, irigy, ostoba, szegény kis nő, nem tehet róla, hogy ilyen. A zebra sem tehet róla, hogy olyan csíkos. Ez egy ember, gondolta magában alázatosan Laci, ez megérdemelné, hogy szeresse egy másik ember. Akármilyen kicsi és csekély teremtes, nem lehet olyan semmi, hogy a világból egy neki-való férfi, egy szív, egy pár, egy életfél ne járjon neki.

— Vajjon rossz ember vagyok én? — gondolta magában Laci. — Én azt hiszem, nem. Ime, mennyit szenvedek ettől a nőtől a makacs ostobasága, a kicsinyes gonoszsága, a kapzsi gyűlölködése miatt, de akármilyen szigorúan figyelem magamat, nem érzek magamban bosszút iránta, csak lojális részvétet, igen mélyről jövő fájdalmas részvétet. Én boldogtalan ember vagyok, de jó ember vagyok.

És ezzel a hangulatos érzéssel aludt el, mert nem tudta, hogy rossz, bár nem tehet róla. Nem tudta, hogy az egészséges fiatalság éppen olyan rossz és könyörtelen, mint a természet, melynek a fiatalság délceg heroldja. Ő azt hitte, hogy jó. És mikor nyugtalan, ideges, erősen álmodó álma után felriadt és a felriadástól zsibongva fájó idegekkel tápáskodott fel, Bertukát látta maga előtt, aki szemében a megvetés és gyűlölet leplezetlen kifejezésével költögeti.

Azt hitte, alig aludt egy órát, olyan fáradtnak érezte magát; hihetetlennek érezte, hogy délután három óra. Nem volt az a benyomása, hogy új nap kezdődött. Ő még a tegnapit folytatta. Gyorsan felöltözött, elszaladt az Idegenforgalmihoz a jegyekért és a villamoson

elhatározta, hogy nem vár holnap reggelig, elutazik ma este.

A gondokkal terhelt emberek elutazásának mindig van egy meglepően kellemes pillanata: mikor a vasút végre megmozdul. Ez a pillanat azzal a csodálatos varázssal jár, hogy a fáradt és homlokráncoló ember hirtelen szökkenő könnyebbséget érez: mintha a nagy köveket valami egy legyintéssel elbillentette volna a szívről. Az arc csodálkozva kiderül, a szemek megfiatalodnak, a mell szélesen és szabadon lélekzik egy nagyot és a tekintet felcsillanva néz ki a kupé ablakán a mesebeli tájra, ahová máris érkezett, pedig a vasút még a váltók, a kőszénfüst, a reklámkerítés, a szerelvények birodalmában igyekszik ki a szabad pálya felé.

Laci végigfeküdt a második osztályú kocsii ülésén, ahol egyedül volt és az időt reggel négyig azzal a zakatoló, ritmikusan ideges félálommal gyötörte végig, amely fárasztóbb a virrasztásnál. Néha felserkent, de csak annyira, hogy kiszedjen egy cigarettát a Dimitrino-féle Luxor-skatulyából, amit az állomáson vett. Alaktalan, olvadt képzetek, szavak, jelek, félbenmaradó, visszatérő képsorok, a szabadság sárkányzsinórjára eresztett lélek kuszált és színesen hömpölygő tódulásai gomolyogtak a fejében, mint az a nem olvadó piros por a vízben, amivel az iskolában a fővő víz hőáramlatait magyarázza a gyerekeknek a fizikatanár. És mindezt csillogó, fuvolázó, illatos girlandokkal a vasút zakatolásának ritmusához símuló melódiák szótték-fonták keresztül.

Kameral-Moravicán kiszállott. De nem reggelizett. Tudta régebből, hogy sehol e kerek világon nem adnak olyan rossz kávé, mint itt. Aztán ment tovább a vonat és ő égő halántékkal, idegesen és fáradtan követte sokáig a mélyben kanyargó smaragdszínű patak útját, olyan tekintettel, amely mögött nem volt gondolat. Most érezte csak, hogy milyen kétségbeesetten kimerült. A messzi földről gyalogló vándor is csak akkor jön rá arra, milyen fáradt, mikor este szállást kap és leül a padkára. Ő is csak ült és érezte magában a lelket, amely

haragszik már a rabszolgahajcsárra és zsi-bongó égéssel remegve követeli a nyugalmat. Csak halványan, valószínűtlenül, mint vítés gyertyavilág a vaksötét és viharos pusztában, pisláskolt benne egy mondatka: félig vágy, félig remény, kicsit kíváncsiság, kicsit lemondás: jön-e két hónap alatt a nagy emlék? Panni lesz az?

Az aratómunkásnak a dereka fárad el, a kocsisnak a karja, az írnoknak a keze, a boxolónak az ökle, a bankárnak az esze. De a kenyérkeresetnek azt a borzasztó fáradságát, ami a művésznek jutott osztályrészül, nem ismeri senki, mert neki a lelke fárad el.

Laci reggel Fiuméba ért. Ott egy szállóban hamar megmosdott, átöltözött, felszállt az Ungaro-Croata Hegedüs Sándor nevű gőzösére, egész nap nézte a tengert, nyitott szemmel aludt és este megérkezett Velencébe.

IV.

Van valami kiábrándító abban, hogy a gondolások vigyorogva magyarul szólnak az utashoz, mert meglátták a bőröndre ragasztott budapesti poggyászcédulát. Mind tudnak ezek a nyitott ingmellű, hangos fickók egy-két szót magyarul. És az utas, aki teli szájjal nyelné magába az üdítő külföldet és szeretne büszke lenni arra, hogy ő most ott jár, ahol a madár se jár, — egyszerre leesik Veronese biborkék egéből a Hangliba.

Laci türelmetlenül ugrott a loccsanó gondolából a kőlépcsőre és a Danielit kiáltotta. Ott kapott szobát, hamar kipakolta a kézitáskát, rendbehozta magát és szaladt ki. Ment egyenesen és biztosan, jólesett hiúságának, hogy tudja a járást. A szárnyas oroszlánál jobbra fordult, a Campanile baloldalán befordult a Florian sorára, nem nézett se jobbra, se balra, elhagyta balról a Luna-szállót, jobbról a postát, ment a tündöklő kirakatok között, a francia, angol, német, magyar, olasz beszéd

tarka hömpölygésében, egészen a Moise-kis-hídjáig. Bauer és Grünwald. Rendben van.

— Igen, van levél, — mondta a portás — az előbb hagyta itt egy hölgy, alig egy fél-órája ment el.

Látta a nevét a borítékon. Zsebreagyúrta a levelet, aztán elment a Bonvecchiatiba vacsorázni. Idegesen várta a pincért, hogy túl legyen a rendelésen. De azért tetszelgett a velencei emlékeiből maradt olasz tudományában:

— Spaghetti alla milanese e un quarto rosso.

És felbontotta a levelet. Ez a levél a mai éjszaka. Sietve futotta át a ceruzával írt, rendetlen és gyűrött papírt, amelyen az Excelsior-Hotel emblémája díszlett.

»Lacikám! Mihelyt ezt a levelet megkapod, egy percig se maradj Velencében, utazz tovább, mert G. itt van, mert szándékosan csinálta az egészet, mert hallotta, hogy te is utazol és szándékos volt az egész, mert gondolta, hogy találkozni fogunk és úgy tett, mintha csak kikísérne a vasúthoz, de az utolsó pillanatban beszállt és megvolt a hálókocsijegye, most az Excelsiorban vagyunk és még itt marad három napig!... Rémes állapot, azonnal utazz el, ma kedd este kinn vacsorázunk a Lidón, nehogy kigyere, utazz el, a címedet rögtön írd meg a Bauer és G. portásának, ezt a levelet a fürdőkádban írom, mert folyton a nyomomba van, nem is tudom, hogy adom oda a B. és G. portásának, ha elutazott, írok neked és hívni foglak, esküszöm, ne haragudj!... Millió csók! P.«

Laci annyiszor olvasta el a levelet, hogy mire letette, az étel meg a vörös bor már ott állott előtte. Gépiesen evett, — a fűrészpont is öntudatlanul megette volna — és gondolkozott. Azt a keserves... — kezdte a gondolatot magában. De nem folytatta, mert észrevette, hogy nem elég dühös.

Ezen elcsodálkozott. Hát miért nem haragszik? Máskor egy-egy elmaradt randevú úgy

felbőszítette, hogy harapni tudott volna mérgében. Más nem lehet az oka a meglepő nyugalmanak, mint hogy a lelke mélyén nem is nagyon várta ezt a találkozást. Hát akkor mit várt? Mert hogy valamit sóváran és emésztő esengéssel várt, az bizonyos. Most is az az érzése, ha a szemét behúnyja, hogy áll egy ajtó előtt és csendesesen, majdnem szomorúan várja, míg beeresztik. Mi ez?

Ekkor észrevette, hogy túlságosan elmerült. Gyakran megtörtént vele, hogy az erős tünődéstől olyan gesztusokat csinált, amiket uccán vagy villamoson jóízű derűvel szemléltek az idegenek. Felrázta magát tehát és elhatározta, hogy nem gondol a művésznőre; majd ha installálta magát Gardonéban, megírja neki a címét, ami lesz. És most lássuk Velencét.

És első pillantása nem Velencével, hanem két ismerős szemmel találkozott. Nini, Hennefeld Gaszton, a magyar világutazó, akivel csak külföldön lehet megismerkedni, mert húsz éve pörben van a két nővérel az örökség miatt és míg meg nem nyeri, nem jön haza.

— Szervusz Gaszton, — mondta, mikor átült hozzá — hát te itt nyaralsz, ahol csak pestieket láthatsz?

— Dehogy itt nyaralok. Rendes ember ilyenkor nem jön Velencébe. Ha valami újságba kiírják, hogy itt vagyok, öngyilkos leszek. Hanem ezek a disznó olaszok. Kérlek, talaly egy vaporetto-állomáson betörtem egy ablakot, illetőleg éppen az, hogy nem törtem el, csak rámfogták. Ebből kellemetlen affér lett, jegyzőkönyvet vétettem fel a rendőrségen, nyilatkoztam a Veneto című lapban és most három pöröm van, két becsületsértés és egy kártérítés. Tegnap jöttem tárgyalásra, holnapután megyek. Jösz a Florianba egy feketére?

Átmentek a Florianba. Hennefeld nagy szakértelemmel és szenvedő arccal rendelt jeges feketét és Cassata Montebianco nevű töltött fagylaltot.

— Gyere ide ősszel, — mondta Lacinak — jó társaság lesz. A két Sommipiccini márki,

mint rendesen, a gyönyörű Kitty Bécsből, Rehberg grófék, aztán az a párizsi Murat hercegné, akit éppen itt mutattam neked egyszer, tudod, az az amerikai lány, hogyne emlékeznél, a vöröshajú, akire azt mondtad, hogy olyan, mint Nero lehetett . . .

Laciban felborult a szív. Érezte, hogy ez kellene, ez a sóvárgott tündérkert, ez a nagy élet, a finom, kacagó, elegáns urak és asszonyok, tea, tánc, jacht, ékszerek, frakk, minden este bál, utazás máról-holnapra, vadászat külföldi kastélyban, úszni az élet fölött, andalogni a tenger, a zene, a parfóm, a halk elmésségek, a finom bokák, az elegáns csacsiságok, flörtök, duzzogások, kerti ünnepélyek, strandok és hallok mesevilágában. Csak ezt, csak ezt! Egy ilyen asszonyt! Most már tudta, hogy mi kell neki olyan mélyen és olyan titkosan. És mi alatt a furcsa kis Gaszton sorolta és csak sorolta egymás után ezeket a neveket, ő keserű konokságba öltöztette a megvalósíthatatlanság fájdalmát. Felszegte a fejét és a nevek illos és tündöklő sorát félbeszakította:

— Nem, ezek nem az én embereim. Én nem vagyok sznob.

— Én sem vagyok sznob, — válaszolta a globetrotter meghökkenve és hidegen — de ezek között az emberek között jobban érzem magam, mint a pesti Newyork-kávéházban. jártam ott is, jártam kávéházban Szmirnában is, Hamburgban is, Toulonban is. De a pesti kávéházi embernél gyűlöletesebbet nem tudok elképzelni. Nem én vagyok sznob, hanem a te Pested a Balkán. Pest a lába ujját piszkálja és a töltöttkáposzta leve csorog a száján. Azt hiszed, hogy titeket választalak? Van neked fogalmad arról, hogy utálok én a Balkánt? Cameriere, pagare!

— Csak nem sértődtél meg?

— Nem. Úgyis mennem kell már. Nem érzem magam sértve, csak sajnállak. Meg vagyok híva Cornaro grófnéhoz, aki milánói lakos, de Mestrében gyára van és ezért tart magának egy palotát Velencében is. Egy angol barát-nője is ott lesz, elmegyünk gondolázni. Te csak

nézd itt a pesti asszonyokat, hátha találsz egy olyan ismerőst, aki villával piszkálja a fogát. Szervusz.

— Szervusz. Mikor jössz Pestre?

— Én? Pestre? Én?! Inkább Cettinjébe!

És elment. Laci kanalazta tovább a fagylaltját és azon gondolkozott, hogy miért szidja mindenki olyan dühösen, amire vágyik? Nyilván azért, hogy sóvárgását eltitkolja mások előtt. Vagy éppen maga előtt. Ez a szegény Hennefeld Gaszton úgy szeretne hazajönni a lelke mélyén forrón imádott Pestre, mint egy bolond. Ő pedig . . .

Itt egy nagyot sóhajtott. És közben érezte, hogy valaki, egy pár pillanata már, erősen nézi. Hirtelen felpillantott és a nézése egy hosszú, várakozó hallgatás utáni, kitörően hangos kacagással találkozott. Kondor ült a Hennefeld üresen maradt helyén, ő bizony, Kondor, a derék, fürge, okos, hű Kondor, a koncertirodás.

— Te vagy az, Sándor? Hogy lehet az? Hiszen három napja írtam alá az irodádban a szerződést.

— Hát te nem itt vagy? Miért ne lehetnék én is itt?

— De nem mondtad, hogy utazni készülsz!

— Tudod, hogy én nem igen szoktam beszélni. Na ne üldögélj itt, mit füstölögsz magadban, ábrándozás az élet megrontója. Gyere sétálni.

És vitte erőszakkal, keresztül a Piazzán, amely az ezüstkék holdfényben olyan volt, mint egy fantasztikus bálterem, amelynek transzparens kék selyemből van a mennyezete, márványból a padlója. Vitte befelé a merceriára, aztán mentek a Rialto felé. Ismerték a járást, öt év óta gyakran csavarogtak itt együtt. Egy darabig hallgatagon baktattak a szűk kis callékon végig, aztán Laci megszólalt:

— Látod, ezt kéne egyszer megkomponálni, a velencei éjszakának ezt a saját külön hangját. A pesti éjszakának a balkéz-kísérete vilamosbúgás és konflisesörömpölés. A velencei éjszakáé a serenata muzsikája. Ha a pesti éj-

szakáról dalt komponálsz, az kemény aszfaltra van írva. A velencei éjszaka puha tengervízre. Ó, be gyönyörű ez a márványlépcsőből, rothadt halszagból, mennyországból és gitárból összeömlő tündérálmom. Szinte látom a levegőben a hangokat, amint a puha meleg szél keveri, sodorja, göndöríti, egymásba táncoltatja őket, mint az ökörnyálat, vagy a cigarettafüstöt. És hallgasd csak! Hallod ezt? A gondolasok kitérőkiáltása. Ezt a három furcsa magánhangzót egymásután nem lehet megtanulni. Jaj de szép. Tudod milyen hangnemben loccsannak az evezők?

Kondor nem felelt. Nyilván egészen másra figyel. Megindultak tovább és Kondor komolyan így szólt:

— Hétfőn reggel indultam hálókocsival. Tudod, kikkel utaztam? Glock jött azzal a vonattal, meg Panni.

— No, és?

— Már rég akartam beszélni veled, de Pesten sose érek rá! Szüntesd be ezeket a nődolgozatokat.

— Miféle nődolgozat?

— Jó, jó. A nődolgozat szüntesd be. Olyan vagy, mint egy őrült. Mit akarsz ezzel a Megyeyvel? Hiszen ez egy . . . na, hagyjuk. De nem is erről beszélek, hanem általában. Nincs az a legutolsó törlőrongy, aki után ne szaladnál. És a dolgozaidal nem törődsz.

— Na már ilyet ne mondj. Hiszen betegre dolgoztam magam.

— Mert te vagy az oka. Mert nyugtalan vagy. És azért vagy nyugtalan, mert magad csinálod a nyugtalanságot. És ahelyett, hogy nekiülnél és csinálnál valami rendeset . . .

— Talán az »Astarte« nem elég szép?

— Ne szakíts félbe. Arról beszéljünk, hogy mi lett? Nem találsz a helyedet, ideges vagy, gyötröd magad, a régi híres jómodorod kezd cserbenhagyni, rossz színben vagy, olyan izéssel mégis végig az uccán, akikkel nem szabad nyilvánosan mutatkozni, hallom, néha már iszol is. Mi ez?

Laci makacsul hallgatott. Kondor megcsóválta izgékony kis fejét és folytatta:

— Könnyelműségről nem beszélek. Alapjában én is könnyelmű vagyok. De marhaságról igenis beszélek. Mégis csak példátlan, hogy valaki, aki nagyon tehetséges, hihetetlenül intelligens, kitűnő megjelenésű, első pillantásra rokonszenves, igen előnyös születésű ember, ennyire lefelé menjen.

— Lefelé? — horkant fel Laci.

— Úgy van, lefelé. Egy fél éve nem csinált semmit, csak kuplékat komponáltál két krajcárért orfeumokba, ne szakíts félbe, és másnak hangszereltél. Ellenben egy fél éve hat különböző nővel emlegettek együtt, mind a hat olyan, hogy kár volt vele dicsekedni.

— Már engedj meg, de Panni például . . .

— Utolsó, fiacskám, utolsó. Aláírtam a szerződést, mert amit te csinálsz, az biztosan jó lesz, ez a Megyey pedig nem elég rossz ahhoz, hogy ártson a produkciónak. De hoztam volna neked a legjobbakat, ha olyan csökönyösen nem ragaszkodol pontosan ehez a citromhajúhoz. Még most sem késő. Én vállalom, hogy visszacsinálok vele és hozok a ciklusodhoz egy elsőrangú operaházi nőt.

— Már nem lehet.

— Most ne felelj. Hanem ha elszánod magad, táviratozz, én visszacsinálok vele. De térjünk vissza arra a szóra, hogy lefelé. A múlt héten az a kis kócos madárképű járt nálam, az a Szombati Ica, vagy hogy hívják? Kabaré-körutat akar. Szerettem volna kirúgni. Azt mondom neki: kitől kap maga számokat, maga szerencsétlen. Erre olyan mosollyal, amelyet nem akarok részletezni, azt mondta: majd bemutatkozom a Litterátinak, csinál az nekem zenét ingyen, fogadást ajánlok, még szöveget is kér valamelyik barátjától.

— Szombati? Nem ismerem.

— Még nem is ismered. Annál édesebb a történet. Ilyen a híred.

Sokáig hallgattak, visszafordultak, mert egy vakuccában egy kapunak mentek neki. Az-

tán Laci megadó, kísérletező hangon megszólalt :

— A házasságom . . .

— Eh, a házasságod. Először is eleget mondtam, hogy ne vedd el. Akkor írtál egy hülye levelet. El van téve bűnjelnek. Másodszor pedig, ha nem bírod, válj el. Gyerek nincs, könnyű eset. Vagy még egyszerűbb így maradni. De térj az eszedre. Még mindig nem mondtad meg, mi lelt.

— Nem tudom. Szerelmes vagyok, csak úgy bele a levegőbe, huszonhatéves vagyok, meg vagyok bolondulva. Nem tudom, mit akarok. Minden piszok kis növendéket életre-halálra főzök, mindent felteszek a kockára, de magamban azt mondogatom: jaj csak ne sikerülne, jaj csak ne sikerülne. Mert alapjában utálok őket. És mégis.

— De miért?

— Nem tudom. Mikor tízéves voltam, volt egy kis macska otthon Szentendrason. Túl kellett adni rajta, mert mindent megrágott. Búrtort, embert, csirkét, virágot, mindent. Pedig kétszer annyit kapott enni, mint a nagy kutyák. Tudod, miért rágott? Mert ebben a macskában kiütközött az őse, a tigris. Ő nem tudta, hogy amikor rág, akkor tulajdonképpen gyilkol és vérengzik. Én most tudom.

— Mit hozol ki ebből a butaságból?

— Barátom, ha az a macska egyszer, csak egyetlenegyszer szabadulni tudott volna a sok százezer éves szelidítés súlya alól, ha teljesen magára ébredt volna és megölhetett volna egy embert, attól a pillanattól kezdve nem harapott volna. És én addig el leszek átkozva, amíg... amíg . . . mit tudom én.

— Szóval rajtad nem tud senki segíteni.

— De igen. Valaki tud.

— Kicsoda?

— Ha én azt tudnám.

— Rendben van. Ebbe is belemegyek. Én nem nézem le azt a frázist, hogy az ember keresi az igazit. De akkor ne így keresd.

— Már jobban nem tudom keresni. Minden női arcot megnézek. Megtörtént, hogy elment

mellettem konflison egy nő, és már csak hátulról a kalapját láthattam. Olyan óriási nagy kalapja volt, amilyen mostanában divat a szűk szoknyához. Fogtam magam, felkaptam egy fiakkerre és lélekszakadva rohantam utána, hogy lássam az arcát. De elvesztettem a nyomát, befordult egy mellékuccába. Két napig boldogtalan voltam. Hátha az életem nagy csodája ült azon a kocsin?

— Marhaság. Minden nőt nem nézhetsz meg és nem próbálhatsz ki lelki szemináriumokkal, hogy ő-e az igazi. Hallgass ide. A földön él ezerötszázmillió ember. Ennek a fele nő. Az hétszázötvenmillió. Most húszéves korodtól ötvenéves korodig van harminc év, az hozzávetőleg tízezer nap. Ha minden áldott nap kiismersz egy hölgyet és eldobod, mint a tót diák a vadkörte, hogy ez se jó, akkor ötvenéves korodra a hétszázötvenmillió nőből elintéztél tízezret, marad hétszáznegyvenkilencmilliókilencszázkilencvenezer nő. Erdemes? Nem sült boldond, aki ilyen feladatra vállalkozk?

Mikor a doge-palotát elhagyták és felmentek arra a kis hídra, amely lelép a fegyházhoz, a Sóhajok hídjá alól gondola közelgett a tenger felé. Laci odanézett. Hennefeld Gaszton ült benne két estélyi ruhás hölgygel, mind a kettőnek fekete csipkesál volt a vállán. Az egyik nő előre hajolva mondott valamit. Mind nevettek. Gaszton ingmellére rásütött a hold.

— Könnyű neked. Te a főkönyveden keresztül nézed a világot. Mit tudsz te a szerelemről? Te nem vagy szerelmes.

— Azt te nem tudhatod.

Laci meghökkenve nézett rá a barátjára. Nem kérdezett semmit. Tudta, hogy ebből a fiúból harapófogóval sem fog kihúzni egy szót se többet. És többet nem beszéltek, csak bandukoltak a kőkockákon a sötétkék velencei éjszakában.

A Danieli előtt Kondor Sándor még egyszer a lelkére kötötte, hogy ezt a Megyey-féle dolgot gondolja meg. Laci bement a portáshoz és megkérdezte, hogy mikor indul Milánó felé a legközelebbi vonat. Ment sok. Ment négy

negyvenkor, ment hatkor, hat tizenkettőkor, hat negyvenötör, hét negyvenkor, kilenc harmincötör . . .

— Stop, — állította meg a felsorolást Laci,
— félnyolckor költsenek föl, kérek fürdőt.

V.

Páduában megállt a vonat. Laci leszállt ujságot venni. Mikor visszament a szakaszába, egy hátizsákos, nagy, kövér ember törtetett végig a folyosón és a barna zsákjával képen-sodorta őt is. Laci dühösen nézett utána és a foga között kieresztette csak úgy magának:

— Hogyaffene . . .

Ekkor egy elegáns magas úr, aki a szomszéd fulke ajtajában állott és szemmellátható zavarban nézett körül, örvendezve felkiáltott:

— Öcsémuram, magyar?

— Az vagyok.

— Az isten áldja meg, jöjjön be ide, egy angol miss kézzel-lábbal akar itt valamit, de én csak franciául tudok, nem értem szegényt.

Laci bement és megszólította a miszt angolul. A deszkatermetű, öreg kisasszony először kifejezte afelett való felháborodását, hogy nem mindenki beszél angolul, aztán megkérdezte, hányadik állomás innen Pádúa. A feleletre megdermedt, aztán felpattant és bőröndjeivel úgy rohant le, mint egy elmeháborodott.

— Köszönöm szépen, — szólt az idős magyar. — Kastal főispán vagyok.

— Litteráti László.

— Nono, — figyelt fel a főispán — csak nem a békési Litterátiakból?

— De bizony azokból.

— Mutasd a gyűrűdet. Az ám. Benne a holló. Ki volt az apád?

— Mihály.

— A szentandrási? Szervusz pajtás, ide a mancsodat. Együtt szolgáltam az apáddal a jászkún tizenhármassoknál. Lovrinban is együtt feküdtünk, átkozott egy hely volt. Apád volt a kadét, mikor én önkéntes voltam. De meg atya-

fiak is vagyunk, mert a feleségem Szörtsey-lány és az anyai nagyanyja Litteráti Éva volt. No, ez derék dolog. Hová utazol?

— A Garda-tóhoz.

— Én meg csak ide a szomszédba, Páduába. Gondoltam, megnézem már ezt a Szent Antal-sírhát.

— Hát akkor csak szállj le, méltóságos uram, mert ez Pádua. Az angol miss is azt hitte, hogy még nem vagyunk ott. Ez gyorsvonat, se Marano, se Dolo állomáson nem áll meg. Itt van ni a menetrendben.

De a főispán már kapkodta a holmiját és ugrott le, mint a szöcske. Már mozgott a vonat, és Kastal méltóságos úr a kárvallott emberek farkasmosolyával kiáltott utána:

— Tiszteltetem az otthonvalókat.

Laci leült a piros bársony ülésre, a fejét hátrahajtotta a fehér horgolt csipkére és szomorúan elmosolyodott. Kinek adja át majd Pesten az üdvözlét? Bertukának? Vagy Gabinak, a borzasztó sógornak? Régóta halott édesanyjának bizony nem adhatja át, sem az apjának. Szegény Litteráti Mihály is meghalt már: ugyanazon a napon, mikor a szentandrászi kúriáról ki kellett volna hurcolkodni. A sorsa irgalmas volt hozzá, nem kellett kimennie az ősi hajlékból. Isten nyugtassa: kedves, jó, könnyelmű, lágy ember volt, szegény. A fiának azonfelül, hogy megtaníttatta nagyszerűen vívni, úszni, lovagolni, zongorázni, angolul, franciául és németül, nem hagyott semmit. Azaz hogy igen, egy hold földet. Az a Laci néven áll a telekkönyvben, Litteráti Mihály a végrendeletében minden isteni és emberi szentségre hivatkozva, követelte az új tulajdonostól, Reitmann úrtól, hogy azt az egy hold földet a parkban, amin a Litterátiék ősi kriptája áll, hagyja meg a családnak és irassa a Laci nevére. Ilyen nemesen kongó és romantikus gesztusai voltak teljes életében. Reitmann úr kedvetlenül teljesítette a furcsa szeszélyt, de a parkot bizony kiirtatta. A krypta besüppedt a jó, kövér békési földbe, a féloldala beomlott. A Litterátiak hamvából krumpli nő.

Milyen jó, hogy kiszállt a főispán. Mindig kínos vesszőfutás, gondolta Laci, ha ezzel a fajtával találkozik, ezekkel a kedves, csillogó-szemű, fehérbajszú, szivarszagú, délceg, hangos gavallérokkal, mert mindannyiszor elejétől végig el kell mondani: Szentandrás csak volt, apám tönkrement, zeneszerző vagyok, igen, megházasodtam, színésznőt vettem el. A találkozás vége mindig az, hogy a rokonok egy árnyalatnyi részvétellel válnak el tőle, amelyet titkolnak és egy árnyalatnyi udvarias hűvösséggel, amelyet nem titkolnak.

Minderről ő már rég lemondott. Tőle egészen elnyelheti a föld azt a kriptát. Címer, származás, ősök, — mi értelme van már ennek? Tizenhatodik éve után, mikor az apja meghalt, a nyomor irtózatossá ismételt. Abban az iskolában meg lehet tanulni, hogy a címeres kutya előtt az éhség nem veszi le a kalapot. És senki sem fizet azért Litteráti Lászlónak külön prémiumot, mert kamarás lehetne. És ha Litteráti László áll az úton, a távozó nap fényébe néz, és e romantikus világításban reggeltől-estig lanton zengi dicső származásának mivoltát, az élet elzúg mellette és lojálisan hagyja kántálni. De ebédet senki sem szolgál, akár estig sem, az öndicsőség lantosának.

Sok titkos szokása volt Lacinak, amit nem tudott senki. Ilyen volt az is, hogy gyakran életrajz formájában gondolkozott magáról. Vágyott a siker után, mert szerette a nevét, azonkívül zenekritikával foglalkozott. Ebből önként adódik, hogy minduntalan fabrikálgatta magában az életrajzát valami száz esztendő múlva majd közkézen forgó lexikon részére. És most, amikor ilyen gondolatokkal robogott keresztül Vicenza földjén, az agyában maguktól kigyóztak, rakódtak, alakultak a mondatok: »Ekkor, tizenhatéves korában érte az a csapás, amely lelke későbbi fejlődésére is messze kihatást gyakorolt, mert kenyérkereső pályát kellett választania és őt hajlamai leginkább a zenéhez vonzották...«

Peschiera vidékén kibukkant jobbkéz felől

a mélyben a Garda-tó. Nem várt ilyen szépet és a látvány meghatotta. Vannak emberek, akiknek a természeti szépség a hangulatára hat, mint másnak az alkohol. Ő lenézvén a lenn hatalmasan és idilli békességben ragyogó tükörre, amely valami diadalmas kinyilatkoztatás gyanánt pihent a helyén, azt az édesbús, hálás meghatottságot érezte, amilyen akkor fog el bennünket, amikor valamelyik barátunk szeretetéről mély és nagy bizonytságot kapunk, vagy valami gyönyörű önfeláldozásnak vagyunk véletlen tanúi.

Desenzanóban felszállt a kis gőzösre és csodálta, milyen kék a víz. Fentről, a magas hegyoldalban haladó vasútról ezüstfehérnek tetszett, bizonyosan azért, mert úgy süttött rá a nap. De így közelebről olyan hihetetlenül és komikusan kék volt, mint az arab azúr, vagy mint az a kékítő víz, amiben Szentandrásón Bisztikáné, a tót béresasszony öblögette a ruhát. És akkor jött a nagy kék vizen a pici sziget, az Isola di Garda, amitől Laci a mellére szorította a kezét gyönyörűségében. Az egész szigetke annyi, hogy egy nagy fehér kastély fér el rajta a parkjával. A gőzös ott halad el mellette, elúszva az átlátszó kék vizen. És ahogy Laci a korláthoz támaszkodva nézte a kastély terasza elé a kavicsos, fehér térségre rakott kerti bútorokat, egyszerre a park lombjaiból lihegve és kacagva futott ki a virító zöld gyepre egy kis cisztercita apácanövendék. Tizenhatéves lehetett a kis novicia, az arcoeskáját egészen jól lehetett látni a hajóról. Nagy piros labdát dobált az égnek és egy gyönyörű bolognai kutya észvesztő ugatással kapkodott a szálló piros labda után.

Aztán eltűnt a kis szálló piros pont a kék égen, az apácácska fehér-fekete ruhája is elmosódott, csak a kis sziget ragyogta világgá lombjai zöldjét és kastélya hófehérét a messzi kék víz fölött.

— Elúsztam mellette, — gondolta Laci és a szíve zakatolva ugrált benne — elúsztam a mesebeli sziget mellett, szinte elérhettem volna a kezemmel... Ki lakhatik a kastélyban, mit

olvasnak a teraszon este a selyemernyős lámpáknál és mit zongorázik benn az az asszony, akit sohasem fogok látni és ismerni, a messzi kék vízből éjszaka kiálló tündérszigeten...

Ez a kép olyan erős színekkel csapódott fel benne, hogy nem tudott tőle szabadulni. Behúnyta a szemét és túlstilizálta a látványt: óriási, holdas, kék tengerből egy márványpalota bukkant fel, és a nyitott fehér oszlopok között be lehetett látni a hallba, ahol halványlila, nagy álló lámpa alatt egy asszony zongorázik és a zene száll a tenger felett és megtölti az egész világot, az asszony háttal ül, az arcát nem lehet látni, de ó, ha ő a tengereken át oda-repülne és megállna a kóta mellett, az asszony felnézne és ő meglátná az arcát...

Felnyitotta a szemét. A távolban ott kacérkodott a kis sziget a világgal, a nap harsányan tűzött le az égből. És neki Kondor Sándor jutott az eszébe.

— Igen, igen, — mondta magában búsan, mégis derűsen és boldogan — pihenek és nem leszek ideges, és csendesen, szelíden, vidáman várni fogok. Ha nem jön a csoda, akkor majd szépen meghalok és azt fogom gondolni, milyen szép lett volna, ha jön. De ha jön a csoda, akkor az arcommal az ölébe borulok valakinek és zokogni fogok a boldog kacagástól.

Kiegyenesedett, kifeszítette a mellét, megfeszítette két dagadó, fonatos karján az izmokat. Tett három-négy lépést a fedélzeten és elmosolyodott. Azon mosolygott, hogy fiatal és erős. És szeretett volna most rögtön ruhástul fejjel beleugrani a mesékék tóba és úszni, úszni, úszni, amíg kéjes, félholt fáradtsággal el nem nyúlik a forró parton.

VI.

A gardonei Savoy-szálló össze van házasodva a dombbal, amelyen épült, de a tónak udvarol. Ezt onnan lehet észrevenni, hogy kopott, szerény, alacsony hátát a dombnak fordítja, magas, pálmakertes, kicsinosított homlokzatával azonban lemegy egészen a tóig.

Laci a portásszobában egy kis vörös asszonnyal került össze, akiről kiderült, hogy Frau Schuhmacher, a tulajdonos felesége. A vörös asszonyka, mikor Laci átadta az Idegenforgalmítól kapott ajánlást, derék szász dialektusban kijelentette, hogy legnagyobb sajnálatára nem teljesíthette egészen azt, amit Pestről kértek tőle, tudniillik a félárú kedvezményt. Ő elismeri, hogy a sajtó emberei igényt formálhatnak bizonyos kedvezményekre, de ötven százalékot nem adhatott. Megkérdezte az urát, aki Németországban a másik szállójukat vezeti, és az ura azt táviratozta, hogy tizenegy líra elég kedvezmény lesz, tizenegy líránál alább nem lehet adni.

Frau Schuhmacher fejedelmi módon bólintott és Lacit egy gesztussal átadta a szobapincérnek. Laci elsápadt a szégyentől és majd megfúlt a dühtől. Hogy az istennyila csapjon bele abba a Bárányba. Kedvezményeket kunyerált neki, mint álhírlapírónak. Ő ezt nem is tudta. Mióta nevet és társadalmi állást kezdett csinálni magának, kényesen vigyázott arra, hogy a potyának még a látszatát is kerülje. Mulatóhelyeken mindig tüntetően fizetett a jegyért. És most itt, első intrádára, lézengő ritter gyanánt kezeli a fogadósné, őt, Litteráti Lászlót! De ahogy a nevét így felkiáltójellel elmondta magában, mingyárt nyelt is egyet. Az élet ezerszer ismétlődő tanulságai rászoktatták, hogy mikor a neve nagygöggösen felbukkan benne, mingyárt meg is juhászodják. A ló is így tanulja meg a járó módokat. Mihelyt sötét fejében — a ló a közhiedelemmel ellentétben, nagyon ostoba állat — felosillan a kitörés gondolata, mingyárt eszébe jut, hogy ezt a térdek kényelmetlen szorítása, a sarkantyúk égő döfése és a zabla kegyetlen erőszaka szokta követni. Tehát inkább nem tör ki.

Laci visszafojtotta a kitörést. Elhatározta, hogy majd a heti számlánál könnyedén, hűvösen odavetve, le fog mondani a kedvezményről. Egyék meg a kedvezményüket, ő nem újságíró. De mikor a bejelentőkönyvbe be kellett írnia az adatait, megint zavarba jött. Ha a foglalkozási rovatba azt írja, hogy zeneszerző, és

nem azt, hogy ujságíró, mit fognak gondolni róla, hogy sajtó-kedvezményt vesz igénybe, holott nem is ujságíró? A kedvezményről tehát rögtön le kell mondani. Hol van Frau Schuhmacher? Az közben felment a padlásra. Laci idegesen rántott egyet a vállán és beírta: Ladislas de Litteráti, journaliste, Budapest, Hongrie.

Mérges zavarát és afelett való dühét, hogy íme, álhírlapíró lett, az enyhítette egy kissé, hogy nagyon szép szobát adtak neki: a tizenegyest kapta, elsőemeleti elegáns szobát, minyárt a lépcső mellett, erkéllyel a tóra. A délutánja azzal telt el, hogy kicsomagolt. Rakosgatás közben elébe idéződött Bertuka arca. Bertuka azt kérdezte tőle, hogy mit és mennyit csomagoljon, mire ő azt mondta, hogy a vastagabb télruhákat kivéve, mindent. Bertuka néma daccal rakott be mindent, de mikor a poggyász ott állt az előszobában útrakészen, a tisztes erkölcs nemes felháborodásával jegyezte meg:

— Úgy utazik, mint egy kokott.

És most Laci szétnézett fehérneműi között és a méltatlanul üldözöttek büszke fájdalmával ilyenformán fordult magához az istenhez, mert máshoz nem fordulhatott: te látod lelke-met, istenem, te tudod, hogy este muszáj ilyen helyen plasztront venni és te tudod, hogy milyen borzasztó az a felfogás, hogy a fehérnemű nem túlságosan fontos, mert azt úgysem látja senki. Meg kell jegyezni ugyanis, hogy Laci, ha Bertuka jelen volt, került minden vitát. De ha Bertuka nem volt ott, igen sokat vitatkozott vele.

Most például kiderült, hogy az önborotvát Bertuka kifelejtette. Laci haragudni akart és hosszabb, diadalmas vitát kezdett Bertukával, de méltányosságot parancsolt magára. Végre is a világ teremtmése óta még nem volt csomagolás, amelyből ki ne felejtődött volna valami. És ha a borotvát valaki olyan felejtette volna ki, akibe történetesen szerelmes, vajjon haragudna-e akkor? Már pedig a tisztesség az

volna, hogy szeresse a feleségét. Ennélfogva nem szabad haragudni. Borbélyt hozatott és felöltöztött. Nyakkendőkötés közben rájött arra, hogy nincs is ma rossz kedve. És máris sokkal kevésbé ideges.

Azok, akik ritkán öltöznek frakkba, két részre oszthatók. Az egyik rész nagyon kényelmetlenül érzi magát, feszeng, kishitű lesz, rögtön zavarba jön és beszélgetés közben gyengén védi álláspontjait. A másik rész erősebb lesz, könnyed, jókedvű, optimista és hanyagul ott-honos. Laci ebbe az utóbbi fajta-ba tartozott. Minden ruha között a frakk illett rá legjobban, de ha Pesten frakkot vett, mindenki megkérdezte tőle, hogy mi történt, ugyan hova megy. Ez éktelenül idegesítette, mert saját hazájában nem lehetvén próféta, nem felelhette, hogy ő roppant előkelő ember, aki este kénytelen frakkot venni, másrészt idegenekkel nem lehetvén rögtön ennyire bizalmas, nem felelhette, hogy egy lemorzsoltság nap viasorgó kenyérgondjai után a szép és finom élet egy szegény kis illúzióját keresi.

De most nyugodtan és vidáman hordta a frakkot, a gongszóra fürgén futott le a lépcsőn és mindenről jutott eszébe valami hasonlat vagy összefüggés, jelöl annak, hogy az agya most erős és szabad. A lépcsőn való lefutásra azt gondolta magában, hogy most a két lába olyan, mint két egymásba kapaszkodó terc-futam a Cé-durban lefelé. Kedve lett volna lecsúszni a karfán, mint egy suszterinas és vígan odakiáltani valakinek, hogy most glissándót játszik. És benyitott a földszinti étterem ajtaján, hogy az estélyi ruhák, virágok, színes ernyőjű lámpák és hófehér asztalok kellemes duruzsoló színházában elfoglalja azt a helyet, ahol két hónapig fog ülni. Vajjon milyen hölgy kerül vele szemközt?

Az étterem azonban egészen más képet mutatott. Összesen három asztalnál ültek a hosszú teremben. Egy kultúrált arcú, nyugodt férfi, odább egy morcos, szótlán öreg pár, még odább egy fehérruhás kócos ember.

Laci mély kiábrándulással látott neki a va-

csorának, amelynek nyomott csendjén a kitünő kiszolgálás sem enyhített. Evés közben oda-kérte a főpincért és franciául megszólította:

— Itt mindig ilyen kevesen vannak?

— Nincs szezon, — mondta bocsánatkérő, fájdalmas mosollyal a főpincér — majd ősszel többen lesznek. Monsieur francia?

Laci ebben a pillanatban örökre megszerette a főpincért. Francia kiejtésére nagyon hiú volt és ez a bók az elevenén találta.

— Nem. Magyar vagyok. Ezek kik, akik itt ülnek?

— Az az úr monsieur Andersen, egy svéd mérnök. Igen finom ember. Az idős házaspár monsieur et madame Suciú, románok, Brai-lából.

— És a harmadik úr?

A főpincér arcán a bölcс megbocsátás enyhe kifejezése futott végig.

— Ó, az az úr idevaló. Olasz. Gardonei. Egy villája van, ahol panziót tart, de mindig össze-vész a feleségével és olyankor idejön a dínér-hez.

— Magát hogy hívják?

— Roger, vagy ha tetszik: Ruggiero.

— Mint Leoncavallo. Helyes. Hát mondja, Roger, ez egész nyáron így lesz?

— Bizony, nyáron csak a folytonosság kedvéért tartunk nyitva. Itt, a földszinten a másik oldalon is van ugyan egy éppen ilyen étterem, az egyáltalában nincs üzemben. De az a kevés vendég, aki van, gyakran változik. Sokszor kapunk Amerikaiakat. Tetszik tudni, ezek az amerikaiak el-indulnak New-Yorkból a hajón a túraautóval, Havreban kihajózzák a kocsit, körülszaladnak Európán és megint hazamennek. Gardone egyik hivatalos pontja a középeurópai túraútnak. Itt rendszeren megszállnak, maradnak egy vagy két napig, mindent lefényképeznek, aztán tovább mennek. De kapunk gyakran vendéget a tó másik végéről, Rivából. A tavon nagyon jó hajómenetrend van kirándulók számára.

— Milyen fürdő van itt?

— Sajnos, nagyon kezdetleges. Élet egyáltalán nincs benne. Három-négy ember szokott fürdeni. És nagyon köves a talaj, homokja egyáltalában nincs.

— Vacsora után mit csinál az ember?

Roger arcán megjelent annyi megvetés, amennyit jó főpincér rossz szezonról elárulhat.

— Tessék sétálni. Esetleg csónakázni. A tó nagyon szép.

— A tó nagyon szép, valóban. Micsoda kis sziget az itt szemközt?

— Az Isola di Garda. A Borghese hercegi családé a kastély az egész szigettel együtt. A vendégek gyakran nézik messzelátóval. Akinél jó Görz van, jól odaláthat.

— Van jó cigarettája?

— Bizony csak Bacciarival szolgálhatok. Az osztrák urak nem nagyon szeretik, azt tudom.

— Én nem osztrák vagyok, hanem magyar.

— Ó, bocsánat, — felelte mélyen meghajolva Roger — nem úgy értettem. Tudom én azt nagyon jól. Minden magyar vendégem megmagyarázta ezt nekem. Ha monsieur parancsolja, holnap a gőzös kormányosával hozatok Rivából cigarettát. Osztrák trafik, az jó.

— Az nagyon jó lesz. Hozasson Princessast és Sportot, hogy kétféle legyen. Köszönöm.

Roger táncmesteri meghajlással visszavonult. Laci még üldögélt, hogy megigya a maradék valpolicellát és beleábrándozott a cigarettája füstjébe. Azon vette észre magát, hogy egyedül van az étteremben. Kiment a partra, megtalálta a csónakok kis cementkikötőjét, egy darabig topogott ide-oda, hogy evezőst keressen, de nem volt sehol egy lélek sem. Beült egy kis pirosra mázolt csónakba, eloldotta és nyugodt, erős csapásokkal messze behajtotta a tóra. Ott behúzta a lapátokat és nem törődve a ruhájával, hanyatt feküdt a csónak fenekén.

Egy másik tenger terült el előtte, csillagos, akár a Garda. Azon is úszott egy magányos csónak, a hold. Közel, távol semmi, messze kö-

röskörül hallgatagon rejtélyes víz. A világ megszűnt, a méla tekintet csak az irdatlan mély mennyet látta és mélyében a tündöklő ezüstgolyót. A legnagyobb magány.

A csónak szelíden ringatta ölében a frakkos fiatalembert, aki a tenger varázslatáról gondolkozott. Bizet operájának, a Gyöngyhalászoknak a nyitánya jutott eszébe, amit ébredő gyerekkora óta nagyon szeretett. Ó, be gyönyörű kompozíció, a zenekarban a dörgő, morajló, monoton Dé, és a melódia ellenállhatatlan, teli szívű, melankólikus dalolása és amikor jön megint az egész mondat egy oktávval feljebb! Milyen gyönyörű volna zenekarral hallani. Nem, nem, inkább maradjon csak így meg a lelkében, ahogy hatéves kisfiú korában az öreg Bösendorfernek támaszkodott és az édesanyja zongorajátékát hallgatta.

Az édesanyja . . . Az egyetlen tiszta és drága emlék a nyomorúság és piszok világában, a finom, nyulánk, szőke asszony, a szív titkos oltára, amely előtt nagy keserőségek idején le lehet térdelni, a mult valószínűtlen messzeségében eloszlott emlék, amelyre rágondolva éppen olyan gyönyörűségesen édes, hogy volt, mint amilyen égetően és irgalmatlanul fájdalmas, hogy csak volt, az elmosódó tekintet, amely szeretettel nyugszik a hajdani kisfiú arcán, és a légies, finom kezek, amelyek olyan kimondhatatlanul enyhén tudták a gyerekek haját megcirógatni. Ez a hatéves kisfiú most itt remeg a huszonhatéves mellkasban és vágyai, fájdalmai, rosszaságai és megbánásai közepette kétségbeesetten nyúlna a bűbajos kéz után, de az a kéz nincs sehol.

— Anyuskám! . . . Anyuskám! . . . — halatszott szaggatottan a holdfényes tó fölött.

Könnyei forró vonalban szivárogtak le a halántékára, ahogy ott feküdt a csónak fenekén. Litteráti László zeneszerző messze földön egyedül ott feküdt egy csónakban és zihálva, bőven, teljes testtel zokogott.

VII.

Három nap alatt mindenütt kialakul az ember életrendje. Laci életrendje is kezdett kerékvágásba kapni. Reggel kilenckor költette magát, ágyban reggelizett, sebtében felkapkodta a ruháit és elment a düledező deszkakabinokhoz úszni. Bement jó mélyen a tóba, gyakorolta a tüdejét egy kis bűvárúszással, aztán visszament a szállóba, hívatta a borbélyt és tizenegykor már dolgozott. Írta az operett történetét. Ebéd után a teljesen üres emeleti társalgóba hozatta a feketét, meg a postáját, amely ilyenkor érkezett, leült a zongorához, a zongorán hangosan gondolkodott egy darabig, aztán délután elment valahová hajón. Közben gardonei ismerőseinek száma is szaporodott. Összebarátkozott például Wolfganggal, a főportással, aki folyton politizált és bármiről volt szó, legfeljebb tizenöt mondat árán el tudott jutni ahhoz a kedvenc tételéhez, hogy az olasz nép lusta és rendetlen, de egy Bismarck csodákat tudna művelni ebben az országban. Vagy összebarátkozott Carloval, a sánta borbélyal, aki tavaly, tizenkilencéves korában házasodott, de most már volt egy kétéves fia. Ez a Carlo egy találmánnyal foglalkozott, egy kenőccsel, amely a moszkítócsípést nyomban megszünteti, a találmányból eredő vagyonnal pedig Ausztráliába szándékozott majdan kivándorolni. Aztán itt volt a Kovács, Giannino, aki este hatkor megmosdott, gitárral kiült a háza elé, szemközt a Savoy hátsó sarkával és nyolcig szakadatlanul énekelte a legfurcsább olasz nótákat.

Egyik délután Laci elment Sirmionéba, mert kiderült, hogy hajdan ott lakott Catullus, a római poéta és sírja máiglan ott látható. A hajón olyan latin verssorok sorakoztak elé emlékeztetése lomtárából, amelyek gimnazista kora óta nem jutottak eszébe. Például a kis vers Lesbia verebének haláláról:

Passer mortuus est meae puellae,
Passer deliciae meae puellae . . .

Meghalt a kislányom verebe, a veréb az én kislányom gyönyörűsége . . . És eltűnődött, hogy milyen égbekiáltó zagyvaságokat kell neki Pesten megzenésíteni. A szakmányba készült ipari kuplészövegeknek már minden fajtáját ismerte, már osztályozni is tudta őket. Vannak először a perdita-balladák: »Én nem ismerem az otthon báját, — az otthon édes melegét«. Ezeknek az a csattanója, hogy a perditának sohasem lesz gyereke, vagy ha mégis van, megöli. Aztán vannak a színházi kuplék. »Mivel felment mostanság a tűzeg ára, — elmentünk az urammal az Operába.« Ezeknek az a csattanója, hogy az operaénekesnek nincs hngja. Aztán vannak a keresztnév-kuplék. Ezeknek nincs csattanójuk, csak refrénjük a fontos. »Zoltán, — csak nem habozol tán?« Vagy »Elemér, — a szívembe belefér«. Aztán vannak a csábítási kuplék, ezeknek a harmadik strófájában a hősnő más állapotba kerül. Végül a legocsmányabbak, az etnográfiai kuplék, amelyekben minden értelem nélkül az illető nemzetek közhelyei vannak felhalmozva, de lehetőleg zsargontorzításokkal. A makkaróni, haudjudú, caramba, aoh yes, szilvuplé borzalmas viccei ezek és amikor az elején hevesen tiltakozott az ellen, hogy a »Dio mio, macaroni, — én eztet nem akaróni« sort megkomponálja, a kabaréigazgató odaadta a kuplét más zeneszerzőnek és amikor aztán elénekelték, a viccet harsogó kacagás és taps jutalmazta.

Azóta már megjött az esze, ami kabarényelvből magyarra fordítva azt jelenti, hogy elkérgesedett a finnyássága. De most, távol ezeknek a borzalmaknak a színterétől, hangosan tört fel belőle a vágy, amely a taposómalomba fogott művész szívében sohasem hal meg, csak néha elalszik. Lelkesen elhatározta, hogy a Catullus-versét megkomponálja. Nem is kell Pestig várni, megkomponálhatja, kívülről tudja, a nevelője, Nedeczky úr, bemagoltatta vele annakidején. És már komponálta is. Finom, nagyon zárt formát keresett, klasszikus szekvenciákkal, a harmóniák mozarti tisztaságával,

de valami szatirizált kis gyászinduló-ízzel, átültetve szemérmes humorba azt a kitörni készülő hahotát, amellyel Offenbach a halott papagájt búcsúztatja.

Ahogy visszatért Gardonéba, rögtön futott a zongorához, félig-meddig meg is állapodott a melódia fővonalaiban. És mikor éjfél-tájban lefeküdt és a kitárt, földigablak erkélyajtón át kilátott a messzi tóra, anélkül hogy a fejét is meg kellett volna emelnie, magában lelkesen komponálta a Catullus-dalt és úgy aludt el, hogy az öntudata álomba ringott egy bővített negyedhatos akkord lebegő szépségén. Másnap reggeli tea közben is ez jutott eszébe, fürdés közben a víz alatt is ezen gondolkozott, munkaközben is ez zavarta és ebédnél a levegőben állott meg a keze, amely a leveseskanalat a szájához akarta vinni a hideg minestroléval, mert hirtelen-hirtelen dúdólnia kellett valamit.

És ekkor egyszerre ráébredt valamire. Több valamire, egyidőben. Először arra, hogy amint így a szája előtt tartja a leveseskanalat és me-reven maga elé bámulva dudorász, tisztára olyan, mintha komikusan buta ábrázattal fújná a hideg levest. Másodszor arra, hogy őt már régen nézi valaki. Harmadszor arra, hogy ő, amint semmibe meredve, vakon dudol maga elé, már régóta pont erre a valakire néz. Negyedszer arra, hogy ez a valaki diszkréten a szájába harap, hogy elnyomja a nevetési ingerét.

Laci abbahagyta Catullust és felocsúdott. Elpirulva a hajatövéig, mert az a valaki, akire ilyen neveltetően buta arccal rábámult és aki most a szájához nyomott kis csipkekendővel elretusírozta a mosolyt, mint a fényképészek, nagyon szép nő volt. Későbbi időkben, ha Laci rágondolt és behúnyta a szemét, gyakran így jelent meg előtte, mint most: kacagó szemmel, vonagló szájjal, amint azzal a megtanulhatatlan testtartással ül az asztal mellett és a zsebkendővel manipulál.

— Jaj de szép asszony, — ez volt a Laci

első gondolata, pirulás közben. És a második az volt, hogy micsoda ostoba dolog éppen egy ilyen szép nő előtt nevetségesnek lenni. Boszszúsan nekifogott a levesnek és kanalizta tovább. Érezte, hogy most zavarba kezd jönni, viselkedésének, mozdulatainak biztossága enged. Tudta, hogyha ennek a zavarnak átadja magát, jön a nevetséges ügyetlenségek egész sora, a pohárfelborítás, a kanálnak a tányérra való ejtése, a levesnek az állon való lecsurranása, a teli szájjal való prüsszentés és mindazok a dolgok, amelyek ilyenkor könnyörtelenül szoktak egymásra következni. Laci tehát összeszedte minden lelki erejét és önkéntelenül rázott egyet a vállán.

Aki fél, az magában hamar kis szónoklatokat fogalmaz félelme tárgyához, nyilván azt a hitet akarván saját magában kelteni, hogy amittől fél, azt így megijeszti. Laci is ilyen mondatokat hangoztatott magában: »Hohó, babám, engem se a gólya költött, most lenézek ugyan a levesre, de majd mingyárt szemügyre veszlék, édesem, csak nem kell hencegni.«

És kihívóan és merészen felnézett, egyenesen az ismeretlen hölgy irányában. A pillantásuk találkozott. Lacié szemtelen és goromba volt, de emberére akadt abban a pillantásban, amellyel találkozott. Az mégcsak nem is volt goromba. Gorombább volt a gorombábbnál: nyílt és közömbös. A két pillantás úgy beszélgetett egymással, mint az állatkerti néző, meg a jegesmedve, akik bámulják egymást. Azt mondja a jegesmedve: úgy-e, nem érdekellek téged, úgy-e, megvetsz, te természet koronája, te ember, akit tulajdonképpen széttéphetnék, ha nem volnék rab? Azt mondja a néző: szó sincs róla, éppen hogy érdekelsz, megvetni pedig minek vetnélek meg, hiszen én úgysis ember vagyok, te pedig akkor is jegesmedve vagy, ha nem vetlek is meg.

Aki így nézett vissza, nagyon szép és érdekes nő volt. Laci próbálta magában meghatározni az arcát. De nem fért hozzá. Az általános benyomásnak nem tudott nevet adni, ha pedig a részletekre ment át, szétomlott az

egész. Csak annyit látott hamarjában, hogy mélysötét bronzhaja van, a szeme nem is kék, hanem lila, a szája finom és piros, de a legfőbb benne az arcbőre, amely makulátlanul fehér és tiszta. Ha feláll, a középtermetűnél magasabb lehet, gondolta Laci, a kezektartása tökéletes, a pincérek feltűnő reverenciával szolgálják ki.

A kapzsi, ha pénzt lát, a vadászkutya, ha nyomot szagol, az anya, ha elveszett gyereket keresi, egyszerre minden egyebet elfelejt a világon. A magántulajdon ősi vágya és szenvedélye torlódik fel bennük, a szerzése, a bírása, az üldözése. Minden szenvedély ebből az egy családból való, melynek tagjai könyörtelen zsarnokok, minden más érzést leölnek maguk körül, mint rokonait a trónféltő király. Laci attól a pillanattól kezdve, hogy Catullustól köszönés nélkül vált el, nem volt egyéb, mint túlfeszült, idegesen vibráló felfogókészülék minden híradás számára, ami attól a másik asztaltól érkezik. A szeme villámgyorsan mozgott, hogy a maga étkezésére csak a legszükségesebb odapillantásokat szánja, a másik asztal képéből azonban el ne mulasszon egy hajszálnyit se. Közben gondolatai, mint a méhek a kerti asztalon felejtett lépesmézet, mohó serénységgel zümmögtek körül azt az asszonyt, aki ott ült tőle három lépésnyi távolságban.

A gondolatai feszült kavargásából egy pár eredményt hamar külön tett, mint aki az összekevert tucatot kártyát sorba akarja válogatni. Először is ez a nő nagyon finom, tiszta és szárazérzésű férfiparfömmre hasonlít, ami egy egészen picit kesernyés, csak éppen hogy a méltóságát megtartsa, de azért édes legyen. Aztán az jutott eszébe, hogy az arcbőre olyan, mintha drága, fehér, vékony plüss fordított messzelátón nézne az ember. Aztán hamar megállapította, hogy ennek a nőnek olyan íze van, mint a mandulának és pisztáciának lehet együtt. Aztán kijelentette magában, hogy ez a nő úgy tartja csuklóban a kezét, mint a hattyú a nyakát. Aztán úgy találta, hogyha tompa fe-

ketét és ragyogó pirosat összeolvasztanak, abból olyan jön ki, mint ennek a nőnek a haja.

Figyelte, hogy mit ebédel. A hölgy először kaviárt evett, pirított szeletekkel. Aztán egyetlen darabba vágott sonkát, tatármártással. Aztán fagylaltot. És kis üveg Moet-Chandont ivott hozzá. De mindezt éhesen, egészségesen, jóízűen ette és itta.

A pillantások harca a legváltozatosabb hadiszerencsét mutatta. A nyílt és közömbös pillantásokra Laci nézése ezt felelte, mikor a nézésük megint találkozott: pardon, nehogy tévedés legyen, kedvesem, én magát csak mint képzőművészeti bálványt szemlélem, nem mint nőt. Hogy szép, azt úgyis tudja, a szépségéről nyugodtan tárgyalhatunk.

A hölgy nézése ezt felelte: rendben van, eleget gyönyörködtünk egymásban, ennek jelül ezennel kinézek az ablakon.

Laci volt soron. Ezt pillantotta át a másik asztalhoz: lekezelni nem hagyom magam, nincs is rá szükség, fölösleges, nem óhajtok kegyedtől semmit.

A pillantás válaszolt: most milyen méltóságteljesnek tetszik lenni, az elébb milyen nevetséges volt, ha eszembe jut, íme, most is alig tudom visszafojtani a nevetésemet.

Laci rácsapott a kis elnyomott fintorra, mint a sas: nem baj, nevéssen, én is nevetek, úgy-e, milyen hülye voltam, már én csak ilyen kedélyes fickó vagyok, nevéssünk ezen együtt, kész a barátság.

A szép arc egy kissé megkeményedett: köszönöm a bizalmat, elég volt, nagyon örültem, alászolgája, önnel nem nevetek együtt.

Laci sokáig hiába igyekezett elfogni a konokul kitérő pillantások közül egyet is. De ott volt Roger, a hű és kitűnő Roger, aki mint néma szereplő vett részt a beszédes pillantások színjátékában. Az ő pillantása ezt hirdette Laci számára: én, mint főpincér, diszkrécióra vagyok kárhoztatva, tehát fagyos arcot vágok, de azért látok mindent, és igen boldog lennék, ha egy pár felvilágosító szóval monsieur szolgálatára

lehetnék, azonban magamtól, sajnos, nem szólhatok.

Régi dolog, hogy a pillantások is vonzzák egymást, mint az elektromos áramok. Laci és a főpincér érezték, hogy egymásra kell nézniök. És a következő pillanatban Roger már ott állt a Laci asztalánál és minden ok nélkül odébb tett két poharat rendkívüli fontossággal.

— Mondja, Roger, — kérdezte Laci a tőle e pillanatban telhető közömbösséggel, — ki ez a hölgy? Mikor érkezett?

— Ó, ez nem hotelvendég, — mondta Roger, — csak dejeunerhez nézett be hozzánk. Itt lakik Gardonében, a hegyoldalban van egy gyönyörű villája, talán tetszett is látni már sétaközben, óriási virágoskert van előtte. Az a Chieregati-villa. A hölgy Chieregati grófné. Ritkán van Gardonében, de ha itthon van, gyakran lenéz hozzánk.

— Férjes asszony?

— Igen, de a férje folyton úton van. Most Amerikában van, azt hallom.

— Köszönöm.

Roger még kettőt legyintett szalvétájával az asztalról lelógó abrosz oldalán, aztán visszavonult. És a pillantások harca folytatódott. Chieregati grófné vékony kis aranytárcából cigarettára gyújtott és amint az első füstfelhőbe nézett fel, a pillantás ezt jelentette: na látja, fiacskám, most már megkérdezte, hogy ki vagyok, ezek után, remélem, csendesen megszűnik, ezért nem is nézek arrafelé.

De Laci alig várta, hogy mint a héjja elragadjon egy pillantást. És mikor ez sikerült, ilyenképpen nézett a szép, nagyon szép asszonyra: ó nem, egyáltalában nem vagyok elájulva, elvégre maga nem tudhatja, hogy én ki vagyok és pillantásomból, amely még mindig fesztelen, láthatja, hogy valami egyenrangúféle lehetek, mert íme, nem ájultam el a maga rangjától, mi az nekem.

Felelet: Nem kutatom, hogy ki ön, mert engem nemcsak ön nem érdekel, hanem egyáltalában senki sem érdekel, csak a főpincér, mert fizetni akarok.

Csakhogy Lacinak abban a mesterségben, amit a népnyelv szemezésnek nevez, régi és gazdag gyakorlata volt, azt meg kell neki adni. Chieregati grófné fizetett és miközben Roger néma hódolattal köszönte meg a borravalót, a hölgy megölte a cigarettája tüzes végét a hamutartóban és a székevel egy kis készülődő mozdulatot tett. Ebben a pillanatban Laci már fel is kelt. Mert ilyenkor ez a teendő, ha valakinek további szándékai is vannak. Nagy hiba a hölgyet előre engedni és rögtön utána loholni. Ez feltűnő és sérti a hölgy diszkrécióját. Ilyenkor a kellő, szintén nem feltűnő, lassúsággal előre kell menni, a hölgy kinn kénytelen utólélni a férfit, mert méltóságán rontana, ha alkalmazkodnék a férfi lassúságához. És ha már utólérté a férfit, akkor a férfi követő szándékainak könnyű dolga van. Laci tehát ment kifelé, abban a biztos büszkeségben, hogy milyen jól érti dolgát: hátra sem néz és tudja, hogy öméltósága jön utána. Majd kint következnek a továbbiak.

Kint azonban nem következett semmi. Mert Chieregati grófné ott maradt. Laci meghökkenve vetett vissza egy villámgyors pillantást az üvegajtón keresztül. És egy pillanat elvillanó tizedrésze alatt látta az asszony arcát, amint derűsen felfelé néz az eloszló cigarettafüstbe és félreérthetetlenül rá van írva a vídám és csúfondáros diadal.

Az ilyen szégyenvallott helyzetbe került embert a magyar nyelv nem hiába nevezi leforrázotttnak. Lacinak egyszerre csapzott lett a haja és rosszul állt a nyakkendője. Összeszorított fogakkal ment felfelé a lépcsőn és naív ösztönrel behúnyta a szemét, mint a strucc, hogy a külvilág ne láthassa megszégyenítettetését. Kemény lépésekkel bement a társalgóba, csengetett, leült a rendes helyére a legszélső nagy ablakhoz, jött a pincér és hozta az ujságokat meg a feketét. Ő azonnal nekiesett feketének is, lapoknak is, és elszántan elhatározta, hogy erre az asszonyra most igenis nem fog gondolni. És míg a szeme értelmetlenül siklott át a diplomáciai feszültségről és Ferenc Ferdi-

nánd árváiról szóló híreken, tíz percig folyton csökönyösen mondta magában: nem gondolok rá, nem gondolok rá. Tehát folyton rá gondolt.

És ekkor, uramfia, mi történt: nyílt az ajtó és belépett a társalgóba Chieregati grófné. Laci villamos, zsibbadó ütést érzett végigfutni a testén. Az asszony meg sem látta őt. Ment a terem másik sarkába, leült, megnyomta a csengőt, aztán kibámult a térre. A pincér mingyárt jött is és a szép asszony elé járult rendelkezéseit átvenni.

Laci fájdalmas, homályos szemmel bámult bele az újságpapirba. Ez az az asszony, akit ő soha nem fog megismerni, aki elmegy mellette az életben, mint nyílt pályán két gyorsvonat. Ő bizony nem fog ránézni. Minek. Megissza a feketét és elmegy a hajóállomásra.

És merengéséből arra rezzent fel, hogy ott állt előtte a pincér. Laci riadtan és kérdően felnézett.

— A grófné öméltósága kéreti, szíveskedjék bemutatkozni.

VIII.

Laci az alatt a pár lépés alatt, amelyet a társalgó egyik végétől a másikhoz kellett tennie, valami roppant talpraesett és elmés mondanon gondolkozott. Örült gyorsan erőltette az eszét, éppen ezért nem jutott eszébe semmi, sőt ráadásul belátta, hogy hiába eszel ki akármit, úgysem tudja még, milyen nyelven fog a szép grófnéval beszélni. Már pedig az igazi elmés-ség fordíthatatlan, mint az igazi dal.

De attól a zavart dadogástól, amely menthetetlenül előtte állott, megmentette a szép asszony. Mikor Laci megállt és meghajlott előtte, nyíltan és vidáman ő szólalt meg először:

— Parla italiano?

Laci némán és elpirulva a fejét rázta. Egyszermind haragudott magára, a miért elpirult. Ettől még pirosabb lett.

— English perhaps? — folytatta Chieregati grófné.

Laci mohón bólintott és elfoglalta azt a széket, amit ellenfele alig észrevehető kézmozdulattal kínált oda neki. Minden embernek, aki idegen nyelvet tud, készen van a fejében az illető nyelvből egy pár előre megcsinált, könnyed, folyékony frázis. Laci ezeket próbálta összekapkodni a fejében és ezzel úgy el volt foglalva, hogy már későn vette észre, mit csinált: feltűnő forrósággal csókolta meg a fejére nyújtott kezét. Jaj, ez kellemetlen hiba, gondolta magában, az alaphang rossz.

— Ne értse félre, — mondta a grófné olyan vidám csillogással a szemében, amely a sikerült csínyeket szokta kísérni, — nehogy eszébe jusson bolondságokat beszélni. Tudja, nekem nagyon gyakran akadnak itt átutazó ismerőseim és le szoktam jönni diskurálni. Most is azt hittem, talállok itt valakit, de bizony nincsen senki. Olyan halálosan unalmas ez a Gardone, hogy jól esnék emberi szót hallani. Hajlandó? Vagy zavarom valamiben? Mit szokott ilyenkor csinálni?

— Semmit. Olvasom a budapesti lapokat. Magyar vagyok. Budapestről jöttem ide.

— Magyar? Igazán? Nekem is van egy-két magyar ismerősöm. Egy asszonykát különösen megszerettem, de a nevét nem tudom kimondani. Otthon fel van írva. Szécsen grófnál ismerkedtem meg vele a Vatikánban és meg is ígértem neki, hogy mikor Bécsben leszek, felugrom a vonatra és meglátogatom. Az ősszel, azt hiszem, el is jutok oda.

— Nagyon szép országot fog megismerni, grófné.

— Sokat hallottam már dicsérni és nagyon kíváncsi vagyok. Az idegenfajú emberek engem érdekelnek. És magának hogy tetszik a mi országunk?

— Legyen nyugodt, nem fog tőlem Bae-decker-áriákat hallani. Nekem itt nem az a gyönyörű elsősorban, hogy csakugyan gyönyörű, hanem az, hogy idegen hely. Engem roppant izgat az utazás, a messzeség, az idegenség. Tudja, mikor illusztrált útleírásokat olvasok, akkor mindig nagyon soká nézegetem

a képeket. Mikor a fehér vászonruhás, parafasisakos, vadászpuskás ember ott áll egy csomó néger között, elkezdem figyelmesen nézni a négereket. Ők érdekelnek, nem a fehér ember. Erősen nézem az arcukat és próbálok eltűnődni rajta, vajjon melyik férfinak melyik nő a felesége? Melyik férj a barátja? Vajjon meddig élt azután, hogy ezt a képet felvették róla? Milyen betegségben halt meg? Sokat szenvedett? Miket gondolt, mikor betegen feküdt és erős láza volt és nagyon szeretett volna még életben maradni? És annak az egész lefotografált csoportnak az élete, amelyből egy pillanatot én is megláttam, hogyan folyt azután, mikor a képet felvették? A csoport a fotografálás után bizonyosan felbomlott, elkezdtek egymással megkönnyebbülten beszélgetni és nevettek. De melyik szólalt meg a csoportból és mit mondott? Ezt én sohasem fogom megtudni.

Laci belejött a diskurzusba. Előrehajolva nézett az asszony arcába és elevenen magyarázott. A két keze elevenen mozgott az illusztráló mozdulatoktól. Az asszony rápillantott az egyik kezére. A balra. És hirtelen megszólalt:

— Mi az a gyűrű, amit az ujján hord?

Laci hiú készséggel húzta le a gyűrűt és átadta. Az asszony két finom ujja köré fogta és figyelmesen nézte.

— Ez a családom címeres gyűrűje. A Litteráti-gyűrű.

— Hogyan?

— Litteráti. Az a nevem. Litteráti László vagyok.

— Az jó név, meg tudom tanulni. Nem olyan furcsa magyaros.

— Nem is magyar szó. Íródiákot jelent. Az ősapám, aki ezt a címet kapta, íródiák volt.

— Igazán? Érdekes. És ez miféle madár itt benne?

— Holló. A címerben aranyszínű. Arany holló.

— És az írás itt alatta? Nem tudom elolvasni.

— »Pro muliere fallax.« Olyasfélét jelent latinul, hogy asszonyért hazudni. Asszonyért csalni. Ez a címer jelmondata. Vagyis a családé.

— Ennek bizonyosan története van. Mondja el hamar. Mi ez a hollóval, meg a hazugsággal? Én Montepescali bárónő vagyok és a mi címerünkben egy kulcs van. Mert tudja meg, hogy a Barbarossa-időkben mi adtuk át árulással Ronciglione várának kulcsait. Ez a holló is valami ilyen történelmi árulást jelent?

— Elmondom. Az az őszám, aki a nemesi donációt kapta, íródiák volt Budán, a királyi udvarban. Akkor Mátyás volt a magyar király, aki nagy uralkodó volt, dicsőséges nemzeti király...

— Hogyhogy nemzeti?

— Tudja, nálunk mindig idegen embert hoztak királynak. Olaszt, csehet, németet, lengyelt. De néha ritkán magyar is akadt köztük. Ilyen volt ez a Mátyás király. Ahogy maguk Umbertót gavallér királynak hívják, úgy hívjuk mi őt igazságosnak. Nos hát, a mi családi legendánk szerint ennek a királynak volt íródiákja egy András nevű fiatalember. Az volt az én őszám. A legenda azt tartja, hogy a király ezt az Andrást nagyon szerette, és ha titkos, álruhás útjai voltak, gyakran magával vitte. Minden nemzet történetében van egy olyan király, aki álruhát vett és elment a nép közé, hogy személyes tapasztalatai legyenek a népe bajairól. Például a franciáknál XII. Lajos, »a nép atyja«, a törököknél pedig...

— Elég a történelemből, elég. A hazugságot akarom hallani, meg a nőt, meg a hollót.

— Hát szóval a nagy király nemcsak az igazságot szerette, hanem a nőket is. És a nők is őt. András őszám, ha egy spiritiszta szeanszra megidéznék, sok gáláns históriát tudna elmondani a királyról. Egyszer mentek, mendégéltek, mint két kóbor, szegény lovag, az országúton. És elértek egy faluba, amelynek Patak a neve. A falu szélén lakott a kovács. A király lovának leesett az egyik patkója, megálltak, hogy patkoltassanak. Hát amint ott tesznek-vesznek,

várákoznak, a király meglátja a kovács lányát. András ősöm is meglátta a kovács lányát. Úgy meglátták, hogy mikor alkonyatra a következő faluba értek, a király megvárta a teljes sötétséget, aztán nagy titokban visszaporoszkáltak Patakra. Ott a király kiállította a kertbe vigyázni András ősömet, kezébe adta a két kantárt, ő maga pedig kopogott az ablakon a lánynak. Úgy látszik, a lány is megnézte volt az ismeretlen, kóbor lovagot, mert az ablakon át beeresztette a szobájába. András ősöm csak tartotta a két kantárszárat. Nagyon soká tartotta. Egyszer csak nagy lárma, ordítózás és csörömpölés kerekedett, a király kiugrott az ablakon, utána a kovács, a lány pedig kétségbeesetten sikoltozott. A kovács kezében ott volt a nagy pőröly. A vaksötétben András ősöm hamar lóra kapatta a királyt, aki elvágtatott. Ő maga már nem ért rá elvágtatni. És hogy a kovácsot visszatartsa az üldözéstől, a sötétben magára vállalta a dolgot. Elkezdett veszekedni a kovács-csal, mintha ő volna a tettes. A kovács borzasztóan ordítózott, hogy most agyonvágja a lovagot is, a lányt is. Hát az ősömet bizony majd agyonütötte. Az íródiák csak hetek múlva gyógyult meg annyira, hogy lábra állhatott és visszamehetett az udvarhoz. Akkor a király azt mondta neki: »Köszönöm neked, kedves szolgám, hogy hazudtál értem«. Mire az én ősapám a családi legenda szerint ezt felelte: »Nem felségedért hazudtam. Hanem édes volt nekem szenvedni azért a lányért«.

— Ó, de kedves.

— Erre a király nemességet adott az íródiáknak. A címer alá odaírták, hogy: pro muliere fallax. És a címerbe arany hollót festettek két okból. Először is magának a királynak a holló volt a címermadara. Úgy is hívták, hogy Hollós Mátyás. Szébb címert nem adhatott az ősömnek, mint a saját királyi madarát. Másodszor a király művelt és finom humanista volt. Jól tudta, hogy a holló Apolló szent madara, a költészeté, a fantáziáé, a szent hazugságé.

— Ez nagyon szép történet. És mi lett azután András íródiákkal? Mert a mese úgy

volna kerek, ha elvette volna a kovács lányát feleségül.

— A megjegyzés nagyon találó. Az íródiák csakugyan elvett egy Borbála nevű nőt és a nagyapám nagyapja, Bálint, akinek az írásait most is őrizzük, ki akarta hirdettetni a vármegyével, — ezt majd külön megmagyarázom magának, afféle heraldikai hatóság volt — hogy a család ősanja a kovács-lány és a család voltaképpen vér szerint a nagy királytól ered. De ezt nem lehetett kimondatni, mert nem volt igaz. András ősem első fia két évvel a király halála után született. Ezt egy régi okmány alapján be lehet bizonyítani. Tehát nem származom királyi vérből.

— Hanem költői vérből. Az is van olyan előkelő. De miért akarta az az őse bebizonyítani, hogy a király és az András-házaspár . . .

— Mert ő testőr volt a Mária Terézia udvarában, tudja, akinek Marie Antoinette volt a lánya. Litteráti Menyhértnek hívták és szerelmes volt a királyasszonyba.

— Hallja, a maga családja folyton királyi személyekkel foglalkozott.

— Most is.

— Köszönöm. De inkább azt a hollós embert mesélje. Mit tud róla még?

— Semmit. Csak azt, hogy elköltözött az udvarból, mert a nemességgel együtt nagy birtokot is kapott a királytól. Két falut. Sárospatakot és Ardót. Innen a nevük: sárospataki és ardai Litteráti.

— Azóta is ott van a család rezidenciája, nem?

— Ó, nem. Később egy másik királytól még egy nemességet kaptunk és még egy donációt. Akkor a család odaköltözött és az első ősemlékére falut alapított, amelynek a neve Szentandrás. Ott van a család ősrégi kastélya.

— És maga ott lakik, úgy-e?

Lacinak két pillanat ideje volt gondolkodni. Ott ült vele szemközt Chieregati grófné, akivel olyan édes és bűvöletes dolog együtt lenni. Szabad ennek, éppen ennek az asszonynak elmondani a kuplékat, a kis ételszagú la-

kást a Gyár-uccában, a küszködést, a család züllését? Visszahúzta az ujjára a gyűrűt, ránézett a hollóra egy kicsit. Aztán merészen az asszony szemébe nézett és rávágta:

— Ott.

Érezte, hogy nem elég gyorsan felelt. Szerette volna kergetni a beszélgetést, hogy csak most, most, hamar, ezen a zökkenőn essek túl, akkor aztán minden jó lesz. De az asszony komoly és figyelmes tekintettel nézett rá és nem szólt semmit. Laci nem értette ezt a tekintetet. Mi ez? De vakmerően és konokul állotta.

— A kezén, — folytatta az asszony egy kis figyelmes szünet után, — egy másik gyűrűt is látok. Maga házas?

— Igen.

— Kit vett el?

Laci megint tétozózott egy pillanatig. De döntött. Bertuka védtelenségét érezte hirtelen. Itt nem szabad hazudni. Ez már alantas hazugság lenne. Nem szeretni szabad Bertukát, de így megtagadni és megalázni a tudtán kívül nem.

— Színésznőt vettem feleségül.

— Ó, ez érdekes, — mondta az asszony, és megint folytatta azt a komoly, figyelmes, késedelmeskedő pillantást, — szóval mésalliance? És mit szólt hozzá a család?

— A család nem volt nagyon kitüntette. De most már beletörődtek. A feleségem nagyon jó és derék feleség.

— Képzelem, egy olyan kastélyban nem tréfa háziasszonynak lenni. De az imént azt mondta, hogy Budapestről jött. Ott is van lakása?

— Hogyne. Tudja, a mi országunk olyan centralizált ország, mint Franciaország. Ami élet van, az csak Budapesten van. A szezon minden jó familia ott tölti. Télen mi is fenn vagyunk négy-öt hónapot. Erre van egy négyszobás lakásunk. Csak éppen hogy fogadni tudunk.

— Különben a birtokon élnek, úgy-e?

— Ott.

— Érdekes az? Meséljen, milyen a magyar vidéki élet? Nekem az a benyomásom, hogy olyan lehet, mint az orosz.

Laciban hirtelen és a tenger áradásához hasonlóan ébredt fel az ifjúsága. Nem kellett nagyon nagyot hazudnia. Csak behúnyni a szemét és azt képzelni, hogy a lefolyt tíz esztendő nem igaz. És minden úgy van, mint tíz éve volt, tizenhatéves korában, a szentandrási kúrián. Felragyogva és lelkesen kezdte:

— Ó az gyönyörű!

— Hát mesélje! Milyen a kastély?

— Szentandrás a nagy magyar Alföldön van. Az az Alföld, amit maguk pusztának hallanak emlegetni és valami sívó homokkal borított afrikai sivatagot képzelnek alatta, melyen cowboyok vágatnak végig, az úgynevezett csikósok.

— Hát nem olyan?

— Nem hát. Termékeny, dús, sík vidék. Itt-ott egy kis pagony is akad rajta, apró kis ákácerdő. A mi vidékünkön homokos dombok is vannak. A kastély pedig egy óriási parknak a szélére van építve. A park egész kis erdő egy ilyen dombnak az oldalán. A kastély háta mögött tehát a park van, előtte pedig még egy kissé halad lefelé a domb, aztán lent jön a messzi, nagyon messzi sík. Ha az ember a verandán ül, akkor nagy határ földre ellát. Mint ahogy nagyon-nagyon messziről látni már a kastélyt, ha az ember a határon hazafelé loval. Ott fehérlik a domb közepén, a teteje derék, öreg zsindely, a verandáját hatalmas, vastag, fehérre meszelt oszlopok tagolják. Egy pár lépcsőfok vezet fel, a lépcsőn agarak ásítznak, a kastély homlokán pedig ott a plasztikus címer, az arany holló.

— Milyen agarak?

— Magyar agarak. Nagyon finom, dekoratív állatok és hozzátartoznak az ilyen magyar nemesi kúriához, mint a páva.

— Hány agara van magának?

— Nyolc. A legszebb a Cigány nevű kis fekete szuka. De én a legjobban az öreg doyent szeretem, a háromlábú hófehér Számit. Ő már

nyugdíjban van, a negyedik lábát ott hagyta egy rókacsapdában. De még így három lábbal is magasabbat ugrik, mint a többiek közül akármelyik. Nem olyan akármilyen kutya ám a Számi, billikomos állat ökelme, bizony.

— Billikomos?

— Igen, nálunk agarászversenyeket szoktak rendezni, amit maguk parforcenak hívnak. A legjobb agár serleget nyer. A Litteráti-agarak híres, jó agarak. És ez a Számi nekem különben is bizalmas barátom. Tizennégyéves koromban rettentő szerelmes voltam az unoka-hugomba, Józsa Andreába, és nem volt kinek elpanaszkodni. A vén Számival elmentem este a szérüre, ottan ő leült, én átkaroltam a nyakát és sűrű könnyhullatások közepette elmondtam neki a bánatomat. Andrea ugyanis feleségül ment Simay Gáborhoz, egy huszárfőhadnagyhoz.

Chieregati grófné elgondolkozott egy kicsit, aztán megkérdezte:

— Hány éves maga?

— Huszonhat.

— Huszonhat. Érdekes. Én is. Hát most folytassa. Van ott társadalmi élet?

— Hogyne. A környékbeli birtokosság jár egymáshoz. Minden héten akad valahol névnap vagy születésnap. Akkor aztán hihetetlen trakták és lumpolások vannak. Nálunk nyáron a nagy verandán szoktak teríteni. És az udvaron táncolnak. Néha órákig tart a csárdás. Az a magyar népi tánc.

— Ah, csárdás, arról hallottam. Majd megtanít rá, jó? Én is megtanítom furlanára, megtarantellára.

— Megtanítanám, de az csak úgy igazi, ha cigány van hozzá. Mi csak cigánnyal tudunk mulatni igazán. Mert tudja meg, hogy mi magyarok igen előkelő és úri nemzet vagyunk; mint ahogy mondani szokás: tartunk magunknak egy külön nemzetet muzsikálni.

— És a kastély hogyan van berendezve? A maga szobája milyen?

Laci visszagondolt arra a szobára, amelyben az apja, Litteráti Mihály élt és meghalt.

— Az én szobám? A kastély keleti szárnyában van. Nem is szoba, hanem terem. Hófehérre van meszelve, a bútorok éppen száz évesek benne.

— Biedermeier?

— Igen. Sötétzöld ripsz fehér porcellánszőgekkel kiverve. A földön szőnyegek és állatbőrök. A kandalló mellett egy hatalmas medve. A falon nagy, zöld posztón fegyvercsoport. Köröskörül könyvtár, a polcokon sok modern könyv, de még több klasszikus. Sok latin könyv, sok régi angol és francia. Ó, istenem, hogy látom magam előtt! A rollók le vannak eresztve a hőség ellen, félhomály, egy résen erős, éles vonalban süt be a nap és ahogy a fénysáv átvág a homályon, a porszemek arany-pontocskák gyanánt táncolnak benne. A hallba vezető ajtó nyitva van és a mély nyári délutáni csöndbe behallatszik, hogy lenn a patakon sulykolnak a parasztasszonyok. A régi szekrényóra lassan, méltóságos ingással ketytyen egyet-egyet, a levegőben pipaszag és könyvszag ...

— Maga pipázik?

— Én? Én ... nem pipázom, de az apámról híres pipatórium maradt rám. Én már csak cigarettázom.

— Mekkora a birtoka?

— A Litteráti-birtok, mindent összevéve, négyezer magyar hold. Egy magyar hold ezer-kétszáz négyszögöl

— Az már beszéd. Maga vezeti a gazdaságot?

— Persze, hogy én. Nem is képzelem mennyi munka jár azzal. Télen nem annyira, de nyáron. Éppen most arattak le Magyarországon. Most takarítják be a gabonát. Tudja, hogyan mondják a magyar parasztok a búzát? Élet. Nem szép ez? Van benne valami krisztusi. Szép himnuszt lehetne komponálni a kenyérről ... Tudja, hogyan csinálnám? Gregorian-kottával.

— Hogyan csinálná? Hát maga komponál?

— Szoktam azt is ... úgy mellékesen ... passzió ...

— Igazán? Ez nagyon érdekes.

— Akkor is komponáltam, mikor lenn az étteremben megláttam magát. Egy Catullus-verset akarok megzenésíteni. Azt dúdolgattam és nagyon mélyen elgondolkoztam.

— Jaj, de érdekes. Rögtön játssza el.

— Nem lehet. Még nincsen kész. Ha nyersen játszom belőle, elrontom.

— Érdekes. Puccini is ezt mondta nekem egyszer.

— Maga ismeri Puccinit?

— Hogyne. Meg is voltam híva egyszer a birtokára, Torre del Lagóba. Nagyon érdekesen él. Tudja, ott van egy nagy tó, nádassal, vízimadarakkal. És neki van egy benzinmotoros csónakja. Reggel beül a csónakba, visz magával ennivalót, messze bemegy a tóra és estig nem is jön elő. A tavon dolgozik. Duderász, fütyörész, gondolkodik, tűnődik, jegyez. Maga kit szeret legjobban a muzsikuskok közül?

— Hogy pontosan feleljek, Beethovent tartom a legnagyobbaknak és mélyen tisztelem Wagnert. De rajongok Mozartért és melegen szeretem Bizet minden muzsikáját.

— Hát játsszon valamit ezekből.

— Udvarias leszek és inkább Puccinit játszom, a maga ismerősét.

Laci leült a zongorához és elkezdte erősen dörzsölni a két kezét, mint mikor valaki a kezét mossa. Ez egészen öntudatlanná vált szokás volt már nála, emléke annak az időnek, mikor fájdalmas és brutális nyomorában, metsző téli hidegekben, fűtetlen hónapos szobában sokáig kellett dörzsölnie meggémberedett ujjait, hogy a rozszant bérzongorán gyakorolni tudjon. Ez annyira belevésődött az idegeibe, hogy már kánikulai hőségben is önkéntelenül megdörzsölgette a kezét. Végre leütött egy akkordot. A Bohémek első felvonásából játszott, a Rodolphe belépőjéből.

Chi son? Sono un poeta...

Nem nézett az asszonyra, amíg játszott. Felnézett maga elé a levegőbe. És ahogy magá-

ban mondta az ismert olasz szöveget, még önkéntelenül rántott is egyet a vállán:

E come vivo? Vivo...

Az édes, szándékosan főző, feminin olasz muzsika betöltötte a Savoy-szálló társalgóját és kirepült a nyitott ablakokon a júliusi hőségben fürdő tó fölé! Laci végigjátszotta az egész első felvonást. Az utolsó akkordot hosszan tartotta a pedállal, míg egészen el nem zengett. És csendesesen mondta hozzá a szöveg utolsó szavát: »Amor' . . .«

— Jól zongorázik, — mondta a grófné olyan nyugodt udvariassággal, amely Laciban valami csalódást keltett — komoly kultúra van a játékában. Én értek hozzá. Mi a véleménye Pucciniről?

— Nem hőroza az emberi nemnek. De nagyon igazságtalan divat lekicsinyelni. Wagnerhoz mérk a kritikusok és megveregetik a vállát. Éppen olyan ez, mintha azt mondanák, hogy Courteline nem olyan jó író, mint Kant.

Chieregati grófné elnevette magát. Aztán felállott:

— Most pedig, sajnós, nem érek rá tovább. Negyedöt és én négyre kihallgatásra rendelttem a kertészemet.

Laci is felállott, elpirult és nem engedte el a feléje nyújtott szép kezét. A szíve a torkában dobogott, mikor megkérdezte:

— Látom még?

— Feltéve, hogy elereszti a kezemet. Így, helyes. Hogyne látna. Örülök, hogy van egy ember Gardonében, akihez egy jó szót szólhatok. ha nagyon megunom magamat. Majd telefonálok magának, vagy idejövök enni. Isten vele, nábob.

— Tessék?

A grófné csodálkozva nézett vissza.

— Azt mondtam, hogy nábob. Hiszen az, nem?

— Hogyne, — mondta Laci feltűnő buzgósággal — hát persze, nem értettem . . .

Chieregati grófné ment kifelé. Laci úgy bámult utána, mint a fogoly a börtön előtt elrobogó villamosra. És hirtelen utána szólt:

— Pardon, grófné . . .

— Nos? — fordult vissza jóindulatú nézéssel a grófné.

— Mondja meg a keresztnévét. Gondolni akarok magára, amíg megint látom, és ahhoz szükségem van a keresztnévére.

— A keresztségben az Antónia nevet nyertem. Otthon úgy hívnak, hogy Netta. Sokáig laktam Angliában, ott úgy hívtak, hogy Net. Tessék választani. Viszontlátásra, nábob.

A nábob ott maradt állva a zongora mellett. Nézett a földre sokáig. Életrajzának következő mondata jutott eszébe: »... itt Gardonében ismerte meg huszonhatéves korában későbbi szerelmét, Chieregati grófnét, aki lelke egész fejlődésére olyan döntő befolyást gyakorolt . . .«

IX.

Ült a szobájában és a kezében megállt a töltőtoll, amellyel a mondat leírott első feléhez hozzá kellett volna írni a másikat. Az esze nem forgott. Hanyattdőlt, hogy melódiákkal sarkalja magát bele a munka hangulatába. Egy darabig dúdolta magában a »Le mari devant la porte« című egyfelvonásos Offenbach-operettből azt a dallamocskát, amivel a fiatal aszszony a férjét kizárja a szobából. De a dúdolást váratlanul abbahagyta és hevesen felelt magában egy kérdésre, amelyet nem tett fel senki:

— Ugyan, dehogy vagyok szerelmes!

Nem is úgy mondta, hogy »ugyan«, hanem úgy, hogy »aggyan«. Azzal ott hagyta a munkát és elhatározta, hogy lemegy a partra és megnézi a piros csónakban, nem abban ejtette-e el az egyik manzsettagombját. Kint teljes erővel aranylott és kéklett a Garda nyara. Rekenő nap sütött a fejére, ahogy keresgért a csónakban. Egyszerre felegyenesedett és nyugtalan kíváncsisággal kérdezte magától:

— Lehet, hogy már szerelmes vagyok? Néhány órával előbb még nem is ismertem ezt az asszonyt.

Nem kereste tovább a gombot, hanem elment azt a kis üzletet megnézni, ahol a muraói üvegholmit árulták. Ott sokáig beszélgetett a szakállas, szertartásos kereskedővel és megvett három hamutálcát. Azokat letette a pultra és indult egy polchoz, ahol éjjeliszekrényre való kis, színes üveglámpák állottak. Mikor megállt a lámpák előtt, így szólt magában:

— Igen, ez az életem nagy csodája, ami egyszer van egy életben.

Akkor elcsodálkozott magán, hogy mit nézi a lámpákat. Fizetett és kiment. A tó felől halotta a kis gőzhajót zakatolni a vízen. Lement megnézni, hogyan köt ki. Nagy komolysággal kötött ki a kis Depretis, a matróz éneklő hangon kiáltotta: »Gardone!« És Laci furcsállotta, hogy idevalósiak a második szótagot erősen hangsúlyozzák, de nagyon röviden ejtik ki. Fejben mingyárt lekótázta a hajóslegény kiáltását: Dé-dur, auftakt, taktusvonal után egy tizenhatod, aztán tartott, hosszú hang, a melódia A-Fisz-Dé. Olyan, mint egy katonai szignál. Majd aztán váratlanul legyintett egyet magában:

— Megint a régi, éretlen gyerekség. Dehogyan is vagyok szerelmes. Nem is fogom látni többet. És nem is olyan hihetetlenül szép. Hiszen szép, szép, rendben van. De a világ nem robban fel körülötte.

Ekkor keményen elindult a kikötőből és felment a szállóba a portáshoz megkérdezni, hogy mikor mosnak és mennyi idő múlva kapni vissza a fehéreneműt a mosókonyhából. Wolfgang hosszabb és okfejtő magyarázatba kezdett arról, hogy a mosókonyhában is német lányokat kellene alkalmazni, nem olaszokat, mert az olasz lányok nem férnek a bőrükbe, folyton hancúroznak és leöntik egymást szappanos vízzel. Ezen Laci kedvetlenül mosolygott. De hirtelen megmeredt az arcán a mosoly és magában mély szomorúsággal szólott:

— Hej, dehogy is nem szép! Gyönyörű, gyönyörű, gyönyörű . . .

Így csavargott nagy sebbel-lobbal, mint az automobil, amelyet a benne ülő sofőr rohanat ide-oda. Mindenütt elintézni valót keresett magának, járt-kelt nagy fontosan, és a vége az lett, hogy a szobájában hanyattvetette magát a díványon és anélkül, hogy mondatokat gondolt volna, behúnyt szemmel csak elszigetelt és határozatlan fogalmakat suttogott bele a levegőbe, mint a részeg ember:

— Élet... vágy... én... élet... élet...

Mondta ezeket a szavakat és csodálkozott rajtuk. Csodálkozó tekintete, ahogy ott feküdt a hátán, és kinyitotta a szemét, azoknak a haladók, magas lázú kórházi betegeknek a nézéséhez volt hasonló, akik körül lábujjhegyen jár apáca és orvos és hozzátartozó, miközben ők mozdulatlanul figyelnek a levegőben egy nem létező pontot.

Felkelt. Tett öt-hat lépést. Visszafeküdt. Nézte az óráját. Szeretett volna már vacsorázni. Helyesebben szólva: szeretett volna már túl lenni a vacsorán. Mozdulatlanul feküdt sokáig. Megint az óráját nézte. Felugrott és nekifeküdt a munkájának. Tíz percnyi gondolkodás után leírta ezt a két szót: »már pedig«, — aztán még tíz percig gondolkozott, letette a tollat és visszafeküdt a díványra. Egy negyedóra múlva felkelt és elkezdte a svéd torna elemi gyakorlatait csinálni. Kifeszítette a mellét és a két karját erősen előre lökte, visszakapta. Ezt csinálta hússzor. Aztán még tízszer. Aztán még sokszor. Már nagyon fáradt volt, de tovább parancsolta magának a tornát, mintha csak keményen meg akarná magát büntetni. Már alig tudta felemelni a karját, rettentő mázsányi súly húzta lefelé a könyökét. Zihálva, égőre fárasztott csontokkal dőlt megint az ágyra.

Vacsoránál átnézett arra az üres székre, ahol délben az asszony ült. Odaképzelte és a szeme majdnem fátyolos lett a gondolatra, hogy délután együtt voltak, beszélgettek, érezte ke-

zében a kezét. Sietett lenyelni a meghatottságot. Vacsora után rögtön felment a szobájába és fenn beismerte, hogy egy cseppet sem álmos, de mindenáron ágyba kívánczik.

És jött az éjszaka, az álmatlanságok, félébrenlétek, nyitott szemű álmódások, százféle árnyalataival. Van úgy, hogy az ember azt hiszi az öntudat sápadt derengésével, hogy ébren van, de mikor felrebben, akkor veszi észre, hogy aludt. És ahogy hajnalodik, milyen egyre kínzóbb a hűvös és erélyes világosság. Milyen visszaverhetetlen ez a kivilágosodás, milyen nehéz kivárni, mennyi utat talál magának mindenféle hasadékokon, redőnyközökön, ajtó alján, milyen fáradt és gyötrött menekvéssel igyekszik elbújni a fej, és milyen édes dolog a megfordított párna hűvös oldalához vágyóan, odaadással kisgyermeki alázattal és szomorúsággal odasimítani az égő arcát...

Későn délelőtt ébredt fel. Öntudata első felserkenésében nem volt benne az asszony. Valami kusza, tarka virágoskert villant át a fején, amellyel álmodott. Csodálatos kert volt ez, talpig virágzó, dús mandulafákkal, amelyeknek fehér plüssből voltak a szirmai. A kertet omladozó kőfal vette körül, de egy helyen mohos nyílás volt rajta, itt akart ő bemenni a kertbe. De ahogy dörzsölte a szemét, a kert elsuhant és ő rögtön el is felejtette. A második gondolata, az már az asszony volt. Mélyen felsóhajtott, mint reggel a gyári munkás, aki nem pihent eleget és most megint munkába kell mennie.

Mire úszott egy nagyot a tóban és égő feje bőrébe vehemensen dörzsölte bele a hideg vizet, majd pedig komoran és némán ment vissza a szállóba, már meg is szólalt a gong. Ebédnél háromszor is nekilendült, hogy Roger-től kérdezzen valamit, de az utolsó pillanatban mindannyiszor valami teljesen indokolatlan egyebet kérdezett. Végre mégis csak rászánta magát:

— Mondja, Roger, merre van annak a tegnapi hölgynek a villája?

Áldott egy finom ember volt ez a Roger.

Mintha a környék valami természeti nevezetességéről adna üzletszerűen felvilágosítást, úgy válaszolta a tárgy iránt közömbösen, a kérdező iránt udvariasan:

— A fürdő felé kell menni a parton, monsieur. Ahol egy kis akácsoport van, ott áll egy tábla, hogy »Proibito cacciare«. Nem szabad vadászni. Ott egy kis ösvény vezet fel a hegyoldalba. Ezen az ösvényen kell felfelé menni. Körülbelül a nyolcadik-tizedik ház balról a Chieregati-villa. Meg lehet ismerni arról, hogy a ház tetején nem háztető van, hanem kert, köröskörül olyan kerítéssel, mint a hajókon.

Laci érezte, hogy most jó volna felugrani, lecsapni az asztalkendőt és rohanni fel a hegyen egyenesen oda. De szigorúan elhatározta, hogy nem megy arrafelé sem. Milyen gyerekes és nevetséges dolog volna, ha az asszony történetesen kinéz és ott látja oldalogni őt, a szerelemtől nyavalygó koldust. Szándékos lassúsággal végigette az ebédet, aztán arra kényszerítette a lábait, hogy engedelmeskedjenek neki és igenis vigyék fel a társalgóba.

A társalgóban a lapok mellé két levelet is adtak át neki. Mind a kettőn magyar bélyeg. Az egyikken a Bertuka barbár, kúsza, esetlen írása, a másikon a Panni betűi: kínosan egyöntetű, férfias betűk, végükön és elejükön kereskedelmi kacskaringókkal, ahogy a számlákat szokták írni. Először a kellemetlenebbet, gondolta magában Laci, és felbontotta a Bertuka levelét.

»Kedves Laci! Levelezőlapját megkaptam, melyen címét közli. Remélem, hogy már nem ideges nekünk bizony itthon nincsen olyan jó dolgunk mert elég idegesség ha az ember a Gabi beszédét hallja, hogy ideges legyen az ember a sorsa miatt t. i. a Gabi sorsa miatt, mert most itt van a jó alkalom a Holákné egy ismerőse tud egy állást egy vendéglői ruhatárba a számok felvigyázója aki a ruhatárosoknak a számot kiadja ezt Gabi megkaphatná, de kaució kellene 500 K. neki honnan lenne. Kölesön nem kaphat és

arról azt mondta szó sem lehet hogy magától kérjen annál sokkal büszkébb. És jól is tudjuk, hogy maga hosszabb időt akar nyaralásban tölteni az orvos mondása miatt (alapos pihenés) majd várunk míg olyan állás lesz, ahol nem kell kaució, különben semmi ujság, telefonon kereste valami ügynökség a Lizystrata zongorakivonat miatt, a címét megadtam, majd irnak, a pénzt felvettem, isten vele, a mosásnál vigyázzon a fehérműre, mert szállodákban lopnak, még hallottam botrányos pletykákat magáról, megint olyan rongyokkal, szégyelheti magát, züllött agy részeg szüleménye a maga egész élete, de nem rontom a nyaralását, elég ha az én nyaram Gabi miatt elvan rontva, isten vele, kellemes időtöltést kíván és sokszor csókolja Litteráti Lászlóné.»

Laci szája sarka keserűen lehúzódott, ahogy Mefisztót szokták játszani a színinövénydékek. Mert az még hagyján, hogy Bertukanak mindig afférje van a villamoson, mikor csal a jeggyel és a kalauznak magán kívül szokta odavágni a zsúfolt kocsiban, hogy ő Litteráti Lászlóné. De hogy neki is odavágja, az már... Eh, félre a levéllel, holnap elküldi az ötszáz koronát, akár százezret is küldene, hogy ott-honi bajoktól megkönnyebbítse a gondolkozását. Lássuk a másik levelet.

»Lacikám! Megkaptam a levlapot, értesítelek, hogy légy készen minden pillanatban az utazásra. Glock még itt van, de már megnyugodott valamennyire. Mindennap várom, hogy elmegy, mert utazása küszöbön áll. Megjegyzem, itt sok a pesti, és futó tüzként terjedt el, hogy Velencében jártál, de Glockra ez jó hatást gyakorolt, mert amíg te itt voltál, ő minden lépésemről tudott, tehát nem találkozhattam veled. Mit szólsz, milyen ügyes vagyok az érzelmeid érdekében?!... Hallgass ide. Ha kapsz egy táviratot tőlem, rögtön ülj hajóra, megnéztem a menetrendet, a következő idők vannak: Desenzanóban kell felülnöd 17 óra 49 perc a gyorsvonatra,

vagyis a magyar idő szerint háromnegyed 6 délután. Velencébe érkezel 20 óra 45 perc, vagyis három negyed 9 este, az állomási vendéglőben vacsorázzál a harmadik osztályu étteremben, hogy ismerős ne lásson, akkor gyere ki vaporettó hajóval a Lidóra, a vilamossal jössz egészen az Exscelsiorig, most jól ügyelj, a kapunál lentebb van egy csónak állomás, ott várjál pont tizenkettőkor, majd kitalálom a módját, hogy jöhessél fel a szobámba. Lelki szemeimmal látom az arcodat, hogy örülsz mostan, mikor e sorokat olvasod. Ebből láthatod, hogy az én érzelmeim irántad úgy vannak, amint azt legutóbbi találkozásunkkor említettem. Tehát csak a táviratot várd és akkor azonnal gyere, várlak!! ... A levelet azonnal égesd el. P.«.

Laci örvendező és kellemesen győztes arccal tette az ölébe a levelet. Végre! Megyey Panni az övé lesz. Távol Pesttől, senki sem fogja sejteni, Olaszország, ó, milyen kedves, titkos, érdekes lesz.

És ahogy így örült, örült, örvendezett magában, erőszakkal legyűrt egy gondolatot. Visszagyömöszölte. De az a gondolat megint csak kidugta a fejét, mint a paprikajancsi a rúgós skatulyából. Laci nem akart odanézni és erőszakkal visszanyomta a fedelet. De végre is nem ő győzött, hanem a gondolat. Elámulva jött rá, hogy nem örül eléggé a levélnek. Nem örül? Sőt éppen hogy nagyon levertnek érzi magát. Mi lenne, ha most jönne a távirat? Jaj, de kellemetlen.

Egy elszánt és haragos mozdulattal szeretett volna mindent elsöpörni az asztalról: a lapokat, a feketét, a leveleket, Gabit, a ruhatárt, Pannit, Excelsiort, mindent. El innen ezzel a sok érdektelen, kellemetlen dologgal! Nem kell Megyey Panni, egyenesen nem kell. Kísérletezett a gondolataiban: maga elé képzelte Megyey Pannit a tengerész-trikóban. Hiába, nem kell. Nem és nem.

És erre roppant önérzet tolongott fel benne. Olyan arcot vágott az ablakon kibámulva,

mintha Megyey Panninak ezt mondaná: ne vedd rossz néven, fiam, de momentán valami dolgom van, semmi, csekélység, egy olasz grófné, nem fontos. Olyan elevenen játszotta ezt magában, hogy valóban zsebretette a leveleket és indult kifelé. A szálló előtt az uccán megállott. Hova akar most menni? Hát persze, megnézni azt a villát, csak úgy észrevétlenül, mintha véletlenül menne arra. Már pedig azt nem szabad. Igen, arra felé fog menni, de csak az ösvényig. Elvégre gyakran szokott arra járni, nincs ok rá, hogy most egyszerre ne menjen arra.

Az ilyen önalkudozásoknak mindig egy a vége. A fantázia az érvek bámulatos gazdaságát tudja mozgósítani, ha az emberben a vágy meg akarja győzni a józanságot. A vadászati tilalmat jelző táblánál Laci azt gondolta, hogy roppant gyerekes és férfiatlan dolog, ha nem tud magának parancsolni. Tehát tud. Innen nem is nagy dolog még visszafordulni. De ő ezennel megmutatja, hogy igenis felmegy az ösvényen egy kis darabkát és kényszeríteni fogja magát, hogy majd onnan forduljon vissza, mert onnan már nehezebb.

Húsz lépés múlva megállt az ösvényen. Két oldalt eleven sövény mögött citromkertek porosodtak a rekkenő melegben . . . Csak mélyen bent, a lombok között itt-ott kandikált ki egy-egy távoli villa. Ha tehát a villák ilyen távol esnek egymástól, ennél fogva a tizedik villa még nagyon messze fenn kell, hogy legyen, következőképpen a kitűzött visszafordulási határt jóval feljebb lehet tolni. Felment egy jó darabon. Balkéz felől eddig öt villát olvasott meg. Feljött tehát az út feléig. Most kell visszafordulni. Megfordult. Gyönyörű látvány: a messze elterülő azúr tó, a távolban a Borghese-sziget eleven foltja, jobbra a Salóba kanyarodó út fonala, balról a komor, barna Monte Baldo égnek meredő tömege.

Ezt a kilátást mértéktelenül élvezte. Túlzottan élvezte, mint a modern tárlatot a divathölgy, akit a képek nem érdekelnek. Ha ez a kilátás ilyen szép, mennyivel szebb lehet a ma-

gasból! Felment tehát még magasabbra. És megint megállott.

Az érvek most már elfáradtak, jött az erőszak. Igenis, odamegyek, felelte magában indulatosan egy nem létező ellenfélnek. És ha fel akarok menni? Ki tiltja meg? Felmegyek. Punktum. Nohát.

És meg is találta a Chieregati-villát. Finoman nyírott, magas élősövény mögött óriási viola-tenger közepén állott a fehér villa. Földszintjén dóroszlopos nyitott veranda, emeletén végig nyitott árkádok. Minden ablakon leeresztve a zöld redőny. Mély csend, csak a túlsó sövénynél csattog a tikkadt nyári némaságban a kertész ollója. Nagy szalmakalap a fején, nyírja a sövényt. Más élet nincs. De igen, ó, de igen: a fehér kavicsos úton a veranda előtt egy kertészék, mellette a földre hullatva egy ujság. Még a címét is el lehet olvasni: *Corriere della Sera*. Ó, istenem, ő olvasta . . .

Laci sokáig állt itt és várt. Nézte a lezárt ablakokat. És eszébe jutott egy dal. Helyeslőn bölintott fejével saját magának. »Vergebens, es regt sich keine Gardine« . . .

Megindult és lehajtott fejjel bandukolt le a meredek ösvényen. Heine és Schubert. Most ezek az ő emberei. Milyen különös átérezni ide, a vakító júliusi forróságba ezt a dalt, amelyben az alig virradott reggel finom, hűvös, frisscekske napsugara remeg. Ment, mendegélt és egész úton énekelte szép csendesen, szelíden és szomorúan:

Über die Berge steigt schon die Sonne,
Die Lämmerherde läutet fern . . .

A szálló hátsó kapuján is ezzel lépett be. Dúdolva akart elhaladni Wolfgang mellett, aki regényt olvasott a portásfülkében. De Wolfgang felugrott. Laci kérdően állott meg. Kissé bosszantotta, hogy most zavarják.

— Szíveskedjek felhívni telefonon Chieregati grófnét. Nincs öt perce, hogy telefonált. Tessék várni, majd én felhívom.

És Wolfgang elkezdett verklizni a telefon forgatós csengőjén. Végevárhatatlan öröklét telt el, míg a központ jelentkezett és Wolfgang

bemondhatta azt a szót, hogy »pronto«, ami ola-
szul hallót jelent. De Laci most nem foglalko-
zott filológiával. Mint az oroszlan, úgy várta
a kagylót, hogy ráugorhasson. Végre a kezébe
kapta. Izgalomtól rekedt hangon, torokköszö-
rülve jelentkezett és a vonal másik végéről egy
édes, édes, tündéri hang szólt:

— Én vagyok, Netta. Hol volt az imént?
Nincs tíz perce, hogy kerestem.

— Sétáltam.

— Merre? Sok szépet látott? No, majd el-
mondja este. Föltéve, hogy nincs elfoglalva.
Van dolga estére?

— Ha maga kérdezi, nincs semmi dolgom.

— Nagyon helyes. Akar a vendégem lenni?
Szívesen látom dínere. De csak hárman le-
szünk, figyelmeztetem.

— Hárman? — kérdezte Laci rettegő, ájul-
dozó szívvel. — Ki lesz a harmadik?

— Egy barátnőm. Hát akkor várom. Pon-
tosan félkilenckor. Jó?

— Ott leszek.

— Viszontlátásra, nábob. Addig is eszeljen
ki mindenféle érdekes dolgokat, amikkel
majd mulattat.

— Viszontlátásra. Halló!

A másik oldalon már rég letették a kagy-
lót, Laci még mindig hallózott bele. Hátha
még hallja az a drága valaki, hátha még nincs
vége ennek a kimondhatatlanul kedves beszél-
getésnek. De vége volt. És Laci restellvén
Wolfgang előtt, hogy hallózására nem kap
választ és úgy teszi le a kagylót, elszántan
még odamondta a vak telefonvonalnak:

— Igen, rendben van, pontos leszek. Vi-
szontlátásra.

X.

Bement a szobájába, ott leült és teljes
szívből, halkán kacagott. Nem a humoré volt
ez a kacagás, hanem még régebbi ösztöné: a
rabságban sínylődött, de felszabadult kedély
győzelmi rivalgása. Megnézte az óráját, hogy

van-e még ideje öltözködni. És kénytelen volt csendesen kinevetni saját magát: az óra egy-negyedötöt mutatott.

O, hogy szeretné az ember néha ollóval kivágni az életéből az órákat, amelyeknek egyetlen percéért halála pillanatában mindenét odaadná. Ha Laci kalapácsot kaphatott volna a kezébe, az este félnyolcig terjedő időt a szó szoros értelmében agyonütötte volna. Próbált dolgozni is, de az nem ment. Rendet csinált tehát a szobájában. Ha a tétlen ember elkezd dolgozni, biztosan azon kezdi, hogy rendet csinál a szobájában. Aztán hozatott pénzesutalványt és megírta: Gabi számára küldött ötszáz lírát. Aztán gondosan, alaposan megmanikűrözte a körmeit. Aztán eszébe jutott, hogy nemcsak borotválkozni fog, hanem kicsit nyíratkozni is. Hivatta a sánta Carlot, aki szolgálatkészen jött is. És ahogy rokon-szenves, fifikus ábrázatával ott szuszogott a Laci haja körül, a szőke haj tulajdonosa ezt gondolta magában:

— A sevillai borbély alla zoppa...

Carlo folyton a gyerekéről mesélt. A mesék önmagukban is nélkülöztek minden csattanót, de az előadás érthetetlen némettségében még nehezebbek és laposabbak lettek. Carlino például ma délelőtt meglátott egy madarat rámutatott és így szólt: madár. Ilyen története idősb Carlónak száz volt mindennap. De Laci most még ezek iránt is kegyes, jóindulatú érdeklődést érzett, sőt behatóan érdeklődött afelől is, vajjon mennyire haladt a találmány, amely megszünteti a moszkító-csípést.

— Már kezdek rájönni, — mondta Carlo, — éppen most kentem be az új recepttel a nagyságos úr arcát.

Laci borzadva vette észre, hogy az az orv petróleumszag, amelyet eddig csak félvállról vett észre, az arca bőrébe dörzsölt találmánytól ered. Carlo kiment, ő pedig ijedt arccal, vizsgálódva szimatolt, mint az ellenséget érző kutya. Ez mégis csak borzasztó, ilyen szaggal nem mehet fel, mi lesz, ha az asszony majd közel hajlik az arcához. Odasietett a mosdó-

hoz, erősen lemosdott szappannal, aztán úgy megdörzsölte kölnivízzel az arcát, hogy féllábon táncolt a csípős égéstől és megint szappannal mosdott le.

Kényelmesen, szándékos lassúsággal kezdett hét óra előtt öltözködni. De akármilyen lassan csinálta, félnyolcra kész lett. Akkor eszébe jutott, hogy az escarpinhez a fekete selyemharisnya helyett fehéret kellene vennie. Egy kicsit kiabál, az igaz, de a zsirardi-kalapra való tekintettel nem volna lehetetlen. És a fehér harisnya jól fest ám az egymásra rakott lábakon hanyag pózban, ha a bokák jó formájúak. Hamar harisnyát cserélt. Sokáig tanácstalanul szemlélte a nadrágja alól elékiabáló két hófehér foltot, aztán mégis csak visszacserélte feketére. A vége az lett, hogy sietni kellett, mert az ideje elfogyott. A domboldali ösvényen már szaporázta a lépéseket, csak koronként állt meg, hogy aggodalmas arccal petróleumszagot kutasson a levegőben.

A kerti kapu kilincsét megnyomta, az nem engedett. Becsengetett, erre a kapu magától kinyílt. A verandán néma, vén inas fogadta, aki elvette a kalapját, aztán mély tisztelettel ment vezetőnek előre. Laci izgatottan kormányozta magában a viselkedését. El kell majd itt ismernie, ami szép, de nem kell túlságosan rajongania azért, ami pompás: elvégre ő négyezer hold békési föld ura. Azonkívül nagy lélekjelenlétre van szükség, nem szabad figyelmét szétszórni a környezetre, mert a hirtelen sok benyomás egyszerre megzavar, mint a hullámzó tenger. A tengeri szédület ellen mindig egy szilárd pontot kell keresni. Ezúttal az asszony a szilárd pont, csak rá kell figyelnie. És most szerencse fel!

Az emeleten egész sor egymásba nyíló ajtótlán szoba láncába jutott. Messziről a harmadik szoba felől monoton, folyékony francia beszéd hallatszott, mintha valaki felolvasna. A szíve keményen, gyáván dobogott, de ahogy elhaladt egy hatalmas állótükör előtt, egy gyors oldalpillantás eszébe juttatta, hogy szép szál, egészséges, frakkos legény.

A kis szalónban, ahova lépett, óriási selyem-ernyős lámpa alatt ketten ültek. Egy száraz, hihetetlenül korrekt benyomású idősebb kisasszony, és egy tündöklő idegen, eddig nem látott női termet, amelynek kivágott estélyi toalettjéből a Chieregati grófnő pompás nyaka és feje úgy emelkedett ki, mint a címer sisakrostélyából valami bűvöletes embléma. Ez az asszony nem a tegnapi diszkrét, síma, nyári egyszerűségű hölgy volt, hanem ragyogó képzőművészeti jelenség, bálók és vacsorák fejedelmnöje, a nagy élet, az elérhetetlen világ maga.

— Isten hozta, bemutatom a barátnőmnek, Lemercier kisasszonynak. Mit szól, hogy kicsíptem magam? Azt akartam, hogy elmésebbek és kedvesebbek legyünk a vacsoránál.

Lemercier kisasszony leírhatatlan göggel nyújtott kezet. Az arcára volt írva az a rideg, leányi visszautasítás, amely azért tiltakozik a leghatározottabban minden közeledés ellen, mert a közeledés úgysem történik meg soha.

— A barátnőm francia hölgy, — mondta a háziasszony — de angolul mindent ért, és szívesen beleegyezik abba, hogy angolul társalogjunk. Én nem érzem magam teljesen szilárdnak, ha franciául beszélek.

— Hogy lehet az, ha valaki olasz?

— Sokáig laktam Angliában. Az anyám másodszor oda ment férjhez és én hat évet töltöttem részint a highlanderek között, részint Londonban. Iszik egy cocktailt?

— Ha maga is.

— Megkóstolom.

Az öreg inas már ott állt a kitöltött arany-sárga pálinkával. Lemercier kisasszony szigorúan nem ivott, sőt egyenesen becsületsértő pillantást vetett a pohárra. Chieregati grófnő egy picit megkóstolta, Laci felhajtotta. Az arca rögtön kigyúlt, gondolatai gyorsak és színesek lettek. Magában elégedetlen volt. Ami eddig történt, az nagyon nyájas társadalmi érintkezés volt. Ez pedig nem igaz úton jutott neki, nem esett kellemesen. Amit a szíve minden porcikájával várt, egy alig elkapható kis pil-

lantást, a nő elfogódott örömének egy rezzenésnyi kis jelét, az mind hiányzott. Es a szűrő, kínzó vágy most jobban égette, mint tegnap dél óta bármikor.

Az asszony egyáltalában nem volt divatosan öltözve: sem nem fűzte magát, sem a cipője orra nem tért el az estélyi cipő klasszikus francia formájától. Halványkék toalettje nem is volt önálló életű toalett, csak ő általa élt, csak drága, de engedelmes ölelő szolgálja volt ennek a felbőszítően tökéletes és kíváncsos természetnek.

Ha két ember érdekli egymást, akkor nem párbeszédet folytatnak, hanem egy mondott párbeszédet és két gondolt monológot. Az udvarias, csiszolt és közömbös társalgási mondatok azzal a símasággal folytak közöttük, amely az öt világrész szalónjaiban többé-kevésbé az érintkezés egyenruhája. De belül mind a ketten sokkal érdekesebb dolgokat gondoltak. Laci legalább is meg volt győződve arról, hogy amiket ez az asszony most magában gondol, azt neki nem volna rossz üzlet a fél életéért megvenni. Ő a maga részéről szeretett volna azzal a képességgel rendelkezni, amit valahol egy fantasztikus regényalakról olvasott: akire ellenségesen ránéz, az haljon meg. Lemercier kisasszony nyomban holtan rogyott volna össze.

A vacsora, amelyet az ódon fegyverekkel telezsúfolt nagy szobában szolgáltak fel, lezajlott minden esemény nélkül. Egyszer ugyan Laci azon kapta magát, hogy az asztal alatt a lábával ügyesen a grófné lába felé tétovázik és hogy alattomban várja a só- vagy pohárátnyújtási alkalmat, hogy a kezük összeérhesen. Nagyon megszokta már ezeket a dolgokat Pesten: abban a női társaságban, amelybe sorsa sodorta, ez már a normális eljárás rendes reflexmozdulata volt. De itt még jókor észrevette magát. Itt ezt nem lehet, ez hamis hang volna, ez nem az a nő, ah, ez más... És amíg külsőleg nagy figyelemmel adózott a Garda-tóban található halak furesaságainak és odaadó udvariassággal nézte a csevegő házi-

asszony arcát, magában mély hálával gondolt apjára-anyjára, akik különös gonddal tanították enni a rákolló-feltörestől kezdve az oszt-riga-nyitásig.

A gyümölcsnél a háziasszony azzal a közvetlenséggel, amellyel a nagytekintélyű báli rendezők rendelkeznek, a következő deklarációt tette:

— A barátnőm nem mer szólni, de látom rajta, hogy nagyon fáradt. Holnap korán reggel elutazik egy napra Páduába. Ezért könyörüljünk meg rajta és engedjük a szobájába.

Laci alig tudta palástolni meghökkenet boldogságát. De a háziasszony tovább folytatta:

— Előbb azonban vegyen az ő révén Szent Antalnak kenyeret. Látom, hogy nem érti. Ismeri Páduát?

— Felületesen. De Szent Antal templomában voltam. Még tetemes százalékot is ígértem neki, ha a sorsjegyemet kihuzzák. De úgy látszik, nem akarta megrövidíteni a nyereségemet. Nem nyertem.

— Mert idegenek nem tudják a módját, hogyan kell kérni tőle. A legtöbb straniero azt hiszi, hogy Szent Antal a főoltárnál található. Pedig nem. A főoltár mögött, ha emlékszik, körben húzódnak azok az egyes kis oltárfülkék, amiket az egyes nemzetek adtak a szentnek.

— Igen, láttam. Az én hazámnak is van ott oltára.

— Nos hát ennek a félkörnek a baloldali végén innen, a főoltártól balra, van egy nagy, márványból való mellékoltár: ez a Szent Antal sírja. Már most, aki kérni akar valamit Szent Antaltól, az mindenekelőtt megkerüli ezt a magasra emelt sír-oltárt és a háta mögött megkeresi azt a perselyt, amelyre rá van írva, hogy Szent Antal szegényeinek eledele. Ebbe bele kell tenni a pénzösszeget. Aztán a márványkoporsó hátlapjához oda kell fektetni az embernek a homlokát és úgy kérni, amit akar. Sorba kell állni és várni, annyian vannak az emberek. Ha tehát megkéri szépen Lemercier kisasszonyt és átad neki egy pár lírát, ő majd

holnap odateszi a homlokát és ezt fogja rebegni: »Nagyon szépen kérlek, teljesítsd Litteráti úr kívánságát is.« Ha ugyan van e pillanatban valami fontos óhajtása...

Laci rákapta a szemét az asszonyra. Az vidáman, nyíltan, minden mellékértelem nélkül mosolygott. Ő tehát kivett egy százlírás bankót a tárcájából, udvariasan átnyújtotta Lemercier kisasszonynak, aztán nagysokára, miközben a kisasszony ellenségesen elsuhogott, így szólt:

— Én református vagyok. Aztán meg amit szeretnék, az néha képtelenségnek tetszik még előttem is.

— Az nagy hiba, — mondta kacagva az asszony — olyat kell kívánni, ami úgyis meglesz. Akkor nyugodtan nézhet a jövő elé. Hanem most egyebet mondok. Kölcsönös kedveségekkel fogunk udvariaskodni egymásnak. A feketét megisszuk a zongora mellett, és maga muzsikál nekem egy kicsit. Aztán vitetünk egy kis hűsítőt a tetőre és én mulattatom magát a kilátással és a tájjal, amire nagyon büszke vagyok.

Már indult is előre. A zongoránál Laci dörzsölte a kezét. Nem tudta, mit játsszék. Talán a zeneirodalom rengeteg szerelmi vallomásából valamelyiket? Nem, ez banális volna. Talán Debussyt, vagy éppen ellenkezőleg Lehárt? Legjobb lesz megkérdezni.

— Mondja, hogy mit játszam. Milyen hangulatot akar?

— A hangulat a művész dolga. Ha bele tudja ringatni a hallgatót, akkor jó művész.

Laci eszében megfordult a gondolat, mi akar ez lenni? Gúnyos kacérság? Elhatározta, hogy most már azért is óvatosan várni fog. Nem az udvarlásért fog játszani, hanem udvarlásból magáért a zenéért. És az asszony szavai mögött sejtett kacér iróniára azzal felelt, hogy büntetésből most már csak azért is adni fogja a nábobot.

— Az én hangulatom most a francia hetvenes és nyolcvanas évek operett-hangulata. Részint mert maga olyan szép, finom és jókedvű.

részint pedig azért, mert üres óráimban valami zenetörténeti bolondsággal foglalkozom, és mostanában éppen ennél a kornál tartok.

— Zenetörténettel foglalkozik? A nábob?

— Istenem, a szegény falusi szántóvetőnek is szabad beleszagolni a kultúrába. Essayt írok az operetről. Csak úgy a magam multságára. Utódaim majd megtalálják a Litteráti-család archívumában. Esetleg kinyomatom pár ezer példányban és ingyen fogom osztogatni.

— Lássa, ez kedves. De addig is, míg elküldi Gardonéba az én példányomat, adjon kóstolót belőle. Halljuk azt a hangulatot. Hol tart most a munkájában?

— Szereti Audrant?

— Hogyne. Sőt műkedvelő előadáson egyszer éppen a Mascotte-ot játszottam el. Persze erősen rövidítve.

— A Mascotte-ot? Hiszen az pikáns . . . elvégre Üdvöske ártatlanságának a története...

— Nem baj az, hiszen magunk között voltunk, vidám társaság Montecarlóban. Tudja, mit szerettem nagyon belőle? Azt a kedves duettet, mikor a lány azt énekli, hogy szereti a pulykáit és a pásztor azt feleli rá, hogy szereti a juhait. Emlékszik rá?

Laci felelet helyett leütött egy Esz-dur akkordot.

— Ne eredetiben játssza. Transzponálja nekem Desz-durba, mert szeretném énekelni.

Laci kajánul elmosolyodott. »Engem akarsz megfogni a zongoránál? Haha!« És nyomban játszotta az új hangnemben azzal a könnyűséggel, amelyet színházi komponistáknál nem is szokás megbámulni. És az asszony gyengécske, de ennivalóan bájos hangon és makulátlan tisztasággal énekelte: »J'aime bien mes dindons...«

Ahogy a dal elhangzott, mindketten egyszerre mondták, hogy bravo. Laci az énekre értette, az asszony a zongorára. És az asszony volt az, aki tovább beszélt:

— Nagyszerű. Maga úgy otthon van a zongoránál, mint egy professzionista.

Laci egyszerre mélyen elpirult. Ráhajolt a zongorára. Átment Asz-durba és elkezdte az apródok dalát játszani.

— Ismeri ezt? — kérdezte játék közben.

— Hogyne, ez is a Mascotte-ban van. Ejjnye, mi a szövege?

— Várjon csak, — mondta Laci tűnődve és tovább játszva — valami szerelemnek vagy kérdésnek a visszautasításáról van benne szó. Várjon csak... igen, megvan: »Si vous repoussez ma prière...«

És mikor ezt mondta, nyílt vallomással hirtelenül és egyenesen az asszony szemébe nézett. És az asszony abban a szempillantásban megszólalt. A szeme nyugodt maradt, a hangja normálisan társalgó:

— Offenbachot nagyon szereti?

— Nagyon, — felelte Laci, miután abbahagyta a sor közepén az apródok dalát és nyelt egyet.

— Engem hihetetlenül mulattat. Mindig azt gondolom magamban, hogy olyan a természetem, mint az Offenbach muzsikája. Játszson valami Offenbachot.

Laci engedelmesen tűnődni kezdett bele a levegőbe, hogy mit játsszék. De magában bosszúért lángolt: erősen és keresve keresett egy Offenbach-számot, amely alkalmas a társalgás alatti másik társalgás folytatására.

— Ismeri a »Vert-Vert« című operettjét? — kérdezte egyszerre, és az ujjai mellesleg halk, briliáns futamokban gyönyörködtek.

— Nem.

— Hozassa meg. Páratlanul ötletes és mulatságos muzsika. Van benne egy dal. Férfi éneklő arról, hogy egy hajón egy idegen párt látott együtt, a nő nagyon bájos volt és ő folyton az ismeretlen nőt nézte és beleszeretett.

Laci már játszotta a számot, és csak úgy parlando mondta hozzá a francia szöveget. És szándékosan a zongorára nézett. De mikor ahhoz a helyhez ért, amelyet ravaszul kitervelt magában, egyszerre teljes arccal az asszonyra pillantott és úgy mondta a szeme közé:

Et toujours mes yeux revenaient
A ce jeune et charmant visage...

Az asszony alig észrevehetően megrezzent. De az arca most is nyugodt maradt. Mosolygó zenei érdeklődéssel és figyelemmel mondta:

— Igazán bájos. Én úgy képzelem ezt az Offenbachot, hogyha megszúrta egy gombostűvel az ujját, akkor nem vér folyt belőle, hanem tehetség.

Laci megadta magát. Láttá, hogy így nem boldogul. Ez az asszony túlságosan biztos, és gyakorlott. Nincs más hátra, mint várni valami egyéb formát. Egyelőre jó és kellemes így zongorázni mindazt, amit nagyon szeret, ennek a veszedelmesen kedves és okos asszonynak. Játszott egy jó félóráig mindenfélét, most már ravasz célzások nélkül. Offenbachról áttértek Lecocqra, és Laci eljátszotta a »Mademoiselle Angot«-ból azt, hogy: egészen bizonyos, hogy szeretem Clairettet. De nem nézett fel az asszonyra. A »Saint Gervais«-ból eljátszotta a jó szakácsnéról szóló dalt, a »La petite demoiselle«-ből az összeesküvő-szeptettet, aztán áttért Hervére és a »Mamzelle Nitouche«-t alig akarta abbahagyni. Mikor aztán megállt, hogy pihenjen egy kicsit, az asszony megérintette a vállát.

— A szegény tapőr megérdemel egy pohár italt. Jöjjön fel a tetőre, megmutatom magának, milyen egy igazi belvedere.

A kék toalett szívfacsaróan kíváncsi látványa megindult és Laci ment utána, mint a kis csikó a szekér után, amely mellett szabad mennie, amelyet azonban erősebb, komolyan vett paripák húznak. Egy meredek, spirális tölgyfalépcsőhöz értek. Laci izgatottan készülődött arra a tilos gyönyörűségre, hogy a meredek lépcsőn többet fog látni ezekből az észbontó lábakból, mint amennyit szabad. De Chieregati grófné váratlanul így szólt:

— Adj ide a zsebkendőjét.

Laci csodálkozva, szó nélkül adta oda a zsebkendőjét. Az asszony nevetett és bekötötte a csodálkozó szemeket. És vidáman szólt:

— Addig nem szabad levenni, míg egészen nem láthatja a képet. Adja ide a kezét, majd vezetem. A másik kezével tapogassa a falat. Nem arra, csacsi, belemegy abba a pán-célba... Így, erre... most szépen fellépni...

Laci engedelmesen hagyta magát vezetni. Fogta az édes, finom kezét, amely vezette. És ebben a pillanatban az egész lelke teljességét egy meleg és boldog tengerrel elöntöttnek érezte. Kimondhatatlanul jól esett, hogy így vezetik. Most biztosan érezte, hogy szerelmes.

— Most nem jön több lépcső, így ni, vigyázzon... most erre... lassan jobbra... megállás. Most levetheti a kendőt.

Laci letépte egy rántással a kendőt és széles pillantással szétnézett. Az álomszerű, kobaltkék, ezüsttel hímezett éjszakában messze lent hatalmas nyugalommal tündöklött a holdfényes tó. A tavat az égtől tiszta, határozott ábra választotta el: a környező hegyek fekete idoma, amely perspektíva nélkül laposan rajzolódott rá a képre, mintha egy kék-ezüst gömb homorú belsejére volna festve, a gömb alján pedig mesebeli folyékony érc gyanánt feküdt a víz. Ha a közelbe nézett, lent a villa körül óriási viola-tenger felhomályló fehérsége pompázott, illata az elteltség buja lustaságával szinte elkábította a homlokat. És itt fenn, fehér korlát négyszögében, tarkán szunnyadó kis virágoskert figurás ágyai feküdtek, közöttük pici ösvény, közepén nagyernyőjű asztal, megterítve poharak és üvegek finom arzenáljával a holdfényben kékesen fehérlő abroszon. Lent a faluban itt-ott egy-egy pici piros pont.

Sokáig nézte ezt és mélyen elszomorodott. A köznapi élet gondokban sajgó emberének a szívébe bele van ültetve a nagy vágy szendergő magva. A nagyon szép és nagyon emelkedett pillanatok hirtelen érlelni kezdik ezt a magot. A mag nő; édesen és buzgón sarjadó csirája átüti a szív falát. És ez a szívnek fáj.

Laci lassan fordította az arcát az asszony felé, aki jóindulatú barátsággal gyönyörködött az elragadtatásában, mint az idősebb paj-

tás. Az asztal mellé a székbe omlott a legény, mintha valami birkózásban az ellenfele legyőzte volna. Egy pillanat alatt tömören érezte egész életét, mint azokról állítják, akik a hídról a nagy vízbe ugranak. A torkában sajgott az egész léte, a szegénysége, a messzi-messzi Pest, a napi munka, a kenyérkereső hajsza, hitvány szeretők unalmas emlékei, és a távoli messzeségben Bertuka, Gabi, lakás, házasság, sors. Sóhajtott egy nagyot, ránézett a grófnéra és csendesen mondta:

— Most rögtön meg kellene halni.

— Úgy-e, nagyon szép? Erre iszunk egyet. Mit szeretne inkább? Van pálinka itten, aztán olasz pezsgő, asti spumante, ha szereti, én nem szeretem, aztán két jó burgundi van, ezeket ajánlhatom, az egyik Irancy, a másik Chambertin. És ott a cigaretta is.

— Igyunk Chambertint.

Laci töltött, egymás felé intettek a pohárral, az asszony vígan mosolygott. Ittak, rágyújtottak mind a ketten és jó darabig hallgattak.

— Tetszik itt magának?

— Nem tudok mit szólni, buta vagyok az elragadtatástól.

— Akkor rosszul teszi, ha ezt az elragadtatást meg nem szerzi magának. Vegyen ezen a vidéken egy villát és építtesse így meg a tetejét. Nagyon egyszerű, akármelyik pallér megcsinálja. És egy kis földet kell felhordani a virágoknak.

Laci türelmetlenül hallgatta. Most nem szívesen hallgatta az olyan szavakat, hogy pallér. Nem akarta érezni, hogy él. Szeretett volna összefüggés nélküli gyönyörű szavakat mondani bele az éjszakába, hogy azok megálljanak a levegőben és úgy tündököljenek, mint a csillagok. De az asszony nyugodt, szalónhangon beszélgetett tovább.

— Ez nem is olyan bolondság. Könnyen találhatna itt eladó villát, a telek még nem túlságosan drága, és ősszel, meg tavasszal lejöhetne ide a feleségével. Nagyon örülnék, ha mrs. Litterátival megismerkedném.

— Nagyon kedves, — felelte gépiesen Laci.

— Maga, úgy látom, nem nagyon kezdeményező egyéniség. Már csupa tűznek kellene lennie, árak után érdeklődnie és holnap reggel már szemleutat tennie az egész környéken.

— Csakugyan nem vagyok kezdeményező ember. Lusta keleti fajtából származom. Bennünk, akik az irtózatoss nagy Ázsia egész térképét végiglaktuk hajdanán, éppen úgy van valami az orosz oblomovizmusból, mint a török fatalizmusból. Én például rengeteget dolgozom, de lustaságból.

— Lustaságból?

— Úgy van. Lusta vagyok felelősséget elviselni. Irtózom attól az érzéstől, hogy valakinek megtagadjak valamit és az illető tovább sűröessen és unszoljon. Ezért minden munkát vállalom. Ha pedig vállaltam, akkor irtózom attól, hogy valaki számon kérje a mulasztásomat. Ez kényelmetlen. Már pedig én ázsiai fajta vagyok és csak a kényelmet szeretem. Tehát elvégzem a munkát kényelemszeretetből, ha beleszakadok is.

— Érdekes. Maga a legbarbárabb kultúr-lény, akivel valaha találkoztam. Vagy ha úgy tetszik, a legkulturáltabb tatár. Mondja, milyen állapot az ilyen? Lehet ezzel boldognak lenni?

— Ezzel csak boldogtalannak lehet lenni. Mivel kényelemszeretetből és végzethívó lustaságból rovom a napi munkát, nem marad időm arra, ami nem munka volna, hanem gyönyörűség, és meg fogok halni anélkül, hogy vágyaimból, terveimből bármit is megcsináltam volna. Mivel pedig így az élet nem szép, és soha nem is lehet, sokkal kellemesebbnek tetszik a halál. Minden magyar ember a lelke mélyén öngyilkos. Csodálatos fajta ez az én fajtam. Úrnak született és ezért meg kell halnia. Mert meg muszáj őriznie a méltóságát. És a méltósága a lustaságával egyenlő.

— Itt egy kis hiba van. Ami méltóság, azt nem kell őrizni. Mihelyt méltóság, már nem szorult őrizetre. A méltóság vagy van, vagy nincs. Én azt hiszem, maguknál ott a

hiba, hogy éppen azért nem tudják megtartani, mert őrzik. Ha a méltósággal együtt született, akkor ez a kérdés el van intézve az egész életre. Más az, amit őrizni kell. Megfigyeltem, hogy mikor a Savoyban beszélgetünk, maga túlságos lelkesedéssel beszélt arról az arany hollóról. A szép hazugság madaráról. A nőért való hazugság madaráról. Ez nem helyes.

Laci felegyenesedett a kerti székben, ahol eddig kényelmesen hátradőlve, selyemharisnya lábait egymásra rakva cigarettázott. A keze reszketett egy kicsit.

— Miért nem helyes?

— Mert ez legendának szép lehet. Stílusos, nemes, pompás dolog, én nagyon szeretem is a címerek romantikáját. Van benne a Scott regényes méltóságából. Ott is jöttem rá az ízére, mert legfogékonyabb éveimet egy skóciai arisztokrata kastélyban töltöttem. De a valóságban sokkal méltóságosabb dolog, ha egy férfi nem hazugsággal szerez meg magának egy asszonyt, hanem igazsággal. Nyitva kell tartani a szemet, józannak és okosnak kell lenni, mert az élet szüntelen és kemény harc magával az étellel. Az eleven holló tud repülni. Az arany holló lezuhan a földre, ha nem tesz alája valamit.

Laci megrendülve hallgatott. Ez az asszony, aki őt magyar agrárhercegnek képzei, véletlenül a legégetőbben és legmegdöbbentőbben találó dolgokat mondja. De hát lehet-e ez? Elmondhatja ennek az asszonynak, hogy kuplékat ír ötven koronáért, dilettáns zeneszerzők szemeteit hangszereli név nélkül és nyomorúságában nem jut hozzá a komoly munkához? Elmondhatja, hogy szegény, mint a templom egere? Hogy nincs joga itt ülni otthonosan, hajadonfővel, cigarettázva ennél az asztalnál? Igen, az édes ez volna: most, most rögtön odaborulni elébe, a fejet az ölébe fűrni és elmondani mindent, és vég nélkül, keservesen, gyerekesen mindent elpanaszolni. De ezt már nem lehet. Egyszerre mindennek vége volna. Pedig az a remény, hogy nincs vége

semminek és valami még lehet, drágább most mindennél a világon. Nem lehet szólni. Inkább ügyesen másfelé kell terelni a társalgást.

Éppen szólni akart a hosszú csend után, mikor Chieregati grófné könnyedén megszólalt:

— Ez persze nem magára vonatkozik. A maga hollójának négyezer holdnyi bázisa van. Jól emlékszem? Négyezer?

— Annyi, — bólintott Laci.

És, hogy elvágja a fonalat, elhatározta, hogy tölteni fog a Chambertinből. Odanézett, hogy hova nyúljon érte és ekkor meglátta az asztalon az asszony végignyujtott kezét. A kéz végignyúlt az asztal szélén és egészen ott volt az ő közelében. Ettől a kéztől ugyanaz az ösztönző, vakmerő, erős ösztön bukkant fel benne, ami a foxiban, mikor egeret lát. Érezte, hogy ezt a kezét most orvul, a széptevési iskola legprimitívebb szabályai szerint meg fogja érinteni. És érezte, hogy nem tud parancsolni magának. Lassan odacsúsztatta az egyik kezét, mialatt a mozdulatot tette indokoltá, hogy a másik kezével töltött. De abban a pillanatban, mikor a keze a kézhez ért, már szeretett volna a föld alá sülyedni. Nagyon ügyetlenül csinálta. A szándékosság hangosan kiabált.

Chieregati grófné megütődve húzta vissza a kezét és elkomolyodva nézett rá a vendégére. Nézte a határtalan zavarba jött legényt, hallgatott és csak azután szólalt meg:

— Kedvesem, jóelőre tudja meg, hogy eszemágában sincs udvaroltatni magával. Nem szeretném, ha tévedésbe esne. Én a maga számára nem nő vagyok, ezt ne felejtse el. Nagyon örülök, ha ezt a kérdést mingyárt elintézzük. A legutálatosabb női fajta előttem az úgynevezett allumeuse. Aki cél és ok nélkül gyujtogat, aztán kineveti a tüzet. Nagyon határozottan kérem, hogy ne szeressen belém.

Laci lesujtva és sápadtan dadogott:

— Későn figyelmeztet. Már magába szerettem.

Chieregati grófné nyugodtan, udvariasan és hűvösen felállott.

— Ez nagyon rosszul esik nekem, mert akkor kénytelen vagyok lemondani a barátságáról. Pedig nem szívesen teszem, maga nagyon kedves, tehetséges és rokonszenves fiú.

— Elküld? — mondta Laci megrendülve és még sápadtabban, amint félszegen ő is felállott.

— Ó, dehogy. Én azt szeretném, ha nagyon összebarátkoznánk. De ennek kikötése van. Nem szabad szerelemről beszélnie.

— Azt nem ígérhetem meg! — mondta Laci egy kis szünet után sötét elszántsággal. És már készült arra, hogy elmegy innen és az első közlekedési eszközzel elutazik.

De az asszony váratlanul elkacagta magát.

— Milyen komikus és milyen kedves, hogy le van sujtva! Hát rendben van. Nem is volt egészen igazam. Hiszen én szólítottam meg magát. Viselnem kell a ballépés következményeit. Ajánlok egy másik alkut. Udvarolhat, ahogy akar, beszélhet, amit akar, hiszen ez egy asszonynak sem lehet olyan nagyon kellemetlen. De az ilyen banális kézmegérintéseket, meg egyéb ilyesmit szigorúan mellőzni kell. Rendben van?

— Rendben, rendben! — kiáltotta Laci lelkes hálával. — Majd meglátja, grófné, milyen tisztességes leszek.

— Akkor meg is szünök grófné lenni. Ezentúl Netta leszek magának. Vagy inkább Net, az pajtásosabb. Most pedig menjen haza.

— Mingyárt! — mondta Laci a boldogságtól elcsukló hangon. — Ezt józanul nem lehet kibírni.

Vadul telezúdított egy nagy ásványvizes poharat a sötétpiros borból és egy hajtásra kiitta. Az asszony kacagott.

— De most siessen!

Laci nem is köszönt, rohant le a falépcsőn. Az öreg inas rémülten riadt fel a szundikálásából az előszobában. És ámulva nézett az örült vendég után, aki kapja a kalapját, odavet ötven lírát és fut le a földszintre. Egy pillanat múlva már menni, a kavicsos úton recsegték a távozó fiatalember gyors lépései.

XI.

Szállókban hetenként egyszer az ad keserű nyés zamatot a reggeli kávénak, hogy számlát is szervíroznak hozzá. Az első számla az elsőemeleti tizenegyes szobába is megérkezett. Laci ebéd után benézett az irodába és miközben fizetett Frau Schuhmachernek, némi tétovázás után úgy döntött magában, hogy a hírlapírói kedvezményt, amelyet eredetileg gögösen el akart utasítani, nem teszi szóvá. Alig volt már ezer lírája. Fürdőben, borbélynak, hajón, a mindennapi apróságokért folyton fizetnie kellett. És nagyon súlyos érvágás volt az az ötszáz líra, amit Gabinak küldött, az a száz líra, amit Lemercier kisasszonynak átnyújtott Szent Antal számára, meg az az ötven líra, amit az öreg inasnak odavetett.

Mikor a számlát kifizette, kínosan és keletlenül vonult vissza szobájába, mint barlangjába a sebzett állat. A szegénység égetően kínozza. Tétlenül hevert hanyatt a díványon. És mardosó gúnnyal kínozza, gyötörte, csúfolta saját magát. Fenn az ernyő, nincsen kas. Ezt a képet az ekhós szekérről vette a példaszó. A hivalkodó szekér felrakja az ernyőjét, az eső zuhog, és az utasnak kas híján görcsösen kell kapaszkodni a vendégoldalba, hogy le ne zuhanjon az ernyő alól a fáradságos országút sarába.

Kínézett az ablakon. Kint csakugyan esett az eső. Milyen kelletlen és vontatott nap ez a mai. Már a kezdete is rossz volt. A késői felkelés után rögtön felhívta a Chieregati-villát. Netta nem volt otthon. Az öreg inas szerint már reggel átment Madernóba, ahol ügyesbajos dolgai vannak valami kert-eladás miatt, egész nap ott lesz, csak vacsorára jön haza. Estig várnia kell, míg felhívhatja telefonon Nettát.

»Nettát?« Laci határozottan megvetette magát ebben a pillanatban. Milyen nem finom és kapzsi dolog, hogy ezt az asszonyt magában csak így emlegeti: Netta. Tegnapelőtt

óta ismeri, finom, okos, előkelő, gazdag asszony, — szabad neki, a pesti senkinek, jogtalanul elvenni egy ilyen barátságot, amelyhez hazugság révén jutott? Fúj, szégyeld magad, Litteráti László. Hazudtál. Kiadtad magad főhercegnek. Csalsz. Szélhámos vagy. Az bizony, szélhámos, a szó pontosan a helyén van. És most megeheted, amit főztél. A pénzed rohanvást fogy a hazug uraskodástól. A munkád abbamaradt. És mit csinálsz, ha Megyey Panni táviratoz? Úgy-e, most dühösen csettintesz az ujjaddal, és a száddal úgy teszel, mint a kutya, amelyiktől el akarják venni a csontot. Úgy kell. Űlj csak nyakig a bajokban. Ez az asszony nem lesz soha a tied, erre nevetséges még csak gondolni is. A pénzed elfogy, egy szép nap mehetsz haza, nem dolgoztál, verheted majd a fejed a falba.

Felugrott és elővette az esőkabátját. Az az érzése volt, hogy ezek elől a gondolatok elől legalább is a víz alá kell menekülni. Különben is kevés kellemesebb dolog van, mint záporban fürdeni.

Az uccán alaposan esett és fújt a szél is, a paesano nevű gardai hegyi szél. A tó nem azúros volt, hanem mogorva sötétzöld. És ahogy komoran bandukolva, zsebre tette a két kezét, az esőkabátja zsebeiben mind a két kezébe akadt valami. Az egyikbe két csomag francia kártya, a másikba egy cigarettatárca. Persze, persze, hiszen ezeket ő maga tette bele az esőkabátba, hogy egyiket se felejtse otthon. Pedig ezt a tárcát nem szerette. Egyyszer egy gyáros siralmasan diletáns zenéjét instrumentálta és a munkáért honorárium gyanánt ezt a masszív aranytárcát kapta. A tárca értékes volt, de ha pénzben fizetik meg a munkáját, tízannyit kellett volna kapni. A gyáros jó üzletet csinált: finom ember is maradt, aki nem sérti meg a művészt hitvány pénzzel, aztán meg a honorárium kilenctized részét meg is takarította. És Laci, ahogy most kezében forgatta, nézegette a tárcát, arra gondolt, hogy ha minden kötél szakad, a tárcát el is lehet adni egyszer.

A fürdőben nem volt egy lélek sem. Még a kabinos sem volt található. Felfeszítette az egyik kabin ajtaját kulcs nélkül, úgy vetkőzött le. Messzire beúszott a vízbe és ott szét-nézett. Egészen idegen világot látott. Ellen-szenves, komoly, rideg Gardone volt ez. Hiába nézett a messzi vízre, a kis Borghese-szigetre, a Monte Baldóra, mindenünnen irigy, elfor-duló, részvétlen komorság fogadta. Kiúszott és öltözködés közben úgy döntött, hogy most hirtelen meg kellene halni. Nem is így gondolta, hogy meghalni, hanem úgy, hogy megdög-leni, kifosztva, ismeretlenül, mogorván, árok-szálen.

A szobájában elévette a francia kártyát. Feltette magában a kérdést: enyém lesz-e Chie-regati grófné. Lássuk, kijön-e? Nagy figyelem-mel rakta a lapokat, nehogy egyetlen esélyt elmulasszon. És a hihetetlen és elfogadhatatlan dolog megtörtént. A pasziansz nem jött ki. Ettől éktelen dühre gerjedt és úgy vágta föld-höz a kártyát, hogy egy pár lapnak mingyárt bekonyult a sarka. Hát jól van, ne legyen az övé ez az asszony. Nem kell semmi ettől a nyomorult, félrecsúszott, értelmetlen, sanyargó élettől. Sokáig tünődött magában és minden-féle szent elhatározásokat próbált fogalmazni magában. Végre megállapodott egy kemény döntésben. Ezennel becsületszavamra megfo-gadom, — mondta magában — hogy Chieregati grófnéről lemondok. Nem mászkálok holdvilá-gos ábrándok után, benőhetett volna már a fejem lágya, elég szigorú iskolát jártam vé-gig, már azt hittem, ember lett belőlem, tisztességes, józan ember és most megint ez a lidérc-hajszolás, ez az ócska, alaptalan, mor-fumszerű gentry-hangulat, hát nem, dolgozni fogok, a pénzemre vigyázok, legfeljebb fősvény-nek fog tartani a grófné, nem baj, ha lemon-dok róla, úgyis mindegy. Példát veszek Kon-dorról, mennyire irígylem, milyen kitünő, de-rék, szilárd ember, milyen józan, okos és cél-tudatos, előre néz, élelmes, boldoguló, nem volt egy lyukas hatosa sem, mikor együtt elindul-tunk és most már a Belvárosban nagyszerű

koncertirodája van, már nagy külföldiekkel levelez, vagyonosnak lehet mondani, a szénája minden ponton rendben van, mindig bőven költ, sohasem költekezik, mindig van pénze, én pedig itt földhözvágom a francia kártyát, mert nem jön ki, intelligens embertől nagy szégyen, nem tudtam kinevelni magamból az örökséget, a nagyapám volt híres a paszianszról, Litteráti Gáspár, mindig rakta a kártyát, képes volt utazás előtt, mikor már a lovak be voltak fogva, nekilátni és állva gyorsan kivetni, vajjon nem fog-e lekésni a vonatról és éppen ezért le is késett róla, ez vagyok én, passzív és élehetetlen tunya számár, aki lesem a sült galambot és meg vagyok sértve, mert nem jön a sültgalamb, na most megmutatom, hogy csak azért is ember leszek, uccu felugrani, nekilátni a munkának!

Fel is ugrott, neki is látott. És mikor leírt tíz sort, hirtelen majdnem felkiáltott a meglepetéstől. Megvan! Megvan! Ezt kereste! Megtalálta a Netta arcát! A Netta arca szakasztott olyan, mint az ő írása. A vonalaknak ugyanaz a karaktere, ugyanaz a hajlás... Behúnyta szemét és visszaidézte Netta arcát. És ezt a furcsa, paradox hasonlóságot még világosabban, még erősebben megtalálta. Érezte az írása és a női arc között azt a közösséget, amelyet egymástól teljesen külön álló — a logika tankönyvében inkorrelátnak nevezett — dolgok között szokott az ember megsejdeni, és amelynek pontos megmagyarázásához a nyelv eszközei nem elégségesek.

Ettől nagyon boldog lett. Behúnyta megint a szemét és elmosolyodott. A lelke ebben a pillanatban érdekes vegyi munkát végzett. Egy seb sajgott a bensejében: a hazugság. De nem annyira tisztességérzetből, hiszen férfiember, pláne huszonhatéves, általában sok meg nem engedett dolgot besoroz a szoknyavadászat megengedett eszközei közé. Másért fájt neki a hazugság. Most hirtelen megértette saját magát. Öneki kicsi anyátlan kora óta tengersok minden megrekedt a lelkében, amit mindenáron közölni vágyott volna valakivel. És nem volt senkije.

A lelkének titkos raktára olyan volt, mint a hivatali szoba, amelynek asztalán ijesztően sok restancia tornyosul. Mennél tovább hordta magában a sok-sok közlendőt, annál nagyobb lett a vágya, hogy találjon valakit ehez a sok kiöntenivalóhoz. Bertukával egy árva gondolata nem volt közös. Úgy éltek egymás mellett, mint akik két teljesen érthetetlen nyelvet beszélnek: arabot az egyik, kínait a másik. És ő lihegve, forrón, sóvárogva futkos a világban, hogy keressen valakit, akihez őszinte lehet, akinek fentartás nélkül kitárjon mindent, de mindent, aki elé odanyujtsa és odakínálja a tenyerén a lelkét azonmód véresen és vonaglóan, ahogy kitépte a melléből.

És most itt van ez az asszony. Ha valakinél valaha remélhette, hogy megtalálja az áldozati oltárt, amelyen a saját szívét teheti bele a lobogó tűzbe, akkor most remélheti. Ez a legkülönb valaki, akit életében ismert. Ez az asszony az a megmentő, akinek finom keze csodatétel gyanánt el tudná billenteni lelkéről az élet mázsás súlyait. Ez az asszony az, akihez teljesen és tökéletesen őszinte lehetne. És íme, milyen tragikomikus kelepcebe került: ha őszinteségen kezdi, mingyárt el is veszti ezt az asszonyt, mert az őszinte vallomás után fognia kell a kalapját és mint rajtavesztett iparlovagnak, csúfosan el kell sompolyognia. Ha pedig tovább akarja őrizni magának az asszony barátságát, nem szabad lelepleznie a hazugságot, tovább kell hazudnia. Akkor meg kieresztette a kezéből élete egyetlen reménységét a megváltó, szépséges, nagy szerelemhez, amely csak akkor lehet szerelem, ha teljes és nincs benne hazugság. Félszerelem nincs. Azt már viszony-nak hívják. És ettől az asszonytól nem az kell, hanem szerelem, szerelem, szerelem!

Megint ránézett az írására és kereste benne annak az édes, egyetlen arcnak a vonalait. Ez nagyon boldoggá tette megint. Úgy érezte, hogy ez valami egészen mély és rendkívüli közösséget ad kettejük között, valami olyat, ami-ben homályosan valami egyenrangúságot is lehet találni. És akkor talán mégsem olyan na-

gyon nagy az a hazugság, amellyel ehhez az asszonyhoz közel jutott.

A szerelmi vágyban vergődő ember pillanatok alatt világok szélsőségein tud átlendülni. És a magyar fiatalember a gardonei szállóban, aki pár perccel előbb kegyetlenül lemondott az asszonyról, most fájó boldogsággal érezte magában, hogy egy picit reménykedik és hogy nagyon szerelmes. És hogy az életéről könnyebben lemondhatna, mint erről a vágyról, amelynek nem ura többé.

Estefelé Wolfgang kopogott be a szobájába. Telefón-üzenetet hozott. A Chieregati-villából telefonoztak, hogy a grófné nagyon fáradtnak érzi magát; ahogy hazajött, lefeküdt. Hanem holnap idejön ebédelni.

A boldog ember jónak, tisztának és igaznak érzi magát. Ha nem ilyen, akkor addig vitatkozik saját magával, míg kiderül, hogy ilyen. Laci vacsora előtt kiment egy kicsit sétálni, mert elállott az eső. És a nedves, nagy kockákon úgy lebegett végig, mint egy öntudatos angyal.

Giannino, a kovács, kinn ült a műhelye előtt és énekelt. Meleg és makulátlan baritonja volt, amelyet Olaszországban minden kődobásra találni. Szélsebes pergéssel énekelte:

Marcella, Marcella, dammi il tuo core,
Marcella, Marcella, dammi tua fe',
Tutto l'ardore, tutto l'amore,
Tutte le gioie dammi a me.

És Laci csendesen bandukolva örült, hogy valamicske olasz tudományával ezt le tudja fordítani. Bensőséges fohászzkodással mondta magában, mint egy imádságot: »Net, add nekem a szívedet, add nekem a hűségedet, add nekem minden lángolásodat, szerelmedet és gyönyörűségedet...«

XII.

Akinek érzéke van hozzá, arra a társadalmi kellemetességek úgy hatnak, mint a lágy kedélyre a muzsika, Laci úgy fürdött az ebéd kellemességében, mintha jószagú langyos fürdőben ülné. Ketten ültek szemközt egymással, és az ő boldogságát még az is növelte, hogy házigazda. A vendéglátás tehetsége és szenvedélye éppen úgy öröklődik némelyik családban, mint a magas termet, vagy a kereskedelmi hajlam. És a figyelmesség kultúrája az ilyen embereknél meglepően ki tud finomodni. Laci, mikor pillantással, néma kínálással, vagy szóval kérdezte Nettát, hogy parancsol-e sót, parancsol-e még kenyeret, parancsol-e még az olasz ételre parmezánt, szinte kísértésbe jött megkérdezni: nem parancsolja az életemet?

Az asszony nyájas volt és kedves. Kedvetlen szemlélte Lacit, aki ünnepélyesen, kifogástalanul, kissé szertartásosan evett vele szemközt. És enyhe gúnnnyal mosolyogva szólt:

— Maga úgy eszik, mint egy arisztokrata.

Laci felkapta a fejét. Ez a megjegyzés indokolatlanul bántotta.

— Mint egy arisztokrata? Miért? Csak egy arisztokratának lehet modora? Össze lehetne állítani ezer arisztokratát, akik együttvéve nem olyan finomak, mint Roger barátom, a főpincér. Csak nem azt akarja mondani, hogy arisztokrácia és előkelőség egyet jelent?

— Nem, azt nem akarom mondani. Az már olyan szokásos szójárás, hogy az előkelőséget grófokhoz hasonlítják. De ha erről pontosan tudni akarja véleményemet, megmondhatom. A grófok nem okvetlenül finom emberek. De köztük több százalék a finom ember, mint más társadalmi rétegekben. Ez fiziológiai kérdés, éppen úgy a fajnemesítés világába tartozik, mint hogy a bulldogoknak van aránylag a legszélesebb válluk a kutyák között. A finomság abból az ételből, gondtalanságból, életmódból lesz, ami egy családnál több generáción át ki-

jut. Miért haragszik maga a grófokra? Hiszen a gróf is ember.

— Ez már velem született. Nálunk Magyarországon a köznemesség nem szereti a főnemeseket. A mágnásaink mindig aulikusok voltak és nagyon kevés köztük a tehetség, de annál gögösebbek. Az én hazám ezeréves ország, és az ezer esztendő alatt mindig a mi törzsökünk adta az ország kitűnő embereit, nem az övék. Erre van is egy közmondásunk: eb ura fakó. Ez az én megoldásom szerint azt jelenti, hogy a ló, mint korlátolt állat, a kutyával próbáljon uraskodni, ne a lovassal.

— Csodálom, hogy egy ilyen intelligens ember ennyire túllovagol az objektivitáson. Nagyon nagy hibának tartom, ha valaki általánosít ilyen fiatal korában. Azt majd csak ötven év múlva szabad.

— Azért én nem általánosítok egészen vakon. Van egy gróf, akit nagyon szeretek és bámulok. Mert nagyon tehetséges ember. Nagyon ért íráshoz, pikturához, muzsikához. Nagyon szeretem.

Egy kicsit elhallgatott és kurta tünődés után megint megszólalt:

— Milyen furcsa. Alig háromszor beszéltem ezzel az emberrel, és valószínűleg igen ritkán jutok eszébe. Még az is lehet, hogy futólag ellenszenves vagyok neki, nem tudom. Mégis nagyon szeretem. És most azon gondolkodtam, hogy a vonzódásaim nagyon is objektívek. Tudok szeretni valakit, aki engem ki nem állhat. És amért valaki nagyon szeret engem, azért még én őszinte ellenszenvvel tudom kitüntetni. Maga hogy van ezzel?

— Pontosan így. A világon legjobban gyűlöltem szegény boldogult mostohaapámat. Pedig biztosan tudom, hogy ő nagyon komolyan szeretett engem.

Az asszony hangjában nyilvánvaló remegést lehetett érezni. És valami mélyre eldugott keserűséget. Laci meglepetve nézett rá. Az asszony idegesen elnevette magát:

— Mit csodálkozik ezen? Mással is meg-

esett már, hogy mostohaapja volt. Az én mostohaapámat Danforth lordnak hívták.

— Már nem él?

— Nem. Meghalt. Én pedig élek!

Laci megütődött. Nem tudta, miért, de egyszerre részvétet is, meg valami homályos ijedelmet érzett. Mint ahogyan nagy sebek megpillantásakor kórházban szoktunk érezni. Az asszony élesen ránézett és hirtelen szólt:

— Most rögtön mondja meg, mit gondol. De egészen őszintén. Nem szabad hazudni.

— Miért hazudjam? Megmondhatom. Azt gondoltam magamban, hogy milyen meghök-kentő dolog ez: itt van egy gyönyörű, előkelő, vidám, okos asszony, akiről az ember azt hiszi, hogy a legharmonikusabb és legnyugodtabb lény a világon. És egyszerre... egyszerre... én nem is tudom...

— Harmonikus? Nyugodt? Nagyon jó. Mondok magának egy elmésséget. A gazság olyan, mint a nap. Ha nagyon belenéz az ember, megvakul. Én olyan gazembereket ismertem meg életemben, hogy...

A szeme kissé fátyolos lett a szép Netnek és az ajka vonaglani kezdett. Abbahagyta a mondatot és halkán folytatta:

— Ma a kelleténél idegesebb vagyok. Kaptam Angliából levelet és ez minden elmúlt dolgot egyszerre felkavart bennem... Skóciát... és Londont...

Egy kis csend következett. És Laci bátor-talanul megszólalt:

— Szeretném szívből vigasztalni. De indiszkrét lenni nem szeretek. Meg kellene kérdezni, mit jelent magának Skócia és London.

Chieregati grófné összeszedte magát. Láthatóan ráparancsolt magára, hogy nyugodt legyen. Az arca megkeményedett és a hangja kicsit ridegen csengett, mikor válaszolt:

— Skócia azt jelenti számomra, hogy mikor tizenhatéves voltam, az anyám oda ment férjhez. Egy régi kastélyban laktunk három esztendeig. Három esztendő múlva elmentem onnan egymagam Londonba és ott újabb három évig a legnagyobb nyomorban éltem. Voltam

zongoratanítónő, elárusítónő magazinban, amit akar. Néha éheztem is. De nem ez volt a baj, hanem az, hogy borzasztó lelki szenvedéseken mentem keresztül. Akkor aztán hazajöttem Olaszországba, megkaptam a vagyonomat és feleségül mentem Chieregati grófhoz. Mit tud maga engem vigasztalni? Maga egy keleti nábob. Maga nem éhezett még. Hagyjuk ezt. Szeretnék valamit inni. Valami nagyon erőset, nagyon finomat.

Laci hosszabb tanácskozásba bocsátkozott Roger szakértelmével. Végre egy üveg tokajiban állapotok meg. Roger saját személyes szavahihetőségével állott jót, hogy egy kivételesen szenzációs töltést fog hozni, amely inkorrekt úton egyenesen a bécsi császári pincéből ered.

Csakugyan jó bor volt. Netta érzéki módon élvezte. Mikor a poharat letette, még az ajkát is megnyalta, mint a pákosztos macska.

— Néha rajtakapom magamat, hogy túlságosan szeretem a szeszt. Bennem van a csirája a majdani alkoholizmusnak. Ha megöregszem, olyan vén furcsa grófné leszek, akinek mindenféle bolondsága van, nem lehet vele kibírni és titokban iszik.

— Jaj, ne mondjon ilyeneket magáról. Látszik, hogy keserű gondolatai voltak.

— Már nincsenek. De amit mondtam, azt fentartom. Máris van bennem valami a bolond grófnéból. Mert például, ahogy odaizentem magának a társalgóban, hogy mutatkozzék be, azt nem csinálja úriasszony.

— Miért ne, — szólt közbe Laci buzgón — nincs abban semmi.

— De hiszen ha a felesége csinálná! Látja, az is hallatlan dolog alapjában véve, hogy kettesben ebédelgetek egy házas emberrel. De ennek még van mentsége. Majd megírom a feleségének, hogy vigyáztam az urára.

— Meg lesz tisztelve, de nem lesz különösebben boldog. Nem féltékeny természetű.

— Nem? Különös. Én azt hiszem, ha szerelmes volnék, rettentően féltékeny volnék. Mindennap már reggel felhívnám telefonon az il-

lető urat és beénekelném neki a Carmenből: »Si je t'aime, prends garde a toi!« Ezt a dalt nagyon szeretem. Rokonlelkek vagyunk, mert Bizet nekem is kedvencem. Roppant büszke vagyok rá, hogy tudom az egész Carment kívülről. Megtanultam.

— Passzióból?

— Nem. Egyszer elhatároztam, hogy színésznő leszek. Akkor megtanultam. De nem lettem színésznő, mert nincs hangom. Most már csak a rivalda innenső oldaláról élvezem a színházat.

— Szereti a színházat?

— Mint az evést. Néha ki nem állhatom, néha meghalok érte. Kár, hogy itt nincs egy kis staggione-társaság. Sokat lehetne nevetni.

— Én is sajnálom. Szeretném ismerni az olasz színészeket. Eddig nagyon keveset láttam belőle. Jó az olasz drámai színészet? Arról nem hallani mifelénk semmit, csak az operaéneke-seikről.

— Hogyne, vannak pompás tehetségek közöttük. A télen láttam az egyik Gramaticát, érdekes és kitűnő színésznő. Nagyon érdekelné magát is.

Egy darabig hallgattak. Laci elgondolkozva nézte a tokaji üveg vignettáját. És óvatosan le akarta hántani az üvegről.

— Valaha nagyon ügyesen tudtam ezeket leszedni, — mondta babrálás közben — gyerekkoromban gyűjtöttem ezeket a cédulákat. Nagy gyűjtő voltam mindig. Bélyeget is gyűjtöttem, lepkéket is, ásványokat is.

— Én is nagy gyűjtő voltam. Én a csokoládéról gyűjtöttem az ezüstpapírost és óriási ágyúgolyót csináltam belőle. Gyűjtöttem a tengeri kagylókat is. Most is kellene valamit gyűjteni. Elfoglalna, mikor nem akarnék gondolkozni.

És a szép grófné megint elkomorodott. Laci, csakhogy ne hársvja a rosszkedvű csendet rájuk ülni, csakhogy mondjon valamit, így szólt:

— Határozza el, hogy gyűjt valamit. Azt,

ami legjobban érdekli. Amire a leginkább kíváncsi.

— Akkor tisztességes embereket fogok gyűjteni. Mert most azokra vagyok a leginkább kíváncsi. Félek, hogy a gyűjtés nagyon nehezen haladna.

— Nem úgy indul. Még el sem kezdte, és máris van egy nagyon fejlett példánya belőle.

Az asszony figyelmesen ránézett Lacira.

— Nem olyan könnyű bejutni a gyűjteménybe. Előbb le kell tenni a felvételi vizsgát.

— Állok rendelkezésére. Mik a tantárgyak?

— Hohó, azt nem árulom el a jelölt úrnak. A jelölt úr nem is fogja tudni, mikor vizsgázik. De ha egyesre felelt, akkor kap tőlem egy jó cigarettát, mint ime, most. Azt hiszem, jó volna felmenni a társalgóba. Maga már eleget zongorázott nekem. Most én játszom majd magának. Jó?

Felmentek a társalgóba. Netta leült a zongorához és rögtön elkezdte a Carment játszani. A negyedik felyonáson kezdte, a Carmen és Escamillo duettjével, az operaimádók kedvenc számával. Aztán összevissza játszott a daraból, még recitatívokat is.

— Jaj de örülök, hogy ezeket játssza! A Bizet-recitatívokért nem tudok hova lenni a lelkesedéstől. Sokszor gondolkoztam rajta, hogy milyen szép falitáblákat tudnék összeállítani egy furcsa zeneiskolába. Ezeket is odavenném a »zenei diskurálástan« című órára. Aztán külön tantárgy volna: »elcsépelte dolgok revideálása és újra megszeretése«. Ide venném falitáblának az »Ich grolle nicht«-et. Aztán volna: »angyali derű-tan«. Ide venném a »Cosi fan tutte« nyitányát. Aztán volna egy nagyon érdekes tantárgy: »vigasztalódás-tan a zongoránál«. Ennek a falitáblája volna Debussy »Collines d'Anacapri«-ja.

— Ismerem. Gyönyörű. Én is ajánlok egy falitáblát. Szervezzem egy tanszéket a vallomástannak is.

És elkezdte játszani a Don José virágáriáját. Laci a vágytól és izgalomtól megbolondultan hallgatta. Lehet, hogy ez kettőjükre vonat-

kozik? Lehetetlen. De hátha mégis? És egyetlenegy gondolatra sűrűsödött eszmélettel szívdobogva, mereven figyelte a játszó Nettát, aki abban a pillanatban, mikor az ária végére ért, felnézett a zongoráról, egyenesen a Laci arcába. Laci brutális, boldogan fájo villamosütést érzett a szívében. Netta ugyanazt csinálja, amit ő csinált a zongoránál fenn a villában. És ennek az áriának a szövege ennél a pontnál így szól: »Je t'aime!« És már készítette magát, hogy a következő pillanatban mintegy boldog őrzöngő csapjon rá a némán feléje forduló drága szájra. De ebben a pillanatban Netta már megint visszahajlott a zongora fölé és minden átmenet nélkül elkezdte kapásból az első felvonásnak azt a részét játszani, ahol Carmen megörjíti az őrizetére rendelt Josét. Laci elsápadt. Ő is kívülről tudta az egész darabot. És magában megszegyenülve, a mennyországból letaszítva kísérté a francia szöveggel azt, amit Netta zongorázott: »Én nem hozzád beszélek. Csak úgy magamban dúdolgatok. És gondolkozom. Gondolkozni elvégre szabad...«

— Csunyan, rémítően kikaptam a saját fegyveremmel, — gondolta magában — és még hozzá milyen felsőségesen, milyen elmésen. Hogy mulathat most magában! Még felelni sem tudok. Csak minden pillanatban százszor jobban szeretem.

Netta felállott. Nyugodt tekintettel fordult Laci felé. Mintha az egész zongorabeszéd nem is folyt volna le.

— Tudja mit? Gyönyörű idő van, ma nincs akkora hőség. Jöjjon egy kicsit csónakázni.

Laci szolgálatkészen ugrott, hogy máris induljanak. Hiszen arról volt szó, hogy még nem kell elválni, még együtt maradhatnak. És minden pillanat multával görcsös reménnyel várta a következő pillanatot, hátha történik valami meglepő, valószínűtlen és gyönyörűség.

Lent a parton Laci elékerítette a csónakos embert, aki sietett a pirosra festettet leoldozni. Beszálltak. A csónakos akart evezni, de Laci nem engedte.

— Fizesse ki két órára, — mondta vígan Netta — jó kedvem kerekedett, messze be fogunk evezni.

Lacinak egy pillanatig átfutott a fején, hogy megint pénzt kell kiadni, de elszégyelte magát, gyorsan fizetett és kézbe kapta a két lapátot. Gyakorlott és erős csapásokkal dolgozott. Hiú örömét látta abban, hogy domború melle és dagadó karjai erejét megmutathatja az asszornynak, aki szemközt ül vele. Mély csend volt köröskörül, csak az evezők ütemes loccsanása hallatszott, az égen egy elfutó madárka kurta csiripelése és a partról holmi halavány nesz, ami a messzi víz tükörén olyan különös bájjal szokott hangzani.

— Ja igaz, — szólalt meg a csendben Netta — nagy ujságot mondok magának. Tegnapelőtt este láttam, hogy el van ragadtatva a villától. És beszéltünk is arról, hogy magának itt egy villát kellene venni. Nos hát tegnap Madernóban jártam, volt ott egy citromkertem és eladtam. Közben találkoztam egy ismerőssel. Zürichi ember, úgy hívják, hogy Rudegg. Itt van villája a hegyoldalban Madernóban. Nagyon közel Gardonéhoz. Egy pár héttel előbb szegénynek meghalt a felesége, akit nagyon szeretett. Most el akarja adni a villát, mert azt mondja, hogy itt minden a feleségére emlékezteti és ennek lassanként betege lesz. Másutt akar villát venni. Én azt gondoltam, hogy maga megvehetné azt a villát. Mikor ér rá holnap?

— Mikor maga parancsolja, mindig ráérek.

— Mert mondtam a svájcinak, hogy holnap esetleg átviszem magát és megnézi a villát. Hát várjon csak. Délelőtt nem érek rá. Legyen pont négy órakor a garázsomnál. Persze nem tudja, hol a garázs. Hát akkor várjon négy órakor a hajópénztár előtt. Idejövök magáért autóval. Helyes?

— Boldog vagyok.

— Ha megnézi azt a villát, bizonyosan megveszi. És akkor minden tavasszal és minden ősszel itt tölthetnek egy pár hetet. Ha társaságom van, akkor én is többet vagyok itthon.

— Helyes, ott leszek.

Sokáig hallgattak. Laci némán evezett tovább. Nagyon kellemetlen nyomást érzett a rekeszizma tájékán. Ideges volt. Most végig kell csinálnia ezt a komédiát, meg kell néznie a villát, amelyből egy ablaktáblát sem tud megvenni. És kifogásokat kell majd keresni, hazudni kell, színészkedni kell ennek az asszonynak, akihez olyan édes volna igaznak és bizalmasnak lenni.

— Forduljon meg, — mondta egyszerre az asszony — menjünk ki. Ideges vagyok.

Laci részvéttel és baráti gyengédséggel nézett rá. Ismerte az ilyen kellemetlen, nyughatatlan, zibongó állapot minden kínját. És azt is tudta, hogy ilyenkor még a gyengédség is terhes. Szó nélkül és engedelmesen visszafordult tehát a part felé. Nem is beszéltek semmit. Mikor kiszálltak, Netta így szólt:

— Ne kísérjen haza. Rossz társaság vagyok most. Holnap délután négykor, úgye?

— C'est dit.

Netta kezét nyújtott és elsietett. Laci hosszan nézett utána. Eszébe jutott, mit mondott az ebédnél az asszony: Londonban még éhezett is. Akkor pedig megérti a szegénység bús panaszát. Az elején még elmondhatott volna neki mindent. Bizonyosan megértette és megbocsátotta volna az arany-hollós hazugságot.

Eszébe jutott, hogyan járt egyszer Münchenben a pályaudvaron. Elkésett a vonatról. És egy negyedóraig járkált dühösen egy másik vonat mellett, mert nem tudott mihez fogni. És mikor ez a másik vonat elindult, akkor derült ki, hogy éppen ez volt az ő vonata. Egy bőséges negyedórája lett volna felszállani. Ott sétált mellette.

Most már nem mondhatja el Nettának az igazságot. Most már késő. És mély, gyötrő szomorúsággal ment befelé a szállóba.

XIII.

A gépkocsit maga Netta vezette. Könnyű, szürkére festett, kis Fiat-kocsi volt. Laci mellette ült és amint lopva oldalról nézte a fátyollal lekötött sapka alól kivirító arcocskát, magában arra gondolt, micsoda hallatlan csemege volna ez Pesten az Otthon-belieknek: Litteráti autóban ül egy olasz grófnéval kettesben a Garda-tó partján és mennek villát venni.

Netta gondosan, előreszegett fejjel figyelt az útra és maga elé mondta a szavakat, mikor megszólalt:

— Maga nem szeret vezetni?

— Nem is tudok, — vallotta meg Laci. Ezen a ponton nem merte tovább hazudni előkelőségét. Könnyen rajta vesztethetett volna.

— Hogy lehet az? Egy akkora birtokon? Hány autót tart?

— Három teherautót, — mondta Laci szemhunyorítás nélkül — és két személyautót. Egy nyári kocsit, meg egy másikat, aminek téli karosszériája is van.

— Milyen márkák?

— Az egyik Itala, a másik De Dion-Bouton.

— Hány hengerek?

Itt Laci megakadt. Sejtelve sem volt arról, hogy milyenszerű számot kell mondani, harminc hengert-e, vagy kettőt. Autóhoz semmit a világon nem értett. A márkák nevére is csak reklámokból emlékezett. Most mit hazudjon? A kérdés és az ő felelete között már el is telt az a félmásodpercenyi szünet, amely a választ már eleve gyanússá teszi. Gyorsan határozott. Elnevette magát:

— Maga meg fog vetni engem, de megvalom, hogy halvány fogalmam sincs arról, mi az az automobilhenger. Én mindent rábízok a sofőrjeimre. Úgy csapnak be, ahogy akarnak. Én csak arra szorítkozom, hogy megvegyem a benzint.

— Hogy most maguknál a benzin? — folytatta Chieregati grófné könyörtelenül.

Laci szeretett volna fejfel kiugrani az autóból. Úgy érezte magát, mint a kötél-táncos a Niagara felett, mikor meginog.

— Most? Azt nem tudom. Én még tavaly vettem. Elláttam magam három esztendőre. Már nem is tudom pontosan, mennyiért. De nagyon olcsó volt.

Netta nem szólt semmit. Az autó rohant tovább az országúton, amely kanyarodva követte a hegyhát hajlását a parton. Mikor befutottak Madernóba, Netta odakanyarodott egy kis osztéria elé. Nevetségesen kicsi terasza volt ennek a kocsmának, alig fér el rajta egy-egy asztal a bejárattól jobbra-balra. Ott ült a pirosabroszos asztal mellett egy komoly, oda nem illő úr. Előtte sör és sósperec.

Netta franciául bemutatta egymásnak az urakat. Rudegg úr sovány, magas, idős ember volt, arcát őszes-fekete kecskeszakáll díszítette; nem madernói villatulajdonos, hanem francia államtitkár gyanánt lehetett volna közölni valamelyik illusztrált lapban. Rudegg úr fizetett, felszólította a kocsmárost, hogy az autóra ügyeljen, aztán hozzájuk fordult:

— Ha úgy tetszik...

Elmentek megnézni a villát. Laci útközben keveset beszélt, Netta meg a svájci egy előtte teljesen ismeretlen család komplikált örökösödési ügyéről beszéltek. Udvariisan vele is közölték a rövid tényállást, hogy értse a diskurzust, de ő bizony nem értette.

Pár percnyi gyalogsétába telt és megálltak egy kert előtt. Rudegg úr kulcsot vett elő, kinyitotta a kis vasajtót és előre ment. Laci széttekintett: ciprusok és piniák néztek fel az ultramarin-kékben sziporkázó égre, a gyepet kavicsos utak szelték szabályos részekre, itt-ott az ismert csúcsos sapkájú törpe és Piroska mázolt szobrai porosan virítottak a zöldben.

— Ha ezeket nem szereti, — mondta Netta — berendezheti a kertet úgy, ahogy akarja.

Rudegg úr komoran hátrafordult és gyászosan felsóhajtott:

— Szegény, boldogult feleségem nagyon szerette ezt a kis kertet.

A kert végében állott a villa. Laci sajgó szívvel állapította meg magában, hogy teljes életében, vagyis helyesebben a család nyomora óta, mindig ilyet szeretett volna. Önemet stilusú, szerény, barátságos kis ház, amiket idillikus német ceruzarajzokról kíván meg az ember és amik a Rajna völgyére emlékeztetnek. Ha álmatlan fektében néha azzal a gyerekes játékkal mulattatta a fantáziáját, hogy mit csinálna, ha sok pénze volna, mindig ilyen ház lebegett előtte: csendes, otthonos, derék, szeretett tanya, amelynek alacsony, de nagyon tágas manzardja van. Milyen jó volna ott dolgozni a zongoránál, néha kitekinteni a ferde ablakon a madárcsicsergő tájra, télen cigaretázással böngészni a könyvek között, nyáron rakosgatni a paraszti cserépvázákat a friss mezei virággal. Ő, csak ennek a villának valami nagy hibája volna, hogy még megkívánni se lehessen.

De a villának bizony nem volt semmi hibája. Bejárták keresztül-kasul a szobákat és Laci úgy érezte magát, mint a kis gyerek a játékosbolt kirakata előtt. A derék és házias német nyugalom tisztos boldogsága ketyegett a fekete-fájú csontszámokkal kirakott schwarzwaldi órában, a nyitott ablakban nagy hűhóval csattogott a harzi kanári, és aranyrámából aranydíszes lap hirdette: »Wo Glaube, dort Liebe...« Ettől egy kicsit felszisszent a Laci lelke. Hol hit, ott szeretet, és ennél fogva béke. De ahol nem hit van, hanem hazugság, ott milyen kínzó és zagyva lelki háborgás!

Netta ott állt a szoba közepén, az ablakon át egészen ráömlött autóköpenyes alakjára a délutáni nap. Olyan finom volt, olyan kedves és szép, hogy Laci azt érezte: jó volna megölni.

— No, mit szól hozzá? — kérdezte Netta.
— Nem elragadó?

— Nagyon szép, — bólintott rá hűvösen Laci — csakhogy...

Itt megállott, mint a megfeneklett szekér. A szünet felhasználásával a svájci lépett közbe.

— Kérem, ne tessék határozni. Egy villavétel nem olyan apró dolog. Tessék alaposan meggondolni a dolgot, van idő. Én holnap elutazom és csak két hónap múlva jövök vissza. De a grófné volt olyan kegyes elvállalni, hogy értesít az ön válaszáról.

Laci szerette volna megölelni a gyász-sújtotta öreg svájcit. Buzgón helyeselt. És mikor kiléptek a villából, titokban még egy pillantást vetett rá a házra, amely olyan kedves és sohasem lesz az övé. Akárcsak Netta, aki itt halad mellette.

— Elfelejtettük mondani Litteráti úrnak, — szólalt meg Netta — hogy a villa mögött nagy citromkert megy felfelé a domboldalon.

— Igen, az hozzátartozik, — bólintott Rudegg úr. — az egész együtt nagyon szép darab telek. És a citrom az idén is igen jól fizet. Parancsolja megnézni?

— Nem, köszönöm, — mondta könnyedén Laci — úgysem értek hozzá.

— Hát akkor tessék átvenni a leírást, a leltárt, meg egyéb adatokat.

Laci átvett egy papiros-paksamétát, két-tőbe hajtotta és betette a belső zsebébe. A svájci elkíserte őket a kertajtóig és ott elbúcsúzott. Ők visszamentek az osztériához.

— Inni kellene valami frissítőt, — indítványozta tétován Laci — nagyon meleg van.

Együtt akart lenni még Nettával. Nagy ijedtség, vagy nagy kellemetlenség után az ember szeret egy kicsit leülni és pihenni. Hát még kettesben ezzel az asszonnyal. Netta ráállott. Leültek a kis teraszra és jeges narancslevet kértek. A kocsmáros letette elébük az asztalra:

— Aranciata 'n ghiaccio!

Aztán feketére égett bűtykös kezével elsimította az abrosz ráncait és elment.

— Hát mit szól a villához? Úgy-e, nagyon kedves?

— Nagyon kedves, igen. Meg fogom hányni-vetni a dolgot.

— Nincs ezen mit hányni-vetni. Vegye meg.

— Legalább egy éjszakányi meggondolási időt adjon. Itt most rögtön úgysem veszem meg.

A szája mosolygott. De a szeme nem. Netta ránézett és egy kis szünet után ráhagyta:

— Jól van. Holnap majd beszélünk róla. Tulajdonképpen sértve kellene lennem, amiért nem kap kézzel-lábbal az alkalmon, hogy a szomszédomban házat vegyen. De ma megbocsátós kedvemben vagyok, mert kedves levelet kaptam.

— Adott egy jó gondolatot. Mindennap kedves leveleket fogok írni magának, hogy mikor találkozunk, jó hangulatban legyen. Kedves ismerős írt?

— Egy kis amerikai lány, akit nagyon szeretek. Aranyos kis kölyök, meg fogja ismerni. Callahan Lillynek hívják, húszéves, de egész gyerekes, mindenki tizenötévesnek hiszi. Hihetetlen naív jószág, annyit tud a világból, mint egy porcellánbaba. Nem hiába egészen olyan is a pofácskája. A papája szédületesen gazdag és mivel a kis leány anyja korán meghalt, egy tisztos idős hölgy neveli, mrs. Thornton, azzal utazik folyton a világban. Maga is meg fogja ismerni, mert éppen azt írja, hogy holnapután jön és két napig marad itt. Jaj, el ne felejtsek szobáért telefonozni a Savoyba. Különben nem is kell, hiszen üres a szálló. Lássa, ha nem volna házas ember, most udvarolhatna neki. Az Egyesült Államok egyik legjobb pártija.

— Én nem udvarolhatok neki úgysem. Mert én már szerelmes vagyok.

Csönd. Laci hiába várt. Halkan és könnyörgő hangon szólt megint:

— Nem is kérdi, hogy kibe?

— Nincs célja, hogy kérdezzem, mert úgyis azt fogja mondani, hogy belém.

— Azt.

Megint hallgattak. Felettük a kék égbolt óceáni csendjében ezüstös kis csicsérgés hallatszott. Netta felnézett a hangra és így szólt:

— Lark.

Laci beharapta a felső ajkát. Lark angolul azt is jelenti, hogy pacsirta, de azt is, hogy tréfa, bolondság, ugratás. Itt elmés társalgással nem sokra fog menni, ha hetekig lesz is ötletes és szórakoztató. Itt mélyebbre kell menni. A vonónak mély húzásával rá kell mennie a Gé-hurra. Majd rázendít a Steinrück-féle rajongási előadásra. Az talán hatásosan sikerül.

— Egy szerelmet lehet nem viszonzni, — mondta komolyan — de azért tisztelni kell. Én halálosan szeretem magát.

— Ne beszéljen csacsiságokat, kedvesem. Alig egy pár napja ismer. És az ilyen halálos dolgokban én nem hiszek.

Laci egy darabig hallgatott, mint a szónok, aki már elmondta, hogy »tisztelt Ház«, de rendezi a gondolatait, mert nagyon sok gondolata van. Végre nekivágott.

— Van nekem Pesten egy barátom. Matematikus, tudós, vadzseni. Steinrücknek hívják. Annak van egy elmélete.

— Szent isten, ahelyett, hogy mulattatna, még egy matematikai elméletet is el akar mondani?

— Nagyon mulattató, meg lesz vele elégedve. Nem matematikáról szól, hanem szerelemről.

— Ja úgy. Hát halljuk. Csupa fül vagyok.

— Hát szóval ennek a Steinrücknek van egy elmélete, ő úgy hívja hogy gemin-elmélet. A lényege az, hogy az ember, úgy, ahogy van a világon, nem egész egység, hanem csak egy fél. Hozzá vagyunk szokva, hogy azt az egyént, aki beszél velünk, egy egész lénynek tekintsük. Ez az én barátom szerint optikai csalódás. Mert mindenki közülünk, akik a világban élünk és mozgunk, csak egy-egy fél-lény. Egy lénynek a fele.

— És hol a másik fele?

— Ezt szeretné tudni az a bizonyos egyik fele is. De hallgassa csak végig. A barátom szerint van egész lény is: ezt ő úgy hívja, hogy a Pár. Az ő számára a Pár az egység, ő Párokban gondolja el az egész világot. Mert

az okoskodása az, hogy egy bizonyos férfihez az egyik nő inkább való, mint a másik. Egy bizonyos nőhöz is ez a férfi sokkal inkább illik, mint amaz. Ha tehát példa gyanánt rámutathatunk a tömegben egy akármilyen férfira, akkor egészen bizonyosan létezik valahol a világon egy nő, aki minden nő között a legjobban illik hozzá. Ezek ketten korban, ízlésben, érzésben, természetben, elvekben úgy illenek egymáshoz, mint két félgömb. Együttvéve ügyebár egy tökéletes gömböt alkotnak. Nos, ez a gömb keresi önmagát, vagy ha úgy tesszük: keresi egymást. Ez a gömb az én fantasztikus barátom filozófiájában a Pár. A Párnak az a természete, hogy mindenáron lenni akar. Ő az élet princípiuma, a lét eszméje, amely önmagát termeli. Ez a gyakorlatban úgy fest, hogy férfi és nő mindig keresik egymást. Csakhogy, mivel mindenkinek nagyon nehéz a világ millió és millió lényéből pont azt az egyet megtalálni, aki az ő számára született, azért a Pár teljesen és tökéletesen nagyon-nagyon ritkán jön létre. Már pedig az igazi szerelem csak ugyanannak a Párnak két hiteles fele között állhat fenn. Szerelem tehát igenis van a világon, de nagyon ritka. A köznapi udvarlások, flörtök, viszonyok, házasságok nem szerelmek. Csak optikai csalódások. Az igazi szerelem csak viszonzott szerelem lehet: ha azok ketten megtalálják egymást. Boldogtalan szerelem alapjában nincs. Mert ha boldogtalan, akkor nem szerelem. Ha azonban a Pár rátalál önmagára, akkor nincs semmi kétség, nincs félreértés, nincs huzavona. A nagy princípium hirtelen hatalmas fáklyafénnyel felvilágít, ég és föld összeszakad, és a szívekben apoteózis-szerű harsogással megjelenik maga a végtelenség.

— És miért aktuális most ez a bámulatos filozófia?

— Mert én ezt érzem magamban, akár igaza van az én bolond matematikusomnak, akár nincs. Mióta magát ismerem, én érzem magamban a végtelenséget. Érzem, hogy hirtelen az egekig csapott bennem valami, az

egész világot véghetetlen kicsinek érzem, a lelkemet pedig véghetetlen nagynak. Érzem, hogy valami olyan szikra ég bennem, ami nálam és az életemnél sokkal nagyobb. Apoteózist érzek. Ez nem lehet más, mint az a bizonyos ezer és ezer esetben egyetlenegyszer előforduló igaz szerelem.

— Aligha lesz az, mert e szerint a... hogy hívják ezt az új vallást?

— Gemin-elmélet.

— Köszönöm. A gemin-elmélet szerint nekem is mindezeket éreznem kellene. De én nem érzek apoteózist. Szegény barátom, én nem érzek semmit. Ha maga szerelmes, akkor ez boldogtalan szerelem. Ennélfogva nem igazi szerelem. Hát csak hagyjuk.

Laci dühösen félrefordult a széken és lekönyökölt az asztalra.

— Magával nem lehet beszélni. Amit egy félórája beszélek, azt feldönti egy mondattal.

— Jaj de mulatságos. Hát mondjon olyat, amit nem lehet feldönteni.

Laci elszántan feléje fordult. A szemében dacos fény lobogott, a válla megreszketett.

— Mondok olyat is. Úgy szeretem magát, mint egy örült. Megyek az uccán és az emberek nem látják, hogy a szerelem bele van tűzve a lelkembe, mint valami zöld gally. És mindenkinek szeretnék megállítani és felállni egy székre és sietve, lihegve nagy beszédet mondani: hagyjatok mindent abba, ne dolgozzatok, a vasutak meg a hajók álljanak meg, az egész világ tóduljon ide, hiszen ő itt jár a földön, nem szabad egyebet csinálni, csak őt nézni, minden egyéb dolog haszontalan és hiábavaló, semmi egyébnek nincs semmi értelme. És ha megkérdeznék, hogy ki vagyok, azt felelném: én csak voltam, most már megszűntem lenni, már nem én vagyok, elolvadtam és az ő keresztnéve lettem, amely két lábon jár az uccán. Nem vagyok ember, nincs nevem, nincs hitem, nincs célom, már vágyam sincs, én csak az a szó vagyok, hogy Net, amit belemondtak a levegőbe és elkezdett magától menni, és most már halhatatlan. Én már nem halhatok meg. Ha

levágják a fejemet, akkor is tovább fogok gondolkozni magáról. Ha levágják a két kezemet, akkor is a két kéz maga után fog nyúlni a semmibe. Ha levágják a lábamat, akkor a lábam elkezd maga után szaladni. Most már ezentúl csak maga van, én már nem vagyok, én elmultam, meghaltam, csak ez a szerelem él, és ez élni is fog rajongóan, odaadóan, büszkén, alázatosan, hűségesen, forrón, örökkön örökké.

Ezt elmondta Laci lihegve, lobogva, remegő mellel, aztán fáradtan hátradőlt a széken és már nem is nézett az asszonyra. Felnézett a kék semmibe. Az asszony nem felelt és ők sokáig mozdulatlanul hallgattak. Nagysokára megszólalt Netta:

— Maga egy kedves csacsi!

— Hát nem haragszik? — kérdezte Laci viharos örömmel előre hajolva.

— Dehogy haragszom. Az mindenkinek jól esik, ha imádják. De most menjünk.

Laci fizetett. Aztán megállt az auto előtt.

— Mit vár? — kérdezte az asszony, aki már megfogta a kereket.

— Hogy kurblizzon.

— Csak szálljon fel, — kacagott az asszony — ezt nem kell kurblizni. Önindító. Ajánlom, vezesse be a birtokán.

Egész úton nem beszéltek. Mikor Laci a Savoy előtt leszállott, az asszony nyájasan búcsút bólintott és visszaszólt a toporzékolva, türelmetlenül remegő gépről:

— Holnapra választ kérek a villa dolgában. Majd telefonálok.

XIV.

Másnap délben, mikor hazajött a fürdőből, Wolfgang azzal fogadta, hogy a Chieregati-villa kereste, hívja fel. Laci azonnal ment a telefonhoz:

— Kérem a döntést, — mondta az imádott hang a telefonon — veszi-e a villát, vagy nem veszi. De azt ne is válaszolja, hogy nem veszi.

— Mért olyan sürgős? Tulajdonképpen meg sem gondoltam még. Tegnap egész délután dolgoztam. És egész éjszaka magára gondoltam, soká nem tudtam elaludni. A villáról nem is értem rá gondolkozni. Hogy van? Mit csinál Lemercier kisasszony?

— Lemercier kisasszonynak kitettem a szűrét. Rájöttem, hogy valakinek a megbízásából felbontja a leveleimet. Már el is utazott. Azért nem is hívhatom meg magát hozzám lunchre. Pedig az volt a szándékom. Nos, veszi a villát, vagy nem veszi?

— Nem.

— Nem veszi? Miért nem?

Laci tétovázott egy kicsit. Milyen egyszerű lett volna azt felelni, hogy nem veszi meg a villát, mert összes földi vagyona már arra sem futja, hogy a tervezett két hónapot itt töltsen. Szeretett volna hangosan és dacosan belekiáltani a telefonba: azért nem veszem meg, mert földhözragadt nyomorúságos kis muzsikus vagyok Budapestről, ne kínozzon már azzal az átkozott villával. De ezt nem mondhatta. Hiszen akkor vége mindennek. Még ha szemtől-szembe ülne most az asszonnyal és rögtön elmondhatná az önleleplezés után az önvédelmet is, és bízhatna a szerelmes pillantásaiban, a szemébe ülő alázatos és bocsánatkérő őszinteség segítségével, akkor talán . . ., de így nem lehet. Muszáj a hazugságot tovább ápolni, mint ahogy egy beteg gyereket, akitől a nagy örökség függ, szeretet nélkül ápol a mostohaapa.

— Nem veszem meg, mert nem tetszik nekem.

— Ezt a választ nem veszem tudomásul. Vegye meg.

— De miért vegyem meg, ha nincs kedvem hozzá? Az ilyesmi végre is hangulat dolga.

— Dehogy is hangulat dolga. Egyszerű üzleti kérdés az egész. Hiszen még az árát sem tudja az egésznek. Annyira nem honorálta az én baráti figyelmességemet, hogy a villának még az árát sem kérdezte meg. Hát ezt a súlyos hibát, ezt a neveletlenséget most helyreigazíthatja. Helyre is fogja hozni, hiszen ha

meghallja az árát, azonnal megveszi. Hallgasson ide és csodálkozzék, milyen hihetetlen jó vételhez juttatom magát. A villa teljes berendezéssel, citromteleppel, mindenestül hatvan-ezer líra. Nos?

— Hatvanezer líra nem sok pénz valamiért, amihez kedve van az embernek. De ha egyszer nincs kedvem hozzá!

— Hallja, ne legyen ilyen udvariatlanul fukar, mert megharagszom. Aki olyan dúsgazdag ember, mint maga, annak szemhunyorítás nélkül igent kell mondania, ha egy ilyen jelentéktelen összeg árán kedvében járhat egy hölgynek.

— De én nem értem, — mondta Laci kínzott türelmetlenséggel — hogy miért ragaszkodik így ehez a szeszélyhez. Igazán csodálom ezt a makacsságot egy olyan intelligens lénytől, mint maga. Mért olyan fontos, hogy megvegyem ezt a villát?

— Mert nekem ez szeszélyem. És mert maga nem tudja elfogadható okát adni annak, hogy nem veszi meg. Hogy nincs kedve hozzá, az nem ok. Ahoz igenis kell kedvének lenni, hogy nekem egy szeszélyemet teljesítse. Mondja meg őszintén, miért nem akarja megvenni.

Laci szíve úgy tett, mint a sebzett hal a tengerben. És a mellében lüktető vergődés folyton azt mondta: most, most! Egy merész elhatározás, és rendbe jöhet minden. Ez az asszony maga is nyomorgott, ez meg fog tudni érteni mindent. De nem, nem lehet. Hogy lehet ezt telefonon? Mindent szabad, csak nevetségesnek lenni nem. Így hányódott önmagában és késlekedett a felelettel. A lelkében dúlt a polgárháború két párt között, amelynek egyike a boldogságot, másika a kéjt akarta megkoronázni.

— Nos, miért nem felel? Miért nem veszi meg?

A polgárháborúban a hazugság pártja győzött. Laci elszánta magát. Egy kicsit haragudott is az asszonyra, aki így megkínozta.

— Nincs semmi különös okom. Megvehetném. De éppen a maga érthetetlen makacssága provokál. Nem veszem meg.

— Akkor sem, ha azt mondom, hogy vegye meg az én kedvemért?

— Akkor sem. Nézze, ez az egész ügy...

— Köszönöm, nem óhajtok fejtegetéseket. Egyetlen szóval feleljen: igen, vagy nem.

— Nem.

— Rendben van. Megszüntem a barátja lenni. Nagy szívességet tesz, ha ezentúl nem is köszön. Jó napot.

Laci a fülénél tartotta a kagylót és sokáig hallózott. Ahogy angolosan a hallót mondják, nemcsak telefonon, hanem közbeszédben is: »Halloh!« De hiába hallózott, túlnan letették a kagylót.

Ami az embernek kellemetlen, azt nehezebben hiszi el, mint amit kellemes neki elhinni. Ez az emberi lélek állandó autotherápiája, a kellemes benyomásokat, amelyek erőssé és nyugodttá táplálják, beereszti a felvonóhídon, a kellemetlenek előtt azonban, amelyek úri kényelmének ártanak, leereszti a hidat. Azt a tényt, hogy Netta vele összeveszhet, Laci képtelennek tartotta, ameddig lehetett. Torz és pipacsa pirult arcán az erőltetett vigyorgás szatirikus vonásai fonódtak át. »Hehehe, — játszódtott le benne, — na ne vicceljen, ugyan kérem, ezt úgy sem gondolhatja komolyan, halloh!« És kiabált tovább és a bal mutatóujjával hevesen pöcögtette azt a kis nikkelcsapot, amely e pillanatban a boldogságához, sőt üdvösségéhez való utat jelentette. Mindhiába, a telefon túlsó vége vak, süket és néma maradt. Még mindig fülig pirulva vigyorgott és letette a kagylót. Saját magát áltatva, várt egy kissé, aztán felhívta újra a Chieregati-villát. Az öreg inas jött a telefonhoz.

— A grófnét kérem, — mondta bizonyos nonchalance-szal, mintha a világon nem lenne természetesebb dolog, mint hogy a grófné folytassa a tréfásan abbahagyott beszélgetést.

Egy kis zavart szünet következett, majd a vén inas fogatlan hangján, alig érthetően megjött a válasz:

— A grófné nem jól érzi magát, lepihent egy kicsit, és kéri uraságodat, hogy ne tessék zavarni.

— Jó, — mondta Laci könnyed hangon az inas számára — mondja meg, hogy majd felhívom később.

De jól tudta, hogy sem később, sem ezen túl soha nem szabad telefonálnia. Eddigi barátsága a főrangú asszonnyal úgyis tojás tetején ingadozott. A tojás eldőlt. Beverhette volna talán az alját, mint Kolumbus, de ezt a kellő pillanatot gyáván elmulasztotta. Most vége az egésznek. Itt áll kifosztva, megrövidítve, megszégyenítve, saját csatorna-életének mocskos, szegény partjai közé visszakényszerítve: Litteráti László, pesti senki, éhenkórász, boldogtalan muzsikus.

Ebédig, ebéd alatt és ebéd után is egész furesán viselkedett. Olyan mozdulatokat tett, mint egy elmebajos. Minden ok nélkül folyton az arcához nyúlt, amelyen hol itt, hol ott, de minduntalan elkezdett viszketni valami. Azonkívül akármilyen külső benyomás érte, arra rögtön elkezdett zavartan nevetni, akárcsak az elmeegógyintézetbeli eszelősök. És tett egy egészen furcsa és érthetetlen megfigyelést is magán: nagyon vágyott olyan legyekre, amelyek szemtelenkednek körülötte, hogy kellő eréllyel és fölénnnyel elhessegesse őket. De az étterem, meg a társalgó, mintha meg lettek volna babonázva: máskor a legyek roppant tolakodók voltak, most nem bántotta egy sem.

Ebéd után a társalgóban roppant figyelmesen elolvasta az ujságjait, de mikor az utolsó hírlapnak az utolsó hirdetési oldalát elfordította, szégyenkezve megállapította magában, hogy csak nézte a nyomtatott sorokat, de látni nem látott egy betűt sem. A szeme olvasott ugyan, de ő maga nem olvasott semmit.

Háromkor nem bírta tovább, odament a Wolfgang fülkéjében a telefonhoz és felcsengette a Chieregati-villát. A vén inas engedel-

mes és még most is tiszteletteljes hangja jelentkezett.

— Azonnal, — mondta, mikor átvette a Laci ál-közömbös hívását — rögtön szólok a grófnénak.

Laci állt várakozva a telefonnál és igyekezett elhíttetni magával, hogy most Netta fog jönni a telefonhoz és a következő pillanathan jól nevetnek mind a ketten. De nem Netta jött a telefonhoz, hanem ismét a lakáj hangja jelentkezett.

— Pronto? A grófné azt izeni, hogy ebéd után mindig pihenni szokott és most nem jöhet a telefonhoz, de különben ne tessék addig telefonon hívni a számot, míg ő nem szól.

Laci letette a kagylót és bement a szobájába. Kerek e világon minden férfi ilyenkor azt mondja magában: »Nincs semmi baj, gondolkozzunk józanul«. Ő is leült a székre az asztala mellé, az asztalon heverő holmit igen gondosan elrendezte, aztán feltette magának a kérdést: »Rendben van, nincs semmi baj, lássuk, hogyan is áll a helyzet.«

Akárhogy tűnődött, a helyzet sehogy sem volt hajlandó jól állani. Mindennek az alfája és omegája az volt, hogy Netta nem akar többé beszélni vele. Laci felháborodva csapott az asztalra. De miért nem akar beszélni vele? Nettának nincs joga nem beszélni vele, hiszen ő szeretne Nettával beszélni.

Később lehült és azon a komplikált úton, amelyen az ember önvitái lassan, kényelmesen szeretnek lecsúszni az ügyis elodázhatatlan végkövetkeztetésig, eljutott a tűnődésnek ahoz a pontjához, hogy mégis csak jó lett volna Nettának mindent elmondani. A dolgokat egybevetve és mérlegelve, sikerült megállapítania, hogy vele itt egészen méltatlan igazságtalanság történt. Először is nem tehet róla, hogy az apja vagyona nem az övé, mert Szentandrás igazság szerint most is őt illetné, és hogy nem illeti, annak nem ő az oka, hanem Litteráti Mihály, jász-kun főhadnagy, végzett földbirtokos. Másodszor ezt a hazugságot neki ügyis szándéka volt rektifikálni, de majd ak-

kor, mikor Netta már az övé lett, hamarább saját érdekei veszélyeztetése nélkül nem tehetette. Ő tehát tisztességes, jószándékú korrekt ember, igazán nem járja, hogy vele, földönjáró hófehér angyallal, ilyen méltánytalanság történhessék. Ki a hibás az egészben? Netta. Csakis Netta. Ő erőszakolta ezt a teljesen esztelen és indokolatlan villa-vételt. Miért erőszakolta? Szeszélyből. Rendben van, Netta, úgy kell neked, sohasem fogod tudni, mit vesztettél.

Félnyolckor úgy érezte, hogy roppant éhes. Ezen elcsodálkozott. Miért éhes, hiszen rendes időben ebédelt. De azért lement az étterembe, elhívatta Rogert és bejelentette, hogy ma este nem óhajt rendes vacsorát, csak egy adag sonkát és egy üveg sört, de sokkal korábban, mint rendszeren, most rögtön. Vacsora alatt próbált szórakozást találni a nézegetésben, de hiába. A terem sívárabb volt, mint valaha. Három asztalnál ültek összesen, csupa érdektelen ember.

Félkilencig a szálló előtt lábatlankodott. Akkor egyszerre gondolkozás nélkül megindult az uccán végig, a vadászati tilalomtábla előtt meg sem állt, nekivágott a dombnak és a sietéstől lihegve állt meg a Chieregati-villa bejáratánál. A kert üres volt, sötétedett már. A villa egyik emeleti ablakának a redőnyhasadékai közül valami kis fény szóródott ki.

Laci ott volt, a szíve tele volt koldusi alázatossággal és szerelemmel. A harag, amit a villavétellel kínzó Netta iránt érzett, már elpárolgott belőle. Már nem maradt egyéb benne, mint maga a tiszta, könyörgő, bűnbánó, főhajtó, sóvárgó szerelem.

A drótfonatú kertajtó félfájának a belső oldalán meglátta a csengő elefántcsont-gombját. Ezt a gombot szokta a Net ujjja is érinteni. Ez a gomb szent. Lelke mélyét egészen szabadjára engedve, odahajlott a csontgombhoz és forrón, szenvedélyesen rányomta az ajkát. Mintha csak a Netta ajkát illette volna, vagy legalább is az ujjakat, amelyek ezt a csengőt annyiszor nyomták.

Az élet a hangulatokat nem tiszteli. A csontgombot benyomta valami, ennélfogva az elektromos áramkör teljes lett, ennélfogva benn a villa illetékes helyén a csengő megszólalt. Ennélfogva a kertajtó magától kinyílt és a földszinti veranda alkonyi árnyékában felbukkant a vendégfogadó öreg inas hajlott alakja. Laci megriadt és mint a gimnazista, aki heccből becsönget a bérház házmesterének, futólépésben rohant el a Chieregati-villa kapujától. Lent a parton meglassította a lépéseit és lassan mendegélt tovább, hogy kifújja magát. A fejét lehajtotta, a válla meggörbedt. A ki ránézett, rögtön tudhatta, hogy ez az ember nem főherceg, hanem spontán gondokkal küzdő szegény, kenyérkereső ember.

XV.

Almatlan éjszakákon az a különös dolog történik a fantáziával, hogy ledobja magáról az életnek azokat az utóbbi éveit, amelyek még nem evődtek rá olyan szorosan. Almatlan éjszakákon a fantázia egyszerre több évet fiatalodik, naív és hiszékeny lesz. Mindenkiel megesezt már, hogy élete ügyes-bajos forgásán gondolkozva, éjszaka hirtelen rájött valami pompás megoldásra. A dolog magától értetődő volta, az ötlet plauzibilis életrevalósága annyira megkapó ilyenkor, hogy felülünk az ágyban, roppant eleven szemmel nézünk a sötétbe és azt mondjuk: »Hát persze, hiszen olyan világos az egész, minden rendbe jön, az egész élet sora egyszerre nagyon egyszerű és síma lesz«. De másnap reggel nemcsak magunk öltözünk fel, hanem a fantázia is felszedi magára azt a ruhát, amelyet az utóbbi évek kiábrándító és öregítő tapasztalataiból csináltatott. És a nagyszerű ötlet a nappal rideg világosságában naív és hiszékeny gyerekséggé omlik össze.

Laci nem egy, de száz ilyen ötletet is kitált ezen az éjszakán. Égő és erős színekkel rajzolta maga elé a jeleneteket, mikor felmegy

majd a Chieregati-villához, erőnek-erejével betör, odaront Netta elé és dúlt, impozáns, férfias szenvedéllyel rátámad, mely szenvedély lángjától Netta természetesen elolvad és megbocsát. Vagy azt a jelenetet, mikor egyszerűen bejelenti Nettának, hogy igen, megveszi a villát, tegnap csak tréfált és a Netta makacsságát akarta ugratni. Ezzel majd időt nyer és mikor a pénz csak nem akar majd megérkezni, úgyis elutazik, pereljük be hatvanezer líráért, nagyon mulatságos lesz. Vagy pedig ír egy remek és ellenállhatatlan levelet Nettának, amely olyan forró legyen a szerelemtől, hogy megsüsse a gyengéd ujjakat, amelyek majd olvasás közben tartják. Vagy bevesz valami altatót, brómot hozott is magával, rosszul lesz és Netta lélekszakadva rohan majd a szegény fiúhoz, akit öngyilkosságba kergetett.

Mindezek a lázas, forrongó és kitünő tervek úgy eloszlottak a napfény első pillantására, mint a mocsárvidék kékesen villó lidércei. Laci mélyen beesett, karikás szemmel jött ki a szobájából későn délelőtt és próbából mindenestre felhívta a Chieregati-villát, hátha Netta kialudta az érthetetlen, szeszélyes haragját.

De a telefonhívásra az öreg inas azzal az izenettel jött vissza, hogy kár fáradni a telefonozással, mert a grófné úgysem jön a telefonhoz. Erre belátta, hogy hiába minden. Elment fürödni. De úszni sem volt kedve. Kifeküdt trikósan a napra, amely égően és fájóan sütötte tikkadt, álmatlan homlokát, halántékát és szemgödreit.

Ennek a dolognak bizony vége, mondta magában. Még cinikus is próbált lenni keserűségében: sokat akar a szarka, de nem győzi pénzzel. Azonban bánata erősebb, cinizmusa gyengébb volt, semhogy így vigasztalódni tudott volna. Elhatározta magában, hogy most már jó útra tér. Nem baj, hogy az élettől ilyen kemény leckét kapott. Megérdemelte, ha még mindig nem tanulta meg, hogy az arany hollót el kell felejtetni. Hát most aztán igazán, végleg, visszavonhatatlanul, bizonyisten el fogja

felejtteni. Számot vet a pénzével, nagyon takarékos lesz, dolgozik és sokat fog aludni.

A szép és erős tervet nem tudta mingyárt elkezdni. A feje kábultan égett: nem dolgozhatik, majd nekifekszik a komoly munkának holnap. Szerencsére eddig elég tisztességesen dolgozott, amit eddig csinált, az jó. Ó, áldott munka, szenvedők legutolsó és leghívebb vigasztalása.

Ebéd előtt még leült egy kicsit a társalgóban a zongorához passziózni. Először eljátszotta a Lohengrin végét, mikor a Grál-lovag visszavonhatatlanul távozik a hattyúvonta csónakon. Aztán kidolgozott mindenféle variációkat arra a témára, hogy »Nagy a feje, búsuljon a ló«. Megcsinálta Mozart-szerűen, Beethoven-szerűen, és éppen egy Bach-modorú fugát csinált belőle a jól temperált zongorastílusában, mikor megszólalt a gong. Örömmel konstataálta, hogy a gong éppen a tonikát zengi bele a kompozícióba. Ezen a tonikán még elkalandozott egy kicsit, aztán indult kifelé.

Csak ekkor vette észre, hogy hallgatói is voltak. Két hölgy. Mikor bejöttek, nem hallotta őket. De most éppen indultak azok is kifelé. Egy karvalyarcú, rézbőrű, idősebb hölgy, aki éppen olyan volt, mint azok a bohózáti férfikomikusok, akik a vastag német darabokban női szerepeket vállalnak. A másik aranyos, szőszke, tágra nyílt szemű libuska volt: naíva, aki egy amerikai film vásznáról lépett le a való életbe. Laci hagyta őket elhaladni, aztán besurrant Wolfganghoz, hogy hamar megnézze a bejelentő-könyvben, kik ezek az újonnan érkezettek. Amit sejtett, valónak bizonyult. A könyvben ezt a két nevet találta: »Mrs. W. G. Isaac Thornton, and Miss Lilian Callahan, Newyork«. Laknak a tizenhármass és tizennégyes számú szobákban.

A két hölgy nem ment lefelé az étterembe. Kifordultak az uccára. Laci utánuk nézett és a szíve elszorult. Az a jól ismert és szerte a világon közkeletű hangulat vett erőt rajta, amely a meg nem hívottak, a tánciskolába kívülről bámulók, más cigarettáját tuberkulo-

tikus tüdővel vágyók, nagy premierkor a színház előtt elmenők, látásból hercegnőt imádók hangulata, s amelyet a leghelyesebben »Loin du bal« gyűjtőcím alatt lehet összefoglalni. Laci tudta, hogy ezek hova mennek. Meg vannak hívva lunchre Nettához. Most ő is ott lehetne . . .

Keserűen elszoruló torokkal ment az ebédhez, de alig evett valamit. Ebéd után sokáig félálomban hevert a dívánon, aztán emberfeletti erővel kényszerítette magát, hogy mégis már ma elkezdjen dolgozni. De tíz percnél és ugyanannyi szónál tovább nem győzte az írást. Munkaközben kezébe került a munkája anyagához tartozó »Le cabinet Pimperlé« című operett. Hervé posztumusz darabja, jóval halála után állították össze a muzsikáját a kedves vidéki tenorista, karmester és dilettáns librettista hátrahagyott melódiáiból. Ahogy lapozgatni készült benne, rányitott egy számra, amelynek nagyon megörült. A melódiáját is nagyon szerette, de ahogy most a szövegen végigfutott, meghatotta a saját bánatára találó francia versike: »Ezek a virágok, a maga hűgai, amelyeknek diszkrét illata dédelgetni fogja a maga rózsás orrcimpáját, ezek elmondhatják a titkát egy kalandnak, amelyben a véletlen játssza a legnagyobb szerepet. Szavamra mondom, inkább áldozat vagyok, mint bűnös. Hej, tudna csak olvasni a szívem belsejében, saját magát látná ott uralkodni« . . .

Már fogta is a zongorakivonatot és ment vele a társalgóba. Leütötte a Desz-dur előtak-tusokat, szépen, gondosan, mintegy hegedűszólót éreztetve — ben marcato — elkezdett játszani és benső odaadással dúdolt hozzá:

Ces fleurs, vos soeurs, dont le parfum discret
Caressera votre rose narine . . .

Annál a szónál, hogy »narine«, a Hervé édes búbánata kacéran ráomlik egy naív és bájos Cesz-re. Ezt úgy érezte, de úgy, hogy a vállával is ide-oda mozgott, mintha ennek az egy hangnak mesebeli könnyű bájába akarná teljes testtel-lélekkel befúrni magát. Máskor,

mint szakmabeli ember, a Trisztán legmegragadóbb szerelmi szárnyalásával is nyitott-szeműen tudott együtt szállani: szálltában figyelte Wagner zenekari munkáját és mester-ségbeli példátlan készségét. De aki szerelmes, annak elég egy szobalány-képeslap két galambja ahhoz, hogy a szeme könnybe lábadjon. És addig játszott, addig játszott, amíg a szeme sarkában túltelt az önsajnálat és önvigasztalás édessége. Önkéntelenül lehajlott a billentyűsor fölé és a két meleg, kövér könnycsepp lehullott a fehér és fekete csontokra. Meg sem törölte a szemét, játszott tovább. El is felejtette, hogy a szeme alja nedvesen csillog és mikor valaki belépett a társalgóba, nedvességben úszó szemmel fordult arrafelé.

A pillantása a kis Callahan Lili riadt tekintetével találkozott. A kislány Gibson-szerű babaarca megszeppenve, majd fájdalmas részvéttel bámult rá. De jött mögötte keselyűpillantással Mrs. Thorton is. Halkan figyelmeztette valamire a kislányt, — nyilván arra, hogy ne nézze olyan feltűnően ezt az idegen férfit — aztán elmentek a terem túlsó, legtávolabbi sarkába. Ott Mrs. Thornton a táskájából kártyát vett elő és elkezdett a kislánnyal kártyázni.

Mrs. Thornton nem volt okos asszony. Hogy ellenszenvével tüntessen az ismertetlen fiatal férfi ellen, aki természetesen hozományvadász, mint széles e világon minden fiatalember, háttal Laci felé ült le. Holott jobb lett volna szemközt ülnie. Mert így a kis Lili került szemközt az idegennel. Ha Laci játékközben csak egy kicsit oldalt fordította a fejét, két részvétteljes, valószínűtlenül nagy és világoskék gyermekszem pillantásával találkozott. Lehet érdekesebb valami egy Gibson-baba számára, mint egy délceg, csinos fiatal férfi, aki könnyes szemmel ül a zongora előtt és nagyon szépen játszik?

A két amerikai hölgy másfélórát kártyázt. Ez a másfél óra a kislány részéről félénk, meg-megriadó nézésekkel kezdődött és a hölgyek távoztakor azzal végződött, hogy az ajtóból eltűnő, röpké kis mosoly lebbent Laci felé.

Az az önző, haragos, bosszúálló, érzékeny bestia, amit köznyelven szcrelmes fiatal férfinak szoktunk hívni, hangosan kiabálta létét a Laci mellében. Nincs édesebb, mint a bosszú. Ezzel a kis amerikai lánnyal életre-halálra fog kacérkodni. Hadd tudja meg Netta, hogy ő nem olyan utolsó legény ám és ha nagyon neki-fohászkodik, tud még tetszeni szép és előkelő hölgyeknek.

Nem volt nehéz kitalálni, hogy a hölgyek esti átöltözés céljából vonultak vissza. Besietett a szobájába és amilyen gyorsan tudott, frakkot öltött. Aztán félig kinyitotta a szobája ajtaját és készen várt, hogy mihelyt az amerikai karvaly és a kis madárfióka kijönnek a szobájukból, rögtön követhesse őket. Topogva és türelmetlenül várt egy jó félórát. Végre ajtónyitás és ruhasuhogás hallatszott. Azonnal kilépett, szinte odalépett a szobája előtt elhaladó két hölgy közé. Mrs. Thornton, aki temetési lónak volt öltözve, gyűlöletes pillantást vetett rá. Ha nézéssel mérgezni lehetne, Laci ott nyomban holtan rogyott volna össze. De kárpótlásul a kis Liliantól kapott egyet azokból a pillantásokból, amelyek a világ minden leány-internátusából teljesen egyformán lépnek ki az életbe.

Lilian és őre lementek a szálló előtti poros kis pálmaparkba. Lement Laci is. Azok ketten leültek egy lócára. Velük szemközt leült Laci is. És megkezdődött a villanó pillantások, elpirulások, ajakharapásba rejtett kis félmosolyok ősi, naív színjátéka. A színjáték gyorsan haladt. Hamarosan elérkeztek odáig, hogy a kislány egy pillantással a zord öreg hölgyre utalva, egy másik pillantással arra kérte, hogy csak folytassa tovább a játékot, de vigyázzon.

A kislány fel is kelt közben és míg mentornőjével beszélgetett, ujjacskaik között kezdte tapogatni a pad fölé hajló pálma levelét, amelynek zöld szára egészen letről, a majom derekához hasonló szőrös, barna törzsből eredt és messzire kitárta a napon eltikkadt éhes zöldjét. Erre Laci is nagy figyelemmel egy pálmalevelet kezdett morzsolgatni. Fiatal kacérkodók ősi ábécéjének ez az első betűje: egy-

mást utánozni. Nagyon természetes dolog ez: kezdetleges keresése a közös alapnak.

Egyszerre Callahan Lilian úgy tett, mint akinek hirtelen eszébe jut valami elfelejtett, de nagyon fontos dolog. Ijedten mondott valamit Mrs. Thorntonnak. Az hirtelen gondolkodóba esett, felállott, egyetlen gyanakvó pillanattal összefogta a helyzetet lócástul, Lacistul, de aztán elszánta magát, és kemény, őrmesteri lépésekkel bement a szállóba. A kislány ott maradt, és nem nézett Lacira. Most már ketten voltak. De azért az arcát úgy tartotta profilban, hogy a nevetését az illető fiatalember egészen jól láthassa.

Laci fejében felvillant a nagy terv. Pokoli ötlet, — gondolta magában a vakmerő vállalkozás vidámságával, amelyet csak a sportemberek ismernek igazán. Most oda fog menni a kislányhoz, semmi kétség, hogy a bemutatkozása nem fog visszautasításban részesülni, az agg és mérges hölgyet majd megbékíti valahogy és aztán... aztán huszonnégy órán belül egyszer feltétlenül elérkezik az a pompás jelenet, mikor a kis Liliannel bemutatattja magát Nettának.

Felállott és a kavicsúton ropogó határozott lépésekkel közeledett a kislány felé. De ugyanakkor lépett ki a szállóból Mrs. Thornton is, aki az eléje táruló jelenet folytán nem szégyelt nagyon sietni. A kislányhoz, aki megszeppenve állott a pálma alatt, ketten egyszerre értek oda. Az öreg hölgy szeme elektromos villámokat szórt. A kölykét féltő farkas mosolyszerűen torz arcával támadt neki a támadónak:

— Kíván valamit?

— Szerettem volna bemutatkozni a kisaszszonynak, — dadogta Laci rosszul sikerült mosollyal és közvetlenséggel.

— Ön Litteráti úr? — kérdezte Mrs. Thornton, Laci nagy meglepetésére.

— Az vagyok.

— Akkor nagyon sajnálom. Van már információnk önről. Önnel nem fogunk megismerkedni. Különösen így nem. Jó napot.

És elfordult. Karonfogta a kétségbeesett arccal, fülig piruló zavarban álldogáló kislányt és vonszolta magával sétálni. Laci bizony ott maradt, mint hazájának példaszója szerint számár a hegyen. Nagyon nevetségesnek érezte magát. Nem tudta, hogyan kell most itt állva maradni, vagy hogyan kell most innen elindulni. A szegyéntől vonagló szájjal bámult a távozók után és látta, amint Mrs. Thornton hirtelen felderülő, megkönnyebbült örömmel int egy messziről érkező valaki felé. Laci abba az irányba kapta a fejét. Netta jött a másik nagyszálló frontja előtt. Estéhez öltözve, de gyalog. Ahogy falun szokás.

Laci hirtelen határozott. Nem is határozott, hanem cselekedett zavaros helyzetének vak ösztönei szerint. Megindult ő is, tett egy pár tétlen, sétálószerű lépést, aztán megindult egyenesen a Netta irányába. Elhatározta, hogy nem fog neki köszönni, mert ha köszön, Netta bizonyosan nem fogadja. Elhalad közömbösen mellette. És ezt meg is cselekedte. Nem köszönt. Mikor már csak két lépésnyire volt Nettától, még az is hirtelen eszébe jutott, hogy közömbössége és csendes jókedve jeléül nagyon hatásos volna valamit csak úgy dúdolgatni magában. Ezt is megtette. Elment Netta mellett, elnézett a válla felett és dudorászott magában, mintha egy rakodómunkás, vagy egy gázlámpa mellett haladna el.

Mikor már elhaladt tíz lépésre, hirtelen meghült benne a vér. Rájött, hogy mit dúdol. A Grieg dalát dúdolta: »Ich liebe Dich für Zeit und Ewigkeit«. Rémülten gondolt vissza, mit énekelt akkor, mikor pont Netta mellett haladt el. Hamar rekonstruálta magában a jelenetet: elhalad közömbös hanyagsággal Netta mellett, nem köszön neki és ezt dúdolja tisztán és kivehetően: »Du mein Gedanke, Du mein Sein und Werden...«

Körülnézett, hogy nem látja-e valaki és ökölrel dühösen fejbevágtta magát. Káromkodott és magában többször azt mondta: júj. De úgy mondta, ahogy ilyenkor szokás, nagyon hosszú ú-val, és a jé betűt az összezárt foga

között sziszegve. Hosszú körben megkerülte az épületeket és felkanyarodott a szálló másik bejáratához, úgy ment le az étterembe. Az úton igen kínosan érezte magát, hogy most be kell ülnie az asztalához. Azok hárman pokoli módon fognak mulatni rajta. De eszébe jutott, hogy nem hárman fogják kinevetni, csak ketten. A kis Lilian nem.

Harcra és bosszúra készen ült le az asztalához. Azok ott ültek már egy másik asztalnál és könnyedén csevegtek.

Kétszer lopva odanézett az asztalhoz. Egyszer Mrs. Thornton kaján győzelmi gyűlöletével találkozott. Bosszúsan kapta el a fejét. A következő alkalommal a Netta arcába nézett. És ez még fájdalmasabb volt. Netta még csak nem is mutatott lenézést, vagy kicsinylést, vagy ellenséges indulatot. A közöny tökéletes nyugalma volt az arcára írva. És Laci most értette meg teljesen és maradék nélkül: mi az, ha valakit nem vesznek észre. Netta még csak arra sem vett fáradságot, hogy ne nézzen feléje. De ha odanézett, mintha egy üres székre nézett volna. Vannak nők, akik nem néznek oda de látnak. És viszont vannak olyan előkelő nők, akik odanéznek, de nem látnak.

Ezt csak egy darabig bírta ki a megcsúfolt és megkínzott Litteráti László. A sült után otthagyt a vacsorát. Elszántan kirobogott. A hátában érezte a pillantásokat, amelyek ebben a vesszőfutásban követik.

Nem volt semmihez kedve, szeretett volna most rögtön máris aludni. Ment felfelé a szobájába. De a folyosón Wolfgang megállította.

— Egy távirat. Éppen most akartam leküldeni az ebédlőbe.

Laci mohón bontotta fel a táviratot. »Warte dich morgen mitternacht panni!«

A bosszú diadala lázas és izgató diadal. Laci úgy aludt el, hogy farkasszemet nézett a Szégyennel és valahányszor a Szégyen jött, mindig ezt a táviratot vágta a szeme közé. Százszor és százszor elmondta magában: »Úgy kell neked, szeszélyes, kegyetlen nő!« Elhatározta magában azt is, hogy Nettát holnap már nem

fogja szeretni, ellenben megpróbálja: hátha hálából bele tudna szeretni Panniba. Nem vette észre, hogy minden szemernyi gondolat, amely kavargó fejében megfordul, Pannit egy pillanatra sem idézi eléje, de Netta, a kegyetlen, rideg, kicsinyes, makacs Netta, gyűlöletes tündökléssel ott ragyog a lelke közepén.

XVI.

Déltől-estig rekkenő hőségben utazott. A feje is fájt, a gyomoridegessége is megint elérte a Nettával való zavarok óta. A gyomor-neurotikus ember úgy érzi magát jártában, keltében, ültében, mintha lenyelte volna magát a boldogtalanságot. És fájdalmas gyomorégés kínozza egész úton. A vendéglőben üldögélt most és türelmetlenül várt, míg elég késő lesz, hogy kimehessen a szigetre.

Végre idegesen elhatározta, hogy nem vár tovább. Beült a legközelebbi vaporettóra. A sportsapkát mélyen a szemére húzta, könnyű felöltője gallérját fülig felgyűrte. Itt-ott magyar szót hallott, de nem fordította arra a fejét. Folyton az a bosszú járt a fejében, amit Netta idegességén fog állani. És úgyszólván idomította az érzéseit, mint a cirkuszi kutyaikat. Próbált magában külön is vonzalmakat kelteni Panni iránt.

Az ember lelkébe hosszú út vezet az imádkozó lénytől. A kezdő állomás az, hogy az embernek az illető lény nagyon kedves. Ettől az emberben érzések támadnak. Ezek az érzések expanzív természetűek és eget kérnek. Az ember tehát szavakba öltözteti őket és így szól: »Te drága, te édes!« Ez a végállomás. Már most mit csinál az, aki el akarja bolondítani a saját érzéseit? Megfordítja az egészet. Elkezd magában mondani egy közömbös valakinek: »Te drága, te kedves«. És a szavakra úgy tükröződnek vissza az érzések, amelyek ilyen szavakat szoktak kiváltani, mint a tóparti palota a vízben. És ezek a tükrözött álérzések gyenge reflektor gyanánt ráderengenek a kö-

zömbös lényre és az imádat hazug kis fényét vetik az arcára. De ez az imádat úgy hasonlít az igazihoz, mint a kopasz domboldal ahoz a mennydörgéshez, amelynek hangját visszhangozza.

És műhullámokat csak a víz tetején lehet csinálni. Az igazi hullámozás a mélyeket kavargatja fel, s akkor is hömpölyög a maga vehemens örvényeivel, ha a felszín elcsendesedik. Laci az egyik nőhöz ment szerelmi találkozóra és szüntelen erre igyekezett gondolni. De azok a fantáziák, amelyekkel előre igyekezett kiélni a következő bosszúálló gyönyöröket, játékos filmek voltak a lelke falán. Ha hátranézett volna, meglátta volna a gépet, amely a filmet vetíti. A gépben egy keserű, megalázott, fájdalmas szerelem villamos ereje berregett. Egy másik nő.

A vaporetto egymásután haladt el a Ca'doro előtt, a Rialto alatt, a Mocenigo, a Belle Arti, a Giardino Reale mentén és a Laci pillantása úgy nézett vissza rájuk, mint ahogy a siető ember néz vissza a kedves ismerősre, akivel találkozik, de nem ér rá megállani egy kis diskurzusra. Aztán a Riva degli Schiavoni után a nyílt tenger következett: Laci számára a messzi tó emléke, ahol pár napja még együtt csónakáztak. Csak a minap volt ez és mégis milyen valószínűtlenül régen.

A Lidó partján villamosra szállott. Behúzódtott egy sarokba, hogy meg ne lássa senki. És sportsapkája alól nézte a sziget villanyfényben remegő, sétáló, zenélő, kacagó hangosságát, amerre csak elcsörömpölt a villamos. Tengernyi tömegben gyakran felragyogott egy-egy kékesfehér plasztikon. És ha a frakkot fiatal gyerkőc hordta, Laci belevájta körmét a tenyerébe fájdalmas irigységében. Nem volt számára kínzóbb látvány, mint egy elegáns, gazdag, húszéves fiú. Mert a sorsa éppen ezt vette el tőle: az ifjúság arany gondtalanságát, az idősödő asszonyoktól kényeztetett kedves tacsókák boldog csacsiságait, a tombolóan jókedvű és habzsolva élő kompánia hasonszórú vidámságait, amelyek elmúltával, ha megvol-

tak, a józan férfikorban is olyan könnyű nyugodtnak és fiatalnak maradni. Semmi sem öregít úgy, mint az ifjúság kora gondjai. Nincsen siralmasabb ráncos gyümölcs, mint amit éretlenül szakítanak le. Az éretten aszalt gyümölcs is ráncos, de nem keserű, hanem édes és nemes.

Az Excelsior hátánál Laci megkereste a lócát, de unta ülni. Megnézte az óráját, háromnegyedtizenkettő volt. Felállt, lézengett a homályban és nézegette azt a csatornát, amelyet a magánmotorokon érkező vendégek számára építettek. Hangos olasz és francia kevert beszéddel éppen most szállt ki egy elegáns barnafehér motorcsónakból egy társaság. Frakkos fiatalember, ékszeres hölgyek. Az egyik asszony fülében hirtelen nagy, színes fénycsomóval villant meg a gyémánt. Nem baj, nem baj, gondolta Laci, egy félóra múlva nem fog eszébe jutni kínzó nyomora.

Ahogy ott ácsorgott, egy tétován lépegető nő ment el mellette. Az is várt nyilván valakit, az is ismeretlen akart maradni, mert leszegte a fejét. Laci elfordult. Miatta ugyan ne érezze rosszul magát. Kisvártatva megint elment mellette az idegen nő. Laci most már megnézte. Az megállt és visszanézett. Laci halkan felkiáltott:

— Panni! Drága!

És már át akarta karolni, hogy egyszeriben viharosan ráboruljon a szájára. A rég nem látott ismerős egyszerre egész világot ébreszt fel bennünk. És Laci most Pesten volt, a Ligetben. Erősen magához kapta a szőke fejet. De a nő válla rémülten remegett. Laci eleresztette.

— Mi az? Van valami baj? Miféle ruha van rajtad?

Panni válasz helyett görcsösen megragadta a Laci kezét és húzta magával egy homályosabb helyre. Ott izgatottan és remegve megszólalt.

— Lacikám, rémes helyzet, nagyon fogsz haragudni, én nem tehetek róla...

— De hát mi történt?

— Kérlek, tegnapelőtt ez a Glock elutazott. Egész tegnapelőttig itt volt, innen intézte a bankját, egy vagyont költött táviratokra.

— Nos, nos?

— És végre elutazott és én táviratoztam neked. És kérlek, ma délelőtt majd a guta üt meg, beállít a barátja, az a Kelemen. Biztos, hogy leküldte kémkedni utánam.

— Csinos dolog. Fizeti ezt is, mint az öltöztetőnőt, mi?

— Ugyan mit gondolsz? Hisz ez a Kelemen még nála is sokkal gazdagabb. Ez egy rémgazdag ember. De jóbarátok és lejött a Glock helyett kémkedni. Folyton velem van, nem tudok szabadulni tőle. Nem képzeled, most is milyen ürüggyel szöktem le. Ez a szobalánynak a köpenyege.

— Elég kellemetlen. Nincs más hátra, mint-hogy bejössz velem a városba és reggel majd vigyázva hazajössz.

— De szivikém, drága Lacikám, azt nem lehet. Észrevesz valamit és akkor végem van. Hiszen ha neked pénzed volna! Mit nevetsz ezen?

— Semmit, valami eszembe jutott. Szóval?

— Drágám, én rémesen sajnálom, hidd el, már úgy örültem előre és most ez a közbejött akadály, rémes. Igazán.

— Nos? Szóval?

— Nézd, drágám, ne haragudj, én belátom, hogy rémes, mennyit utaztál, de legkésőbb három-négy nap múlva megint táviratozok, de akkor már biztos, akármi lesz, nem törődöm vele. Jó? Úgy-e, jó? Úgy-e, nem haragszol?

— Hát akkor miért törődöl vele most?

— Ó, istenem, hiszen csak ne lenne az a... mindegy, hagyjuk ezt, borzasztón sietek, legkésőbb három nap múlva megint táviratozok, most menj, de nagyon vigyázz, sok az ismerős, mondd, hogy nem haragszol, csókolj meg, nem csókolsz meg?

— Ideges vagyok, fiam. Majd ha megint táviratozol. Hát akkor szervusz. Nem tudod, mikor megy az utolsó hajó?

— Kapsz félkettőkor is még, kényelmesen visszamehetsz. Szervusz. Nem csókolsz meg? Mondd, hogy nem haragszol.

— Nem haragszom. Szervusz.

Panni szomorúan vállat vont és elindult. De két lépésről visszafordult Lacihoz, aki úgy állt ott, mint önmagának szobra.

— Én tudom, hogy haragszol, de isten látja a lelkemet, hogy nem tehetek róla. Eleget sirtam egész nap.

Vállat vont és elsietett. Surranva, semerre sem nézve, szökött vissza az Excelsiorba. Laci ott maradt. Balról egy amerikai hullámvasút rettentő robaja dörgött, sikítások hasítottak belé, az érkező villamosok bűgva és csengetve dübörögtek. A szállóból a nagy lármához csendes muzsikafoszlányok szöktek ki látogatóba. És ő a százféle zsvajtól recsegő nyári éjszakában leült egy lócára. A sapkáját letette, megsimította a homlokát, aztán a két tenyerét rászorította égő orcáira, mert tűrhetetlenül tüzelni érezte őket. A melle legmélyéről olyan nehezen szakadt fel egy sóhaj, mint valami szülés. De ennek a sóhajnak nem Panni volt a szövege, hanem Netta.

Vihar után elevenebb és teljesebb még azoknak a tárgyaknak a színe is, amelyek zárt helyen vannak. És neki most eszébe jutott az a furcsa kézlegyintés, amelyet Kondor Sándor használt, mikor Megyey Panniról volt szó Velencében az éjszakai sétán. Most ő is látta azzal az objektivitással, amely minden haragban és gyűlöletben benne rejlik, milyen komisz kis nő ez, milyen lelkiismeretlen, hazug és kicsi. »Eleget sirtam egész nap.« Ezt csak tehetségtelen színésznő mondhatta ezzel a karikatúraszerű sóhajjal, ezzel a félszegen énekelt hanghordozással. Mekkora különbség! Netta... Netta...

És most már szabadon átadta magát a fájdalomnak, mert most már a bosszúját is elvették tőle. Fegyvere nem volt többé, lehajtotta a fejét. Alázatosan és fájdalmasan szerelmes volt, semmi több. A homályban közel emelte arcához a jobb kezét, hogy nézhesse. Ezt a

kezet ő érintette. Megcsókolta gyengéden, enyhén a jobb kezefejét és szépen megcirógatta, dédelgette. Aztán megrendezte magának a képzelt színjátékot, milyen volna az, ha Netta most itt ülne mellette jobbról, ő átfogná a vállát, Netta aléltan hátraejtené a fejét és ő lassan, szemlehunyvva közeledne a szájával a száj felé, lassan, nagyon lassan, mert várni a közvetlen boldogságot még magánál a boldogságnál is szebb. És ahogy így megjátszotta, amit képzelt, teljes testében görcsösen meg rázkódott és a hideg végigszaladt rajta erre a levegőbe csókolt, elképzelt csókra.

Elmult egy jó negyedóra, mire felkelt. Azt határozta, hogy nem villamoson megy a hajóállomásig, hanem a villák között gyalog. Csendesen bandukolt, közben visszaneézett a fényes, nagy Excelsiorra. Az Excelsior felé fanyar búcsúmosolyt küldött, majd maga elé idézte azokat a gondolatokat, amelyek ezelőtt két órával forogtak a fejében. És lenézte a két órával ezelőtti Lacit, mert az még nem tudta, amit ő már tud. Ilyen kis lenézésekből rakódik össze keményre bennünk az úgynevezett élet-tapasztalat, amely minden olyan órával meg-rövidíti az ifjúságot, amit a felsőséghez tesz hozzá.

Ahogy így tűnődött, arra riadt fel, hogy már több pillanat óta ismerős hangok közeledő beszélgetését hallja. Felfigyelt. És látta, hogy nem a beszélgetők közelednek, hanem ő közeledik azokhoz, akik ülnek egy padon egy villa előtt. Nyilván leültek séta közben. Semmi kétség, nem nehéz őket felismerni: Megyey Panni és Kelemen, a Glock barátja.

Ovatosan megállt, nehogy lépteinek hirtelen megszűnő zajára felriadjanak. És amilyen vékonyan csak tudott, odalapult a villa kert-jének aranytetejű, fekete vasrácsához. A halk beszélgetést nem lehetett érteni, bár alig voltak tőle hat lépésnyire. De meg lehetett érteni a szavaknál lényegesebb lényegét: ez szerelmi beszélgetés volt. És beszélgetés közben egyszer csak átölelték egymást és elnémultak. Hosszú, hosszú csók következett. Megszokott, termé-

szetes csók volt ez. Kelemen nem vette és Panni nem adta, mint az első csókok történni szoktak. Adták-vették mind a ketten, mint akiknek ez már a századik csókjuk.

A csók után szétváltak és a férfi felállt. Lacinak egy pillanatig az a kísértő kép játszódtott le a fejében, amint azok ketten elmennek előtte és ő a világ legtermészetesebb hangján rájuk köszön. De ezt rögtön elvetette. Gyerekség. Megszeppennének, de később őt nevetnék ki, a kifosztott leskelődőt és álldogálót. Szép csendesen, lábujjhegyen, a rácshoz símulva, visszalopódzott a villa sarkáig és ott bevágott a mellékuccába.

Nagyon érdekes, mondta szinte derűsen magában, ez régóta folyhatik, ez a dolog. A rendes háromszög. A férj ment, a szerető jött. De milyen szerepet játszik ő, a siralmas negyedik, akit egyszerre hárman nevetnek ki? Mert hiszen bizonyos, hogy Panni akár Glockkal, akár Kelemennel beszél róla, cinikusan legyintve intézi el a kérdést azzal, hogy ez a Litteráti igen jó számár, akit könnyű az orránál fogva vezetni és aki hasznos szolgálatokat tud tenni egy művésznő pályája körül. És ő a felolvasását, amit olyan komolyan kellene vennie, kiszolgáltatja egy másodrendű nőnek.

Aztán felszegte a fejét és könnyedén, őszinte megkönnyebbüléssel megrántotta a vállát. Mi köze neki ehez az egész társasághoz Glockkal, Kelemennel és Pannival együtt? A lépései meggyorsultak, a vaporettón kényelmes helyet keresett magának, cigarettázott az állomásig, ott megállapította, hogy négy óra negyvenkor megy egy személyvonat Desenzano felé. Mindenekelőtt megváltotta a jegyét, aztán megkereste a vasúti postát és feladta Pestre Kondornak a következő táviratot: »Brauche nicht Megyey, bitte gute Opernsängerin. Laci.« Ez nagyon jól esett neki. Másnap ebéd után ért haza a Savoyba. Nem akart látni, hallani semmit. Kirakta a cipőjét az ajtóközbe, lefeküdt és a következő pillanatban süketen, vakon, mélyen aludt.

XVII.

Túlhosszú alvás után következik az az állapot, mikor az ember egyre jobban unja már az ágyat, de egyre lustább is lesz ahoz, hogy felkeljen. Aki csak öt órát aludt, az éppen olyan nehezen cihálódik és tápászkodik és kászolódik kifelé az ágyból, mint aki tizenötöt aludt.

Mikor a túlsok alvástól zsibongó és kábult fejjel öltözködött, végiggondolta a dolgokat. Megyey Pannival hamar végzett. Olyan kicsinek és egyre kisebbnek tetszett a fantáziájában, mint a messzi távozó. De Nettával annál többet foglalkoztatta lustán hömpölygő gondolatait. És mikor kinyúlt az ajtóközbe, hogy bevegye a cipőt, Nettáról való álmodozásából az riasztotta fel, hogy cipőjében egy kis virágbokrétát talált. Sőt mellette névjegyet. A névjegyen ez állott: »Miss Lilian Callahan.«

Megütődve és meghatott mosolygással nézegette és forgatta ujjai között hol a névjegyet, hol a virágot. A névjegy egyik sarka be volt hajtvva és tüzetesebb vizsgálat után kiűnt, hogy egészen halaványan, valami kegyetlen rossz ceruzával három betű van ráírva: »p. p. c.« Ó be kedves! Ez a drága kis tacsó, Mammon saját édes leánya, búcsúlatogatást tett nála az ajtóközben. A virág is nagyon ismerős volt neki. Hol látott már pontosan ugyanilyen bokrétát? Hopp, megvan: lenn az étteremben ilyen kacér, színes kis bokréták ékesítik az asztalokat.

Hosszú napokig ez volt is az egyetlen esemény az órák egyhangú forgásában. Izgalma és bánata szépen megülepedett. A lélek hihetetlenül ruganyos. Az orvosi szövettan ismeri az úgynevezett óriás sejteket, amelyek a húsban felütköző ellenséget hirtelen sarjadzásukkal stratégikusan körülveszik és eltokozzák. A baj ott marad, de keze-lába le van fogva. A léleknek is vannak ilyen óriás sejtjei. Laci szívében is ott volt a reménytelen szerelem véres és eves sebe, de ezt a sebet hamarosan körülötte az órák múlása. Az ilyen fájdalma

igen jól tudnak szublimálódni, légiesekké válnak és ha sajtásuk nem szűnik is meg, de többet tesz ennél: szerves részévé válik az állandó lelkiállapotnak, mint ahogy a fatörzsnek része a görcs. Némelyik fájdalom valóságos kedvenc ölebévé lesz a léleknek: jobb vele, mint nélküle, megszűntetni rosszul esnék.

Laci dolgozott. Mivel Velencéből hazajövet számot vetett magával, kemény elhatározásokra jutott. Kegyetlen és cinikus igyekezet magához lenni és úgy döntött, hogy Netta imdására engedelmet ad ugyan magának, de a reménynek még legpislább szikráját sem engedi felbukkanni lelkében. Netta iránt való szerelmét úgy tekintette, mint helyrehozhatatlan fogyatkozást, mint a púpos, vagy nagyothalló ember testi hibáját. Nem lehet rajta segíteni, tehát el kell viselni. De a lóversenyt meg kell futni ezzel a nyeregsúllyal is. Az élet megint az orrára koppintott és megint rárivallt: »Hányszor mondjam már neked, Litteráti László, hogy földhözragadt kukac vagy, ne építs légvárakat szivárványból és a hajdan emlékeiből, mert a légvárakban nem lehet háromszobás polgári lakást kapni. Ne bámulj az égre a nagy csoda megérkeztét várva és tétlenül, hanem ülj neki, dolgozz, birkózz, izzadj, igyekezz. Hosszú évekre minden ártalmas ábrándról le kell mondanod, majd csinálhatsz magadnak szép perceket, mikor vitted már valamire és megállhatsz egy kicsit pihenni. Az a bajod, hogy imádod beteg ifjúságodat és vissza akarod mindenáron hozni, hogy boldoggá tegyed. Erről ridegen mondj le. Az ifjúságod meghalt, kiesett az életedből, nincs. Semmiféle ábránd vissza nem hozhatja többé. A férfikorod minden, amivel még kezdhetsz valamit. De akkor se bármészködj, hanem nyargalj, mert elkésel a vonatról, ha folyton hátrasomolyogsz.«

Az élet goromba felszólításai mindig felrázták. Most is szót fogadott. Erősen nekifeküdt a munkának. Evés közben az étvágya is megjött és buzgón, kedvvel, érdeklődve kezdett dolgozni. És olykor már érezte halvány ízét annak a legnemesebb, mondhatatlan kéknek,

amit a kedvvel dolgozó férfi talál a munkája sikerében. Olyan érzés ez, mint a birkózóé, aki teljes formában van és izomfeszítő mérkőzésben érzi testi fensőségének büszke és biztos diadalát.

Csak egy dolog zavarta nagyon. Erre semmi áron nem akart gondolni és a témát, amely mindgyakrabban bukkant fel benne, mind türelmetlenebbül és erőszakosabban hessegette el. A pénz kérdése volt ez a kérdés. Nettával való barátkozásának urizáló gesztusai, a velen-cei út, Gabi kauciója, meg sok előre nem látott dolog úgy megapasztották a pénzét, hogy bizony mostanra már csak pénzecske lett belőle. Nagyon gyanakodott, hogy gardonei tartózkodása sokkal rövidebb lesz a tervezettnél, de csökönyösen vonakodott attól, hogy megoldassa a pénzét. Mennél később jön rá a kellemetlen valóságra, annál jobb.

Szorgalmas és nyugodt árvaságának negyedik napján mégis csak rászánta magát, hogy a pénzét számba vegye. Erre Bertuka újabb levele vette rá. Bertuka a következőket közölte vele:

». . . és nagyon kellemetlen volt, hogy maga ötszáz lírát küldött, mert az kevesebb, mint ötszáz korona és mi nem kaptunk kézhez egészen ötszáz koronát, hilya volt, tehát Gabi hiában ment volna letenni a kaciót, nem lett volna elég, tehát ezt ki kell pótolni, de mivel az ötszáz korona meg volt kezdve, tehát ő költött is belőle, ismeri a szerencsétlen természetét, most már hiában, tehát pótolni kell a pénzt tehát küldgön sürgönyileg még száz lírát, Gabi nagyon kéri, meglepetésben akarja részesíteni magát, lombfűrészből csinál egy tintatartót, már elkezte a minta nagyon szép, ismételten felkérem, hogy vigyázzon a fehér neműre a mosásnál, nincs semmi ujság, azt beszéli Holákné, hogy hallotta, hogy háború lesz, a városban beszélük, bár volna, nagyon sok az ember a világon, a házmesterrel nagy kellemetlenségem volt, a felesége rám fogta, hogy pletykázok rá a vicinénál, a házmester nagyon szemtelen volt, én jól megmondtam

neki, az egész ház hallotta, de magának is el kell intézni, ha haza jön, sokszor csókolja Litteráti Lászlóné.«

Laci tehát kiszakított a pénzből száz lírát és a többit kénytelen-kelletlen megolvasta. És megállapította, hogyha nagyon spórol, még három hétig maradhat Gardonében, a teljes két hónapról szó sem lehet. De július huszadika lévén, így is kijön belőle hat hét. A munkájához alig hiányzik már valami, rövidesen befejezi, akkor aztán teljes pihenés következik vagy két hétig.

És miközben számoszlopokat írogatott a Suppé koráról készített jegyzetek mellé a papírra, bekopogott Wolfgang. Levelet hozott. A nevét, — hibás ékezetekkel — egy sima, tiszta, elegáns női írás írta a jószagú borítékra. És hátul a boríték közepén kilencágú korona volt belepréselve a papírba.

Laci szíve hallhatóan dobogott, mikor felbontotta a levelet. És még jobban dobogott, mikor elolvasta:

»Kedves barátom, — nem bocsátok ugyan meg, de felfüggesztem jogos haragomat. A Corrierében olvasom, hogy az a Gramatica, akit maga szeretne játszani látni, holnap Milánóban vendégszerepel. Én holnap reggel utazom Milánóba, de nem vasúton, hanem Bresciáig villamossal megyek. Ha van kedve velem tartani, hívjon fel telefonon. Net.«

Hanyatthomlok rohant a telefonhoz. Soha ilyen hamar központ még nem jelentkezett és soha így még központot nem szidtak a kése-delemért.

— Én vagyok. Most kaptam a levelét.

— Nos? Van kedve jönni?

— Ezt olyan egyszerű hangon kérdezi . . . , mintha . . . jaj, nem is tudok beszélni . . . Bolond vagyok . . .

— Akkor előbb aludja ki magát. Különben is korán kell kelni. A villamos nyolc óra előtt áll meg a Savoinál. Én már rajta leszek! Kérdezze meg a pontos időt a portástól. És pontos legyen.

— Ne, ne, ne tegye még le a kagylót, még kell valamit mondanom...

— Halljuk.

— Nem tudom... valami nagyon szépet...

— Jól van, tudomásul veszem, hogy valami nagyon szépet mondott. Holnap majd kifejti részletesen. Visszontlátásra.

Ki az, akinek gyanakodnia kellene, mégsem gyanakszik? A tanácskérő, ha feltűnően neki adnak igazat. Az alkalmazott, ha főnöke feltűnően nyájas. A vágyakozó, ha vágya feltűnően kezd teljeseledést ígérni.

Laci rohant csomagolni. Behozatott a bőröndjei közül egy kisebb táskát, és hogy az asztalra állíthassa, egy csomóba septe az asztalon az írásokat, jegyzeteket, számvetéseket. Már el is felejtette őket.

XVIII.

A villamos dörgött előre a síneken Saló felé. Laci szemközt ült Nettával és olyan elfogódottságot érzett, mint a gimnazista, akinek szavalni kell az önképzőkörben. Alig merte ráemelni a szemét az imádott asszonyra, aki könnyű nyári útiruhájában olyan friss és üde volt, mint a hegyi reggel. Mert a villamos hamarosan elhagyta a tóparti vidéket és regényes hegyi pályán zúgott előre.

— Volt már Milánóban? — kérdezte Netta.

— Hát hogyne! — felelt Laci, örvendve, hogy ezúttal nem hazudik. Mert csakugyan volt már Milánóban.

— És hová szokott szállani?

Itt megint egy kis szünet előzte meg a feleletet. Laci annakidején a Bassi-panzióban kapott olesó szobát a Dóm közelében. Jó kis panzió volt, de egy nábobnak még sem való. Laci tehát hanyagul elkente a dolgot. Olyan arcot vágott, mint aki méltóságán alulinak tartja, hogy ilyen pórias kérdéssel foglalkozzék, mint a hotel-kérdés.

— Összevissza..., ahogy jön... Nincs rendes szállóm... mindegy... csak jó legyen.

— Hát akkor jöjjön oda, ahová én szállok. Kényelmetlen dolog két különböző szállóban lakni és folyton várni egymásra a randevúkon.

— Hogyne, ezer örömmel. Maga hová száll?

— Nekem két rendes szállóm van Milánóban. Ha nem lépek fel teljes fénnel, hanem csak úgy félig-meddig inkognitó utazom, látogatási, névjegyleadási és egyéb kötelességek kizárásával, mint például most, akkor a Hôtel de la Villebe szállok. Csendes, régi, finom szálló, egy kicsit drága ugyan, de az magát nem zavarja. Vagy igen? Nem akarok dolgokat rekriminálni, de a villavételnél kissé fukarnak mutatkozott. Nem, nem, most erről ne beszéljünk. Szóval odaszáll, ahova én?

— Nagyon természetes.

Laci kinézett az ablakon. Nem akart most egy pár percig beszélgetni, mert a dolog idegessé tette. A pénze most már az utolsó centesimóig meg volt számlálva és be volt osztva. Amit óvatosságból félretett az éjjeliszekrénye fiókjába, az mindössze annyi volt, hogy kifizethette belőle a következő szálló-számlát és szükösen megválthatta a jegyeit Pestig. Ha ennek a milánói kirándulásnak a költségeit a legszerényebben számítja, akkor is egy héttel kevesebb időt tölthet már Olaszországban. Galád terve az volt, hogy valamilyen ravasz ürüggyel, például, hogy egy Milánóban időző honfitársával akar találkozni, valami olcsó kis szobában keressen magának szállást. És most vigyázatlanul belecseppent egy drága szállóba.

— Bresciát még nem ismeri, úgy-e?

— Nem.

— Nagyon fogja élvezni. Érdekes kis város, osztrák multja van. De persze klasszikus multja is. Gyönyörű dolgokat fogok mutatni benne.

— Engem mint magyart érdekel. Bresciából való volt a szabadságharcunk után következő idők egyik vérengző alakja, Haynau nevű. A magyar nép máig is úgy emlegeti: a bresciai hiéna.

— Hiénát is tudok magának mutatni Bresciában. Fenn a várban van egy pici állatkert,

nem nagyobb, mint az én gardonei kertem. Roppant mulatságos. Majd veszünk egy kocsit és elviszem magát, ahová érdemes. A milánói gyorsig van jó másfél óránk.

Ez újabb kést forgatott Laci szívében. Másfélórai kocsizás egy hölggel, ez legalább öt líra. Ha ugyan nem tíz. Az a kérdés, milyen szemtelen lesz vele a kocsis. Mert ha nagyon hangos lesz a kocsis, akkor ő Netta jelenléte miatt ki lesz szolgáltatva neki. Laci a nadrágzsebébe nyult és titokban megszorította benne a maréknyi ércpénzt. Jól megszorította, részint, hogy őrizze egy ismeretlen támadó ellen, részint, hogy fájjon a szorítás a pénznek. A szökésre hajlamos kutyát is olyan mérgesen kötözi a kerítéshez a gazda, hogy fájjon neki.

Nézte az asszonyt, akibe szerelmes. Ez az egyetlen asszony élete huszonhat éve óta, akihez a szerelmi őszinteség korlátlan, teljes vágyát érezte, a lelkek teljes, minden gát nélküli bizalmának vágyát. És ugyancsak ez az egyetlen asszony, akinek egy vakmerő nagyot, a szélhámosságához közel járó nagyot hazudott. Mi lesz most? A hazugság, amelyet olyan keserves erőfeszítéssel igyekezett eddig lábon tartani, most olvadva omladozik: hőember a napon. Egyre nehezebb a hazugságot folytatni, egyre görcsösebb kézzel kell a rohamosan fogyatkozó bankókat olvasni, rendezni, hajtogatni.

Egy pillanatig megfordult a fejében: táviratilag pénzt kérni Pestről. De most már nincs idő rá. És különben se tenné! Irtózott az előlegkéréstől és a kölcsönöktől. Adósságot csak akkor csinált, ha már háztartásra sem volt semmi pénz otthon, de az ilyen adósság is úgy nyomta, hogy valósággal kedélybeteg volt, míg ki nem tudta fizetni. Ezt erényének lehetett volna nézni. Ő jól tudta, hogy ez hibája. Ez a tulajdonsága is a felelősségtől való gyáva rettegésből nőtt ki. Aki erősen és józanul szembe néz az élettel, az nem fél a hiteltől, hanem két kézzel veszi igénybe, hogy dolgozhassék vele. Az ilyen ember nagyobb készütséggel, de nagyobb igényekkel lép is a

porondra, nem fél a felelősségtől, mert tudja, hogy meg fogja tudni fizetni. A munka olyan szerencsejáték, amelyet csak nagy tétetekkel szabad játszani, mert a játékos ebben a játékban feltétlenül nyer. De Litteráti László véréből hiányzott az a kitartás, amely nélkül ehhez az asztalhoz nem szabad leülni. Ha erről gondolkozott, mindig Kondor Sándor jutott eszébe. Annak tenger adóssága van, de gondja semmi: minden lejáratkor pontosan fizet. Neki bezzeg adóssága nincsen, de gondja annál inkább tenger. Vannak emberek, akik dolgozni nagyon tudnak, de keresni nem.

Ezért vetette el a gondolatát annak, hogy az Arany Hollóhoz címzett hazard vállalkozás alaptőkéjét felemeli. És mikor Bresciában szíve szerelmét udvariasan lesegítette a végállomásra befutó villamosról, tisztában volt vele, hogy most elkeseredett küzdelem áll előtte, amelyet a szegénység fog megvívni az étellel — egy levegőből való, alaptalan látszatért.

A harc hősi volt és egész nap tartott. A Laci kis pénze olyan volt, mint a görögök a hegyszorosban. Sorra hullottak el a lírák, de az életben maradtak annál heroikusabban küzdöttek a célért, minthogy az elesettekért is helyt kellett állaniok.

Mert bizony hullottak elfele egymásután. Netta ragaszkodott hozzá, hogy Laci minden fontosat és szépet az ő kalauzolásában lásson. Megmutatta neki a városházát, Sansovino és Palladio hajdani nyomaival, az Orologio öreg tornyát, a Broletto gót udvarát, a színes Calzavellia-palotát, a Santa Maria dei Miracoli gyönyörű homlokzatát, a franciskánusok loggiáit, mindezt csak úgy kutya-futtában, aztán elvitte a Tosio-képtárba és ott a bejáratnál szigorúan így rendelkezett:

— Ne nézzen se jobbra, se balra, mert nem érünk rá. Én úgy ismerem a Tosiot, mint a tenyeremet, egypár perc alatt mindenhez odavezetem, ami fontos.

Laci szót fogadott. Ment Netta után, mint a kis iskolásfiú. Mondhatatlanul kellemes volt így teljesen rábízni magát. Megnézte a Tin-

toretto férfi-arcképét, Rubens Madonnáját, Van Dyck Máriáját a kis Jézussal, az idősebb Teniers kocsmázó parasztjait, Dürer metszeteit és a négy Rembrandtot, amelyeknek kísérteties életétől úgy meghökken az ember. Laci szótlan, elképedt csodálattal bámult. Ő is olyan irigységgel nézett Nettára, Netta is olyan boldog hencegéssel mutatta a képeket, mintha az egész képtár Chieregati grófné magántulajdona lett volna. Ez mindig így szokott lenni, ha valaki szépet mutat valakinek. Párizsban, Napoleon sírjánál olyan arcot vág az őr, mintha a sírban egy igen közeli rokona nyugodnék.

Mikor megint kocsiba ültek, Netta parancsot adott a szalmakalapos, szakállas kocsisnak és odafordult a szomszédjához.

— Sokat kellene még mutatnom, a San Faustino-templomban a Tiepolo freskóit, a Santa Afrában egy Tiziant és egy Tintorettót, sok épületet, a várba is fel kellett volna mennünk, de nincs idő. Elviszem magát a múzeumba és ott mutatok egy szobrot.

Már ott is voltak a múzeumban. Laci se hallott, se látott: Netta fogta a kezét és úgy húzta maga után. És egy szobor előtt megállította.

— Nézze! A szárnyas Vittoria! Egész Bresciában ezt szeretem legjobban.

Hatalmas bronz-szobor magaslott előttük, léleksimogató, menyeeien tiszta görög alkotás. Niké, aki hátracsapta szárnyait, most lépett fel a győzelmi szekérre és megereszti a paripák gyeplőjét. Az arcán nyugalom, öntudat, szépség, komolyság.

— Mit szól hozzá? — kérdezte Netta okosan csillogó, gyönyörködő szemmel.

— Gyönyörű, — mondta Laci, — de nekem idegen. Nikét én úgy képzelem, hogy az arca torz: halálrafáradtan vonaglik a végigcsinált küzdelemtől, de a kéjtől is, hogy ennyi kín árán mégis győzött, ha mingyárt félájultan is.

— Az igazi győzelem nem torz, hanem nyugodt. A fáradtság nem torzítja el, mert az igazi győzelem könnyen és biztosan győz már

akkor, mielőtt belement volna a harcba. És éppen ezért a kéj sem torzíthatja el. Az igazi győzelem nyugodtan tudomásul veszi, hogy győzött, mert másként nem is történhetett.

Itt gondolkozott egy kicsit, furcsán villant egyet a tekintete, és megint megszólalt:

— Lássá, ez a Niké, mint szimbolum, jobban tetszik nekem a maga arany hollójánál. Először nem aranyból van, hanem bronzból, tehát tartósabb. Másodszor nem hazudik, hanem győz.

Laci meghökkenve kapta fel a fejét. Mi ez? Mi értelme van ennek? Folyékony társalgási elmésség, vagy mély értelmű útmutatás? Éppen mondani akart valami közömbös dolgot, hogy időt nyerjen a gondolkodásra, de Netta már másról beszélt:

— Más rendkívüli nem igen van itt. Ha megint Bresciába jön, nézze meg a mozaikokat, érdekesek. Most ideje indulni.

A kocsi szaladt az állomás felé. Laci a szokott mozdulattal végigsimította arcán a két tenyerét. Nagyon kábultan zsibongott a feje. Amit látott, loggiákat, Rembrandtot, szobrot, freskót, Tiziánt, — mindez vad összevisszasággal tombolt a fejében. A művészeteknek áhitatos és hű tisztelője lévén, igyekezett mindent alázatos és odaadó figyelemmel megnézni. De a nagy benyomások ijedten ugrottak vissza a lelkétől, mikor meglátták benne a lírákért és centesimókért való riadt gondot. A krajcár-gondokkal viaskodó ember számára a fényes és színes világ minden szépsége elveszett. Sőt minden gondja is, a pénz egyetlen gondját kivéve. Ime, most arról kellene tünődnie, hogy mi rejlik Netta érdekes szavai mögött, mit jelent a bronz-Niké és az arany holló összehasonlítása. Ezt kellene mindenáron kibogoznia, de nem képes egyetlen gondolatra sem, mert arra gondol, hogy mennyivel ússza meg a kocsi költséget. Elég lesz-e nyolc-tíz líra? Vagy muszáj tizenötöt adni?

Mikor az állomásnál szállottak, Netta hordár után kiáltott, majd odaszólt a pénze között habozva kotorászó Lacinak:

— Adjon neki húsz lírát. Egész délelőtt hurcolt ugyan bennünket, de annyi elég lesz neki:

Laci mozdulatlan arccal fizetett. Netta pedig folytatta:

— Én most vigyázok a poggyászra, maga menjen jegyet váltani.

Laci szolgálatkészen bólintott és elindult, de a mellében mintha felrobbant volna valami. Meg kell fizetnie a két jegyet. Mást nem válthat, mint első osztályú jegyet. Odaállt a pénztárlak elé a sorba, és mikor rákerült a sor, kedve lett volna az egész tárcáját odavágni a pénztárosnak: nesze, edd meg. Pedig az a cingár, szőke pénztáros igazán nem volt oka semminek. Még külön tisztelettel is adott vissza a bankóból — sajnos, nagyon keveset — az előkelő jegyváltónak.

Nettára társaságban talált rá. Egy pókhasú, cigányszerűen fekete kis emberrel beszélgetett Netta. És az olasz nyelv azzal a szédületes gyorsasággal pergett az olasz úr harcsabajszú ajkairól, amely az idegenre mindig a heves szóváltás benyomását teszi. Netta bemutatatta az urakat egymásnak. Az olasz név mellé, amelyet Laci azonnal elfelejtett, Netta odamondta, hogy a parlament tagja. Együtt szálltak fel hárman az elsőosztályú fülkébe. Netta és a képviselő az elhelyezkedéssel voltak elfoglalva és nem vették észre a facchinót, aki türelmetlenül várakozva állt a folyosón. Laci kifizette mindhármuk helyett.

Mikor aztán elhelyezkedtek, Netta udvariasan odafordult Lacihoz franciául:

— Meg fog bocsátani, úgy-e, ha olaszul beszélek a képviselő úrral. Ő franciául csak törve beszél, és nekem nagyon fontos és érdekes híreket kell tőle hallanom Rómából.

— Ó, kérem, nagyon természetes. Parancsoljanak.

— Itt van egy csomó ujság, összevásároltam néhány kilót, nem fogja unni magát.

Laci átvette a lapokat, és míg Netta meg a képviselő úr azonnal belesodródtak a legszédületebb gyorsaságú olasz társalgásba, ő a

»Je sais tout« új számát kezdte lapozni. A vonat megindult. Laci megkönnyebbülten sóhajtott fel: Bresciában már nem lehet többet költeni. És ebben a pillanatban Netta hirtelen franciául szólalt meg. Laci felnézett.

— Apropos, jó, hogy eszembe jut, kérem, legyen szíves, adjon át a képviselő úrnak öt lírát, nem volt nálam aprópénz ujságokra, tőle kértem kölcsön. Magának majd megadom Milánóban.

Laci nyájasan és szolgálatkészen átnyújtott öt lírát. Aztán visszatemetkezett a »Je sais tout«-ba, amelynek lapjairól, akármilyen volt oda nyomtatva, azt olvasta, hogy a bresciai kirándulás belépődíjai, kocsiköltsége, a jegyváltás és minden egyebek folytán még négy-öt nappal kevesebb ideig maradhat Olaszországban, mint eddig tervelte.

XIX.

A képviselő úr tovább utazott, ők leszálltak. A hordárra Laci viselt gondot, a kocsit a szállóig ő fizette. Mehetett volna ugyan a De la Ville autobuszán is, de Netta nem akart tolongani. A portás mély hódolattal köszönt Chieregati grófnénak.

— Megkapták a táviratomat?

— Meg, igenis, a rendes lakosztály várja a grófnét.

— Helyes. Vigyék fel a poggyászatot. És ennek az úrnak is nyissanak egy szobát.

— Igenis, — szólt a portás — melyet méltóztatik parancsolni?

Laci azt szeretne volna szíve szerint válaszolni, hogy adjanak neki egy íróasztalfiókot, abban is elalszik, csak olcsó legyen. De ezt nem mondhatta. Arra viszont nem vitte rá a lélek, hogy elegáns szobát kérjen. De Netta már felelt is helyette:

— Mindenesetre nagyon jó szobát, fürdőszobával.

A portás ezt tisztelettel tudomásul vette. Netta pedig Lacihoz fordult:

— Látja, olyan jó vagyok magához, mint egy halott apa. Nem furcsa ez az angol kifejezés? Miért olyan jó egy halott apa?

— Bizonyosan úgy kell érteni, hogy egy halott szülőre sok szeretettel emlékszik vissza az ember. Az eleven szülőkkel pedig baj is lehet. Nem?

Netta idegesen megrezzent. De mingyárt ki is derült az arca.

— Most kiki felmegy a szobájába, aztán lejövünk enni. Ne csináljon nagy toalettet, én asszony létemre lent leszek egy félóra alatt, remélem, nem fog vártni, mert olyan éhes vagyok, mint egy farkas.

És nyájasan intett a kezével. Nem úgy, ahogy a magyarok szoktak inteni, a kezük fejével, hanem a tenyerével. És Laci is ment fel, amerre kalauzolták. Ő is az első emeleten kapott szobát. Idegesen várta, amíg a személyzet egyedül hagyja, akkor hamar lehúzta a cérnakesztyűjét, elészedte a tárcáját és pontosan megolvasta a pénzét. Különös dolog, hogyha az ember kesztyűs kézzel olvassa meg a pénzt, nem tudja olyan világosan, hogy hányadán van, mint ha meztelen kézzel olvassa. Laci egy kicsit elsápadt az eredménytől. De nem ért rá sanyargatni magát a pénze nézegetésével. Nagyon sietett öltözni.

Az étteremben nem volt egy árva lélek sem. Vannak jó szállók, amelyeknek étterme jóhiszeműen nem számít külső vendégekre, csak a szállóbeliekre. Már pedig a szállólakónak hozzátartozik a lelkivilágához, hogy ne ott étkezzék, ahol meg van szállva. Ők tehát ketten ültek a homályos teremben. És amint a pincér közeledett, Laci érezte a gyászos kötelezettséget: utoljára ő vacsorázott Nettánál, most tehát muszáj Nettát meghívni ebédre.

— Parancsoljon, — mondta, odatólva az étlapot Nettának — ezennel vendégül látom dejeunerre és szeretem, ha vendégemnek jó étvágya van.

— Ha vendég vagyok, — felelt vígan Netta — akkor kitombolom magam.

Laci meglegedett egy hamandeggs-szel,

ő azonban homárt kért, hideg foglyot, édes-séget, stracchinót, feketét s egy üveg Chablist.

— Nem iszom, — mondta Laci — a szesz idegessé tesz.

— Nem akar velem kocintani? Hiszen a kocintás magyar nemzeti szokás.

Erre muszáj volt inni. És különben is mi-haszna nem innék? A bort úgysis meg kell fizetni. Mindegy, hogy ki issza meg. Netta azonban nagyon szorgalmasan kezelte a poharat és mire a feketéhez ért, az üveg üres volt. Egy pár csöpp volt még a fenekén, azt gondosan kitöltötte. Laci mentőgondolat után kapkodott, ha már italt kell még rendelnie.

— Nem parancsol egy pohár likőrt?

— Nem, köszönöm, ha már olyan kedves, hogy megkínál, még innám egy kis Chablist. Itt nagyon jó borokat tartanak.

Hozták a másik Chablist. Laci elévette a cigarettatárcáját.

— Mutassa, milyen szép tárca. Kitől kapta?

— Egy dilettáns zeneszerzőtől. Tulajdonképpen ki nem állhatom ezt a tárcát, nagyon kiabál. Csak azért hordom, mert erős dohányos vagyok, és a tárcáim közül ebbe fér a legtöbb. De már régen el akarom adni.

Netta figyelmesen megnézte a tárcát, aztán visszaadta Lacinak, aki csak úgy mellesleg egyetlen főúri intéssel tudomására adta a főpincérnek, hogy az egész dejeuner az ő számlájára írandó. És ezalatt magában azt számítgatta, hogy mennyibe kerülhet itt egy üveg Chablis, és olaszországi tartózkodásából hány napot ebédelt meg a jó étvágyú és vidám Netta.

Mikor felkeltek, Netta kezét nyujtott:

— Isten vele, én egész délután nem látom magát. A színházjegyeket intézze el a portásnál, hogy jó helyünk legyen. Az előadás kilenc-kor kezdődik, ha jól tudom. Már most az a kérdés, hogy előtte együnk-e, vagy utána.

Laci fejében a következő láncolat vágta-tott át villámszerű gyorsasággal: utána bő idő, bő vacsorázás, sok ital, drága, — előtte kevés idő, sietni, akármit enni, olcsó.

— Én azt hiszem, együnk színház előtt. Utána már nagyon késő lesz. Mit csinál délután?

— Egész délután próbálok. Én tudniillik csak félig öltözködöm Párizsból. A másik felét itt szerzem be. Van egy nagyon jó helyem. Ha valamelyik hölgyrokona idekerül Milánóba, majd beprotezsálom. Kifogástalan holmit fog kapni.

— Protekció? Olyan nehéz oda bekerülni?

— Persze. Ez nem nyílt üzlet. Csak néhány arisztokrata asszonynak dolgozik, meg persze néhány bankárnénak, akit beengedünk. Különben nem is drága.

— Hogy egy toalett?

— Nem úgy megy. Átalányösszeget fizetünk. Ezért aztán tetőtől-talpig öltöztet bennünket, cipőt, harisnyát, kalapot, kesztyűt is beleértve. De mit magyarázom én ezeket magának, férfiembernek. Maga most menjen sétálni, nézzen múzeumokat, templomokat, aztán este vegyen frakkot és itt a hallban várjon meg... mondjuk, valamivel nyolc előtt. Fél-nyolckor, hogy ne kelljen rohanni. Sajnálom, hogy nem kalauzolhatom itt is, mint Bresciában. A Brera udvarán mindenesetre nézze meg nevemben a Canova Napoleon-szobrát. Szóval félnyolckor. Viszontlátásra.

De Lacit most nem érdekelte a Napoleon-szobor, ha mingyárt Canova véste is. Leült a hallban és gondolkozott. Szegénységről és gazdagságról. Mennyire meglátszik valakin, ha annyira gazdag. Ez az asszony, aki élete egy kiderítetlen idején még a nyomort is megismerte, most egy gondolattal sem gondol a pénzre. Egy középsorsú úrihölgy már rég hevesen tiltakozott volna, hogy az úton felmerülő apró költségeit egy férfi fedezze. Ez az asszony azonban olybá vesz húsz-harminc lírát, mintha a gavallér a zsebkendőjét venné fel a földről. Neki persze nem is jelent többet. De mennyit kell görnyedni az íróasztal felett Litteráti Lászlónak, míg két üveg Chablis árát összehozza! Mi lesz itt Milánóban, szent isten, mi lesz?

Az ember az örömök útján úgy halad előre, hogy mindig a célt figyeli, mert azt kellemes figyelni. De azon az úton, amelynek nagy baj vár a végén, a szem önkénytelenül behúnyódik. Laci erőszakkal felborította magában azt a gépies becslést és összeadást, amellyel az agya az ebéd és a szálló kiadásait vette számba. Elhatározta, hogy tiszta helyzetet teremtsen. A helyzet olyan feszült, hogy nem szabad ismeretlen összegű számláknak lógni a feje felett: minden pillanatban tisztán kell tudnia, hogyan áll a bál. Odament a portáshoz és megkérdezte, hogy a szobájának mi az ára. Nyolc líra, volt a felelet. Rendben van, csinálják meg a dejeuner számláját.

— Most rögtön?

— Most rögtön.

A portás meghajlott. Bölcs ember volt és sok dúsgazdag, előkelő urat látott már zavarban. Volt benne valami a műkritikus, vagy a bíró tárgyilagosságából, mikor mozdulatlan arccal intézkedett és jelentette az idegen úrnak, Chieregati grófné kísérlőjének, hogy a számla azonnal meglesz.

A számla elkészült, Laci kifizette. Ha van akasztófa-humor, akkor akasztófa-gavalléria is van. Bő borra válót adott. Aztán felment a szobájába, bezárta kulccsal az ajtót, kirakta maga elé a pénzt, még a rézpénzt is, csomókba és oszlopokba rendezte, elévette a töltőtollát és megcsinálta a számadást olyan könnyörtelenül, mint a bankár, mikor okosan mérlegeli, hogy csődbe menni jobb-e, vagy érdemes még folytatni a hajszát.

Pár perc múlva felállt az asztaltól és egyszer végiglépkedett a nyolc lírát képviselő szobán. A zárt helyen tartózkodó magányos ember mimikája sokkal elevenebb, mint mikor mások is látják. Laci az alsó ajkát magasan felhúzta a felső fogsorára, aztán így tett: pftt. Aztán elcsettintett az ujjával, ahogy a kutyát szokás hívni.

Az derült ki, hogy a holnapi nap már veszedelemben forog. Normális üzletmenet esetén holnap este le lehet húzni a redőnyt és

klírní a cédulát: családi gyász miatt zárva. Annyi pénze lesz holnap este, hogy hazautazhatik Gardonéba. Onnan mingyárt mehet is haza Pestre. O du lieber Augustin, alles ist hin. Ezt kezdte fütyörészni és megmosolyogta saját magát, hogy milyen naív eszközökkel próbál könnyedséget és nemtörődömséget hazudni.

És leült, hogy a szívében is mérleget csináljon. Ülve gondolkozott egy kicsit, aztán lefeküdt a divánra. Mélyeket szívott és nagyokat fújt a cigarettából. »Születtem Szentandrás-on, őseim kastélyában, nábobfinak neveltek, nagyapámnak még négyezer holdja volt. Tizenhatéves koromban minden átmenet nélkül bőszenyomorba kerültem. Az élet irtózatosan megkínzott. Új életet csináltam magamnak és így két életem lett: egy ifjúság, melyet véresen elvágta és amelynek sajnó csonkjá élni akarna tovább és egy férfikor, amely nem épülvén egy szervesen hozzátartozó ifjúságra, gyenge és ingadozó még. Tehetséges ember vagyok, de élhetetlen. Mit akarok, mi a célom? Boldog szeretnék lenni. Mit értek boldogság alatt? Szerelmi boldogságot. Elérhetem ezt? Az életen át tartó boldogságot nem. Vigyázatlanul házasodtam, megkötöttem magamat egy életre és boldogtalanná tettem Grebicza Bertát, aki még csak nem is tudja, hogy voltaképpen milyen boldogtalan és hogy milyen boldog lehetne egy hozzáillő emberrel. Az élet tehát elébem áll a maga valóságával és útját szegi még annak is, hogy mire vágyjam. Vágynom sem szabad az után, ami után más vágyhatik. Az életen át tartó szerelmi tündérország helyett alázatosan, lehajtott fejjel sokkal kevesebbre vágyom: egy életen át tartó emlékre. Mikor Pestről elindultam, nem értettem, miért sóvárgok egy emlékért ezen a nyáron. Most már értem. Ebből akarok élni sanyarú, eltaposott, keserves, langyos, homályos életem végéig. És mi legyen ez az emlék? Hogy egyszer, egyetlenegyszer az enyém legyen, akibe szerelmes vagyok. Kibe vagyok szerelmes? Nettába. Komolyan szerettem? Komolyan. Ha nem lesz az enyém, akkor

is a legnagyobb emlék marad az életemben. Enyém lesz? Nem. Holnap estére elfogy a pénzem. Majd kitalálok egy táviratot, amiért el kell utaznom. Vagyis végeredmény? Végeredmény az, hogy még ezt sem szabad kérnem a sorsomtól. Mindent, amit kérhetek, egy gyönyörű vágy. Ez már meg is van és meg is lesz mindig. Ami még itt Milanóban jön, az már semmi. Nettának nem mondhatom el az ölébe borulva az igazat, az életemet, az egészet, mindent, mindent. Most már úgy vagyok vele, mint akik a vasútnál elválnak egymástól, az egyik kinéz a kupé ablakán, a másik lent áll, már elbúcsúztak, de a vonat még nem indul. Én ebben a pillanatban ezennel elbúcsúszom Nettától, megcsókolom a kezét és nagyon szépen megköszönöm neki, hogy beleszerettem. Aztán elfordulok, indulok tovább és ugyanezzel a pillanattal az ifjúságom is véget ér. Egy perccel előbb még huszonhatéves vén tacsó voltam, most már huszonhatéves fiatal férfi vagyok. És ezennel megindulok vissza Pestre, a Gyár uccába, élni fogok Grebicza Berta mellett és túrni fogom Gabi gazságait, mert ez lesz a kötelességem. És a szoknyavadászatnak vége. Ezt ugyan nem határozhatja el senki, vagy ha elhatározza is, a nagy növeszedelem halála végéig fogja fenyegetni, de most úgy érzem tiszta szívvel-lélekkel, hogy akit kerestem, azt megtaláltam. Elvesztettem ugyan, de másikat már nem kell keresnem, hiszen ő volt az igazi. Isten veled, Laci, könnyelmű, kedves, önző, haszontalan fickó, a helyedre megcsendesedett ember lép, szerényebb, gyávább, józanabb: Litteráti László. Isten veled, arany holló, repülj el a fiatalsággal együtt, repülj el, sohase lássalak többet és adja isten, hogy fiúgyermek nélkül haljak meg, mert engem nem szabad folytatni.«

Gardonében, az esti tavon a csónak fenekén egy gyerek sírt. Itt a milanói szállóban egy férfi. A gyereknek bőséges könnyei voltak, a férfinak csak szárazon égett a szeme és a lélezése szaggyatottan tört ki és be a mellén. Mozdulatlanul bámult bele a füstbe, aztán a ciga-

retta is elfogyott. Feküdt tovább, bámult tovább a semmibe és kimondhatatlanul fájt a szíve az ifjúságért, amely sivár volt, nyomorúságos, lázas, gyötört és fáradt, de mégis csak ifjúság.

XX.

Mikor felserkent, nem tudta volna megmondani, meddig feküdt így a divánon. Az időérzék igen furcsa valami és van egy tulajdonsága, amit érdemes volna külön megvizsgálni: az időérzék is alszik, de nem akkor, mikor az ember. Mert aki álmából ébred, gyakran meg tudja óra nélkül is mondani, hány órát aludt, tehát az időérzéke, amíg ő aludt, ébren volt. Viszont, aki ébren ábrándozik, az felserkenve nem tudja, hogy másfélórát tünődött-e, vagy húsz percet, tehát az időérzéke aludt, míg ő ébren volt.

De nem erről volt szó. Hanem arról, hogy mennél agyafúrtabban ossza be a pénzét. Felszedelőzködött, lement a portáshoz, megmagyaráztatta magának, hogy milyen villamosokkal és hogyan juthat el ahoz a színházhoz, ahol Gramatica olasz művésznő vendégszerepel. Fel is ült a villamosra, természetesen rossz kocsira ült, még egyszer kellett jegyet váltania, aztán a jó kocsival messze túlhaladt a leszálló állomáson és végül úgy összekeveredett, hogy nem tudta, hol van. Olaszul alig tudván valamit, restelt kérdezősködni a járókelőktől. A nyelvtalentumok szégyenlenek leginkább olyan nyelven beszélni, amelyet nem beszélnek jól. Kénytelen volt kocsit venni.

A színháznál az a titkos remény dobogtatta meg a szívét, hogy talán ki lesz téve a minden jegy elkeltét hirdető tábla. Ezért jött maga, ezért nem bízta a portásra. Mert ő maga gyorsan visszavonulhat, ha nincs jegy, a portás azonban képes ilyenkor drága ázsiótöröktől a föld alól is jegyet keríteni. Odament a pénztárhoz, amelynél, sajnos, semmiféle reményteltő táblát nem tudott felfedezni. A pénztár ablaka mögött egy csinosbajszú, brilantinos-

hajú, szép ember ült, éppen olyan, amilyenek az ékszerészek és cipőkereskedők szoktak lenni saját üzletük vetített hirdetésein. A szép emberről hamar kiderült, hogy beszél németül.

— Van még valami jegy ma estére? Páholy van?

— Jó jegy nincs. Az utolsó sorban még tudok adni ülőhelyet.

— Ejnye, ejnye, — mondta Laci ál-bosszúsan — rossz helyet nem veszek. Két jó jegy kellett volna, vagy egy páholy.

— Hohó, — mondta a pénztáros hirtelen — most hoztak vissza éppen két jegyet az első sorban. Egészen elfelejtettem.

Laci különböző betegségekkel átkozta meg magában a pénztárost, kifizette a két jegyet, visszaült a kocsiba, a dómhoz hajtatott, ott kifizette a kocsist és bement a dómba.

Két évvel előbb járt már itt. Akkori emlékeit kereste most újra. Megállott az irdatlan, hatalmas oszlopok sorában. Ahogy a jó úszó a vízben el tudja eresztetni magát és egyetlen mozdulat nélkül lebeg a víz színén, úgy a lelkét is szabadon tudja eresztetni az ember. Ő is elhárított minden korlátot és a lelkét átadta a templomnak. Mesterségéhez híven muzsikát keresett hangulatához. Először Pergolese után nyúlt az emlékezete polcain sorban álló zenék között és egy kicsit dúdolva magában a Stabat Matert. De már annál a sornál, hogy »Cuius animam gementem« eszébe jutott a Pergolese operája, a »Serva padrone«, pici zenekarával és két énekesével. Ez nem illett ide. Átcsapott Palestrinához. A »Missa Marcelli«-ből a Credóra gyujtott rá. És ahogy teljes odaadással fújta magában: »Factorem coeli et terrae, visibilium omnium, et invisibilium«, a kezével kis reflexmozgásokat csinált, mert lélekben dirigálta a hat szólamot. Aki nézte, akár boldognak is tarthatta, de ő ebben a pillanatban boldog volt. A gótikus fenség tiszta kék egébe repült, nem vitt fel magával letről semmit, csak a muzsikát, és Netta képét. Már nem vad vággyal, nem szilaj és szerelmes gyűlölettel többé, hanem a lemondás mindenekfelett való

gyengédségével. Érezte, hogy nagyon és igazán szerelmes, hogy igaz és tiszta, és hogy testetlenül örökre itt kellene maradnia a világmindenséget tartó oszlopok között a színes ablakok bűvös révületében.

Nagy és teljes sóhajjal ocsudott fel, aztán egy darabig elnézegetett az óriás templomban. Újat is fedezett fel, amit eddig nem látott: egy kút-párkányhoz hasonló kört imádkozó emberek állottak körül. Odament ő is. Lent a mélyben kis kápolna volt a templom talaja alatt, elkerített üvegmennyezeten át le lehetett látni a papra, aki lent éppen morzsolta a misét. Az üvegkör kőpárkánya körül állók felülről imádkoztak vele. Megkereste a lejáratot és különböző felírásokból részint azt az értesülést hámozta ki, hogy ez Borromei Szent Károly sírja, részint azt a felszólítást, hogy az ember legyen alázatos, mert ez az üdvezülés útja.

És ő ment tovább, szívében a lemondás alázatával. Egy falba épített kőemlék előtt érdeklődve állt meg: a latin felírás szerint az emlék örgróf Pallavicini, a hajdani milánói érsek, emlékezetére rendeltetett. És erről a világ egyetlen asszonya, Chieregati grófné, jutott eszébe, akitől el fog válni, akit nem fog látni soha többé, és akit olyan nagyon-nagyon édes és kedves dolog ilyen búbanatosan szeretni.

Kint ránézett a dómra, kagylófényű, gyönyörű testének száz csúcsíves márványtornyára, kétezer márványszobrára, és felújította magában régi csodálatát: ilyen aranyos, graciózus gyönyörűségbe hogyan férhet bele az isten trónjáig nyúló gigászi oszlopsor rengeteg monumentalitása. És szép lassan tévedhetett el — és bölcs, szomorú derűvel csetlett-botlott az árkádok rengeteg boltból jövő, boltba siető, kirakatbámuló sokaságában. Úgy érezte magát, mint a hívő katolikus gyónás után. De ezt Litteráti László református vallású, budapesti zeneszerző nem tudta, mert még sohasem gyónt életében. És azt sem tudta, hogy

Nettához ennek a soha meg nem történt gyónásnak a vágya kergeti. Ő csak azt tudta, hogy szerelmes.

Félnyolckor frakkban ment le a hallba. Netta alig pár másodpercig váratott magára. És mikor feltűnt, Laci fájdalmas, szűrő gyönyörűséget érzett fellelkendezni magában: most volt Netta a legszebb, mióta ismerte. Az almazöld estélyruhából, amit Netta hordott, nem értett egy szót sem. Serdülő kora óta nem igen forgott olyan társaságban, ahol a toalettnek kultusza van. Inkább kosztümökkel találkozott, semmint toalettekkel, és ahogy most szíve szerelmére nézett, megérezte a különbséget.

— A pontosság a királyok udvariassága, — mondta Netta — és én a magyar gabona-királytól el is vártam, hogy pontos legyen.

Laci mosolyogva hajlott meg és közben arra gondolt, hogy így öltözve lehetetlen villamoson menni, megint kocsi kell.

— Hol eszünk? — kérdezte Netta. — Tudja mit: elviszem magát egy érdekes helyre, amit bizonyosan nem ismer. Nagyszerűen adnak enni és a vendéglős bámulatos ember: a számlát úgy állítja össze, hogy szemügyre veszi a vendéget. Van, aki két lírát fizet egy furcsa rákpástétoméért, van, aki huszat.

— Nekem van egy egészen ellenkező ötletem, — mondta erre Laci vakmerően olyan arccal, mint egy főherceg a ligetben, mikor fel akar ülni a körhintára — menjünk valami egészen olcsó, kis helyre. Az nagyon mulatságos.

Netta ránézett, egy kicsit gondolkozott, aztán elmosolyodott és vígan bólintott:

— Nem bánom. Annak is megvan a magamata. Rég nem voltam olyan helyen.

A kocsis a portás tolmácsolása útján azt a parancsot kapta, hogy menjen a színház vidékén valami egészen kis vendéglőbe. A ló kedvetlenül indult neki az utcának, valami mogorvát gondolhatott magában olaszul. De Laci kissé felvidulva dőlt be az ülés sarkába. Ezt

ravaszul megcsinálta: főúri passzió gyanánt olcsón fog vacsorázni

— Mit csinált délután? — kérdezte Netta.

— A dómot néztem.

— Szereti?

— El vagyok bűvölve tőle. Egész délután óta folyton keresek egy bizonyos mondatot, amely ráillik, de csak éppen a pillanatban jöttem rá. Nietzsche mondta: »Alles Grosse geht auf leichten Füßen.«

— Kitűnő. Köszönöm. Ezt elteszem magamnak.

Akkora volt a zivaj, zúgás, csörömpölés, uccai láрма, hogy nem is igen beszélhettek többet. A szűk uccában, gyanús kis kocsmá előtt megállott a kocsis.

— Eccola! — mondta büszkén.

— Ne küldje el a kocsi, — mondta Netta — nem szeretek színházból elkészni.

Laci hálásan nézett Nettára, aki íme, az elkészést nem tartja elegáns dolognak. Hálájában elfelejtette szidni a várakozásból eredendő fuvardíj-többletet.

A kocsmában vörös abroszok fedték az asztalokat. És a vendégek rosszindulatú gyanakvással néztek a belépő előkelőségekre. Maga a kocsmáros is bizonyos megvető fensőséggel érdeklődött a rendelés iránt. Féllábú ember volt, falában hihetetlen gyorsan és ügyesen táncolt ide-oda az asztalok között.

— Most nem vagyok a vendége, — mondta Netta — most keveset fogok enni. Ne is beszéljen, nem hagyom magam meghívni. Én akarom fizetni a számlámat.

— Tudja mit, — szólt Laci vérszemet kapva — egyikünk fizeti az ételt, másikunk az italt.

— Nem bánom. Majd én rendelek, maga nem tud olaszul.

Netta hosszú tárgyalásba bocsátkozott a kocsmárossal, Laci nem hallgatott oda. Egy zongoraverklit látott meg a sarokban. Nagyon szerette volna, ha játszanak rajta, de félt, hogy egy líránál kevesebbet nem adhat, ha zenét rendel. Végre elbillegett a féllábú kocsmáros és

Netta szemében játékos tűz csillámlott. Laci kérdően nézett rá.

— Ez az ember, — mondta visszafojtott kacagással Netta — azt hiszi, hogy bolondok vagyunk. Azt mondtam neki, hogy hozza ide a legolcsóbb ételt és a legdrágább italt. Itala azonban nincs, elküld valami szomszédos fűszerüzletbe vagy nagyvendéglőbe. Szóval bámulatos menünk lesz: paradicsomos spaghettit fogunk enni és egy üveg Georges Goulet-t fogunk inni hozzá. Nem nagyszerű?

Laci sápadtan nevetett. Egy jó darabig alig is tudta gondolatait rendbeszedni. A keze remegett egy kicsit. Netta pedig hirtelen ropant jókedvű lett, kacagott, oktalanságokat beszélt. A féllábú egy-kettőre hozta a pezsgőt, meg a spaghettit. Laci mohón felhajtotta a pohárnyi italt és magában elhatározta, hogy veszett fejsze nyele: a pezsgő legalább jó, vigye el az ördög, miért ne legyen a fizetésig jókedve.

— Kacérkodjunk egy kicsit, — mondta — igyunk úgy, mint akik flörtölnek.

Töltött, felvette a poharát és elkezdett jókedvűen színéskedni. Az ajkát alig hogy odaértette a pohár széléhez, a fejét előre hajtotta, a szempilláit félig lehúnyta és ivás közben azzal a horgas, főzőnek nevezett nézéssel bővölte Nettát, amelyben a parkettáncosok akkora tökéletességet tudnak elérni. Aztán elnézett Nettáról, letette a poharat és lassan, kéjesen behúnyta a szemét. Ez volt a mutatvány.

— Kitünő, — mondta Netta, hangosan kacagva, aztán a saját hangosságától elszégyenkezve, kicsire húzta össze magát, mint a tetten ért gyerek. De a szem tovább kacagott, mikor folytatta: — Tovább, tovább! Leplezze le a férfi-fogásokat! Atelier-titkokat akarok hallani. Mind a hazugságokat mondja el.

— Intuitív művész vagyok, — nevetett Laci — a fogásaim nincsenek rendszerbe foglalva. Mindig a pillanat ihlete alatt jönnek az ötleteim.

— Az nem úgy van. Minden férfinak vannak saját, egyéni fogásai, amiket jóknak tart

és amiket minden nőnél alkalmaz. Magának is vannak. Ki vele. Halljuk a művész vallomásait.

— Várjon, vissza kell gondolnom. Van egypár egészen finom hazugság, amit alkalmazni szoktam. Ilyen például az »elfojtott sóhaj« című. Tudja, az ember mély lélekzetet vesz, éppen olyat, amilyen a sóhajtást szokta megelőzni: jó hangos, mély lélekzetet. Akkor a hölgy azt gondolja magában: ojjé, ez most sóhajtani fog, mint egy trubadur, jaj de unalmas. De erre az ember nem sóhajt, hanem szép lassan, visszafojtva, csendesen ereszt ki a levegőt. Erre a nő meglepődik és azt gondolja: nini, szegény, kedves fiú, ez őszintén akart sóhajtani, de nem mutatja, inkább némán szenved, ó, de megható.

— Nagyszerű. Még, még.

— Aztán, mikor az ember háttal van a szobában a nőnek, de a nő a tükörből láthatja az embert, akkor észrevétlenül felvenni a nőhöz tartozó valami tárgyat és megcsókolni titokban. Aztán közömbös arccal visszafordulni, mintha mi sem történt volna.

— Elég jó. Még.

— Aztán, mikor az ember a sötétben ül a nővel és a nő éppen készül a villanyt meggyújtani, akkor az ember megnyálazza hamar a két szemét. Olyan a villanyfényben, mintha könnyesen csillogna, amiből a nő meghatva azt következteti, hogy az előző párbeszéd alatt az ember könnyezett a sötétben, de eltitkolta.

— Még!

— Ó, és aztán az ezerféle vallomás! Például: nemes és őszinte hangon azt mondani: »Azt nem tudom, hogy szeretem-e magát. Lehet, hogy igen, lehet, hogy nem. De egy vágy van bennem, azt egészen világosan érzem: szeretnék magával együtt megöregedni.«

— Most miért komorodott úgy el?

— Mert megtörténhetik, hogy ezt csakugyan érzi az ember. És akkor sem mondhat többet, mint ezt.

— Kitünő, kitünő, — ujjongott nevetve Netta — ez a formája még jobb, úgy elkomolyodni és ezt mondani.

Laci fejében két hang szólalt meg. Az egyik ezt mondta: »Most, most, itt az idő a zengő, nagy vallomásra, mit lehet tudni, hátha.« A másik hang ezt mondta: »Ma délután megöregedtél, Litteráti László, lemondtál róla, légy férfi a talpadon.« És Laci a második hangra hallgatott. Egy pillanatnyi habozás után együtt nevetett Nettával. Jól mulattak, kacagtak, vígan ettek.

— Lehetne írni egy jó könyvet, — mondta Netta — az ilyen hazugságokról. A legjobb íróknak és írónőknek össze kellene állani.

— A nők még elvetemültebb dolgokat tudnának produkálni.

— Ez olyan Weininger-beszéd. Egyforma bűnösök férfiak is, nők is.

— Most maga komolyodott el. Miért?

— Mert maga nem tudja, hogy a férfiak milyen jellemtelenek tudnak lenni. Ha az ember belelát egyszer, meg szeretne halni az undortól. Nincs valami szebb, kedvesebb és drágább nekem, mint egy tisztességes, őszinte férfi. De most fizessünk, mert elkészünk a színházból. Maga fizeti az ételt, én az italt.

— Ki van zárva, — tiltakozott Laci meggyőződés nélkül — teljesen ki van zárva.

És Netta is tiltakozott. Laci úgy tett, mint az árverési felhajtó, aki nem akar vásárolni, csak mutatja. De úgy is vesztett rajta, mint az árverési felhajtó. Kifizette az italt. A színháznál kifizette a kocsit. Maradt a zsebében pontosan, a borzalmas valóság kétségbevonhatatlanságával tizenhat líra. Se égen, se földön több pénze sehol.

A színházban Bataille »Botrány«-át játszották »Lo scandalo« címen. Laci egy darabig figyelte az előadást. Gramaticáról megállapította, hogy nagyon érdekes, feltűnően sovány, fekete, csellóhangú nő, igen jó színésznő, egy romantikusan szárnyaló darabban inkább a helyén volna. Egy színész, aki a szélhámost játszotta, nagyon feltűnt neki. Megnézte a színlapot: Civilini. A darabot ismerte magyarul, a színészekkel hamar tisztába jött, kezdte unni a dolgot. Felvonásközben cukorkát vett

Nettának, maradt tizenöt lírája. A második felvonás után Netta is elűnta a dolgot. Egy-másra néztek, megértéssel bólintottak és ott hagyták az előadást.

Kint az olasz nyári éjszakák édes, erősza-kos, túlzott kéksége fogadta őket sziporkázó csillagokkal.

— Olyan szép az éjszaka, — mondta Laci, aki szeretett volna gyalog, más szóval ingyen hazamenni — és ebben a toalettben villamoson...

— Igaza van, — mondta Netta — kocsi-kázzunk egy kicsit, gyönyörű éjszaka van, hazamenni is kár volna még.

Laci brutális vágyat érzett, hogy kitörjön: »Van egy zsebórám, akarja még azt is?« De lenyelte a kitörést. Pár percnyi séta után már találtak kocsit. Beültek, és a rozoga egy-fogatú lassan poroszkált velük az éjszakában. Sokáig hallgattak. Végre Netta megszólalt:

— Mondja, milyen házaseletet él maga?

— Nem házaseletet élek. A házaselet két monogám szerelem összeadása. És én mind-eddig poligám voltam nyakra-főre. Ezt nem cinizmusból mondom, magam is utálom a dolgot. De már így van. A feleségemmel nincsen egyetlen közös gondolatom sem. Ne értsen félre, nem lenézésből mondom ezt. Ő idegen nekem és én idegen vagyok neki. Nincs közös gondolatum. Sem lelki, sem — ami még nagyobb baj — testi.

— És ő nem féltékeny?

— Sajnos, nem. Belőlem az, amit félténie kellene testileg-lelkileg, nem érdekli őt.

Netta sokáig hallgatott, aztán halkan mondta:

— Szomorú.

Ismét hosszú csend következett, a ló patái lassan kopogtak a kövezeten. És megint Netta szólalt meg:

— Mi a maga vágya? Ne szerelemről beszéljen, hanem az életéről, a terveiről, a céljairól! Mi az a nagy, amit szeretne valaha megcsinálni?

— Ezt még nem mondtam el senkinek. Magának elmondom. Szeretnék egy nagy operát

írni. Tragikus, megrendítő, hatalmas operát. Még fiatal vagyok hozzá, még sokat kell élnem. Majd ha negyvenéves leszek, megcsinálom. A szövegét is magam fogom írni. Krisztus-operát. Az isten-embert akarom megkomponálni, akinek az önfeláldozása akkora volt, hogy felért az egész világgal. A tragikus lángelmét, aki akkora zseni, hogy már isten vagy ha úgy tetszik: az istent, aki annyira szenved, hogy már ember. Hallatlan nagyot, irtózatosat és fenségeset akarok csinálni, valami olyan nagyot, aminél nagyobbat képzelni sem lehet. Gondoljon a Strauss Richard »Tod und Verklärung«-jára. Én százszor komorabb halált és milliószor nagyobb megdicsőülést akarnék írni. A világon minden benne volna ebben az egy operában, mint ahogy Shakespeareben minden benne van, ami emberi. Én még az istenit is bele akarom írni. Jóság, gonoszság, kétségbeesés, szenvedés, szerelem, anyaság, rajongás, — mind, mind benne lesz, mert az alakjai Mária, Judás, Magdolna, János lesznek.

— És melyik alakba komponálja bele saját magát? A személyét? A művészek sokszor elrejtik a nevüket, az arcukat, a hangjukat valamelyik alakjukba.

— Én János vagyok. Rajongó, teljesen odaadó, vakon bízó, poétikusan feltétlen, aki egy idősebb valakinek a teljes lelkével odaadja magát.

Megint egy jó negyedóráig hallgattak. Akkor Netta megszólalt:

— Ne cigarettázzék annyit. Egymáson gyujtja meg. Ennyi cigaretta feltétlenül megárt.

— Nem árt. Megszoktam.

— De árt. Hallgasson az öregebbre.

— Maga öregebb? Hiszen maga mondta, hogy egykorúak vagyunk.

— Egy huszonhatéves nő idősebb valaki, mint egy huszonhatéves férfi.

Laci megrendült. »Idősebb valaki.« Véletlen ez, vagy szándékos összefüggés? Tűnődött rajta és végül úgy határozott, hogy mégis csak véletlen. És némán nézte maga mellett az imá-

dott, egyetlen asszonyt, aki itt van hozzá egészen közel, de sohasem volt távolabb, mint most. Lemondott róla. Kár. Vége.

A szállóig nem is beszéltek többet. Ott Laci kifizette a kocsit, maradt öt lírája. És a hallban Netta így szólt:

— Nagyon szomjas vagyok, valami frissítőt szeretnék. Egy negyedóraig még ülhetünk a hallban.

Laci most már nem törődött vele. Elhatározta, hogy holnap eladja az aranytárcát és elutazik. Leültek a hallban, ahol már csak egy lámpa pislákkolt az egyik sarokban. Odahúzódtak be és Netta odavetette a pincérnek:

— Due granadine.

Hozták a grenadint, jó kesernyész-zamatos volt, hideg volt. És Laci, csakhogy mondjon valamit, megkérdezte:

— Holnap mi a program?

— Hogy a maga programja mi lesz, — felelte könnyedén Netta, — azt nem tudom. A magam részéről, mire maga felkel, már messze leszek.

— Hol lesz? — kérdezte Laci lélekzet nélkül.

— Hét harminckor indul a lyoni gyors, azzal utazom.

— De hát hova?

— Vichybe megyek. Az egy francia fürdőhely. Biztosan hallotta a híret. Odamegyek három hétre. Már várnak. A nagy poggyászatot már előre is küldtem.

— Ki várja? — hördült fel Laci halál-sápadtan.

— Egy barátnőm, nem ismeri, Buonasazza bárónő. Nagyon kedves asszony.

— És ezt . . . ezt . . . így mondja nekem . . . most? . . .

— Így praktikusabb. Ha hamarabb tudta volna, egész nap életre-halálra udvarolt volna. Így pedig nagyon kedvesen mulattunk. Ismerje el, hogy kellemes este volt.

— De hát . . . nem . . . ez lehetetlen . . . így egyszerre . . .

— Mért volna lehetetlen? Máris lehetséges.

Felállott és nyugodt társalgási hangon mondta:

— Ideje lefeküdni. Az éjszakai kocsizás a levegőn elbódított egy kicsit. Hát isten áldja meg, talán még látjuk egymást valamikor.

Hűvösség és tartózkodás volt a hangjában.

Nyujtotta a kezét.

— Nem, nem, — mondta Laci a torkában elszoruló izgalommal — még ne . . . üljön le.

— Akar még valamit mondani? Gyorsan, mert nagyon álmos vagyok.

Laci fejében megint két hang beszélt. Az egyik ezt mondta: »Törj ki, üvölts, fojtogasd, öld meg.« A másik így szólott: »Ha szereted, nem válhatsz el hazugsággal tőle.« És Laci megint a második hangra hallgatott.

— Igen, akarok valamit mondani. Üljön le.

— Nos? Leültem. Tessék.

— Nézze, grófné, én tisztességes ember vagyok. Belementem egy játékba, de mivel soha többé nem fogom látni, nem akarom, hogy hazugságban váljunk el egymástól. Én . . . én . . .

— Nos?

— Én nem vagyok nábob. Földhöz ragadt, szegény, gondokkal küzdő, kenyeret nehezen kereső művész vagyok. Muzsikus. Ezt meg akartam mondani. Most gondoljon rólam, amit akar. De egyet ne felejtсен el, ha valaha eszébe jutok: halálosan szerelmes vagyok magába. Isten áldja meg, ne haragudjon rám.

És most ő állt fel, kissé teatrálisan. És nyujtotta a kezét. De most az asszony mondta, átnyujtva egy cigarettát:

— Tessék egy jó cigaretta. Letette a vizsgát. Már nem vagyok álmos. Üljön le. Én is akarok mondani valamit.

Laci az izgalomtól reszketve, engedelmeskedett. Valami olyat érzett, hogy ezt a pillanatot nem lehet élve kibírni.

— Tessék, — mondta, Nettára nézve.

— Én ezt tudtam.

— Tessék?

— Én tudtam, hogy maga nem milliomos és tudtam, hogy nincsenek földbirtokai és tudtam, hogy szegény ember.

— Az lehetetlen. Honnan tudta?

— Majd elmondom. Mikor a Savoy étteremben legelőször megláttam magát, feltűnt nekem. Azt mondtam magamban, ez a fiatalember csinos és rokonszenves legény. Elég szemtelenül nézeget, de nem sértő. Nagyon el is voltam keseredve aznap, és valami furcsa hazard hangulatban voltam. Elhatároztam, hogy megismerkedem magával, beszélgetek egy kicsit és másnap már el is felejttem, hogy a világon van. Mikor felmentem a társalgóba, útközben megnéztem a portásnál a névsort. És láttam, hogy az illető fiatalember nem lehet más, mint aki budapesti ujságírónak van beírva. Annál jobb, gondoltam, az ujságírók érdekesekek. Jól ismerem a Corrieretől Barzinit, meg Sacchit. Azt is hamar elpletykázta Schuhmacherné, hogy maga ujságíró. Kedvezményt kért. De nem kapott.

— Dehogy nem. Csak tizenegy lírát fizettem.

— Természetes, mindenki tizenegy lírát fizet. Maga is annyit fizetett, csak éppen örült, hogy olcsó. Szóval tudtam, hogy ujságíró Budapestről. Később megismerkedtünk a társalgóban és maga az őseiről, meg az arany hollóról kezdett beszélni, meg a birtokairól. Ez nem nagyon harmonizált azzal, hogy ujságíró, aki kedvezményt kér.

— Én azért hazudtam, mert a maga rangjához akartam tartozni. Játszottam egy szerepet.

— Igen, kedvesem, de én is játszottam egy szerepet. Észrevettem, hogy itt valami zavar van. És kíváncsi lettem, mert maga egyébként érdekelt. És gyors egymásutánban egész csomó érdekes dolgot vettem észre. Maga például előadott egy kutyáról. A kutya az előadás szerint már öreg volt, mikor maga tizennégyéves volt, de azért még ma is a legjobb ugró. Az előadás szerint tehát a kutyának, amelyik olyan jó ugró, húsz-huszonnégyévesnek kellene lenni...

— Igen . . . a Számiról meséltem . .

— Aztán azt mondta, hogy ilyenkor aratnak, sajátmaga vezeti a birtokot és ez a leg-

erősebb dologidő. Hogyan lehet akkor Gardonéban? De a legkedvesebb az volt, mikor magából kitört a lelkiismeret öntudatlanul. Elárulta magát.

— Mivel?

— Mikor leült a zongorához, csak úgy ötlet-szerűen elkezdett a Bohéméletből játszani és ezt játszotta: »Son' un poeta«. Az ilyesmi nem történik véletlenül. Szóval körülbelül tisztában voltam, hogy műkedvelő, ártatlan szélhámossal van dolgom. És egyre jobban tetszett nekem. De most következik valami, amit maga nem tud és amiről nem is akarok beszélni. Nekem hazug, aljas és jellemtelen férfiak tették tönkre az életemet, akik a családomhoz tartoztak. És a mániámmá lett, hogy aki kedves nekem, attól elsősorban őszinteséget és becsületet várjak. Tudtam, hogy maga nem szélhámos. Sokkal ügyetlenebbül hazudott, mint egy szélhámos. De a hazugsága mégis bántott. Azt akartam, hogy őszintén és tisztességesen elébem álljon és megmondja az igazat. De maga még jobban belelovagolta magát. Akkor elhatároztam, hogy segíték. Kitaláltam azt a villavásárlást. Ne szóljon közbe. A villát azóta megvettem én. De azt vártam az utolsó pillanatig, hogy szól. Nem szólt. Tálcán adtam a kérdéseket, hogy valljon már. Nem vallott. Akkor nagyon megharagudtam és haragomban megszüntettem az ismeretséget. Azt mondtam magamban: ez egy haszontalan ember. De másnap már kezdtem mentséget találni a maga számára. Rájöttem, hogy tetszik nekem. És elkezdtem alkudozni magammal: adok még alkalmat az őszinteségre, de megbosszantom a bosszúságért, amit okozott nekem. És kényszerítettem, hogy költsön. Minden belépődíjnál pokoli örömmel láttam, hogy kínlódik. És mivel egyre tovább folytatta az arany hollót, én egyre jobban kínoztam. Most végre szólt. Mennyi pénze van, kíváncsi vagyok.

— Öt lírám van, de ezt a két grenadint még ki kell fizetnem.

— Hogy fog innen elutazni?

— Eladom ezt az aranytárcát.

— Úgy kell magának. De azt el kell ismer-nem, hogy roppant kedves volt. Nagyon meg-sajnáltam és megszerettem magát. Kedves, okos, tehetséges, jó fiú, ezt vegye tudomásul. Kedves, nagyon kedves.

— És reménytelenül szerelmes.

— Arról ne beszéljünk. Most szépen el fogunk búcsúzni. Itt van öt líra, ezzel tar-tozom.

— Én is tartozom még valamivel. Meg akarom adni.

— Mivel?

— Meg akarom köszönni, hogy olyan na-gyon szerelmes vagyok magába. Ma délután lemondtam magáról. És azóta még jobban sze-retem. Mindig vágytam valami nagyon szépre és nagyon tisztára. Magától megkaptam. Maga az egyetlen nő életemben, akit nem csaltam meg. Ezt elviszem magammal abba az éle-tembe, amit maga nem ismer és nagyon boldog leszek vele.

— Szerelmes belém?

— Nagyon.

— Nagyon?

— Nagyon, nagyon, nagyon.

— Hát ha még találkozunk az életben, ak-kor beszélünk róla. Isten áldja meg.

— Isten vele, grófné, mi . . .

— Nem grófné, Netta.

— Isten vele, Netta. Mi soha többet nem fo-gunk találkozni.

— Azt maga nem tudhatja. Most menjen szépen aludni, nekem még dolgom van a por-tással. Egy jó tanácsot még adok. Ha megszo-rította a kezemet, forduljon el, menjen és ne nézzon vissza. Ha visszanéz, akkor nehezebb.

Kezet szorítottak. Laci megfogadta a ta-nácsot. Felrohant a lépcsőn, nem nézett vissza. A szobájában ledobálta magáról a ruhát, fel-rántotta a pyjamát, belevágta magát az ágyba és boldogan, fájo szívvel, szerelmesen meg-ölelte a párnát. Nem jött más szó a forró szá-jára, nem ötlött más gondolat a forró fejébe, csak ez az egy: szeretem, szeretem, szeretem.

Soká, soká feküdt álmatlan félálomban ennek az egy szónak ragyogó pirosságával a szívében.

És hirtelen felriadt. A fejét nem mozdította meg, csak a szeme nyílt ki ijedten. Netta állott az ágya előtt a kék éjszaka félhomályában.

XXI.

- Most már mennem kellene.
- Nem, nem, ne még. Ne menjen még.
- Szívem!
- Drágám!
- Egyetlenem!
- Kedvesem!
- Szeretem!
- Szeretem!

— — — — —

— Netta, akarok valamit kérdezni.

— Tessék, angyalom.

— Mikor vette észre, hogy szeret?

— Mikor a kis Lilian Gardonében volt és velük vacsoráztam. A kislány folyton magáról beszélt. És észrevettem, hogy féltékeny vagyok. És maga?

— Én mindig szerettem. Hamarább szerettem, mint megismertem. Énbennem az egész szerelem készen volt már, mint egy óriási máglya, amelyik várja, hogy meggyujtsák. És most ég. Örök tűz.

- Drágám. Csókoljon meg.
- Édes, édes, édes, egyetlen, drága.

— — — — —

— Netta, valami gyerekséget akarok mondani.

— Csak az a kedves és jó, ami gyerekes.

— Dícsérjen engem. Mondjon rólam sok jót. Mondjon hízelgő dolgokat.

— Okos, kedves, finom, tehetséges, előkelő, drága csacsi. Mit mondjak még?

— Azt, hogy szeret.

— Szeretem. Csókoljon meg.

- — — — —
- Mire gondolt most! Mondja ki rögtön.
 - Hogy most jó volna meghalni.
 - Netta, szeretnék kérni valamit.

— Mindent.

— Szeretném látni az arcát most. Szeretném felgyújtani a villanyt.

— Azt az egyet nem. Mindent, csak azt nem.

— Ó, istenem, miért?

— Nem szabad. Mi már elbúcsúztunk. Maga már látott engem utoljára, mikor kezét fogtunk lenn a hallban. Akkor elváltunk. És most nem is vagyok itt. Nem igaz az egész. Csak álmodunk . . .

— Csak álmodunk . . .

— Mondja, Laci.

— Tessék.

— Mikor összevesztünk, maga elutazott. Hova utazott?

— Velencében voltam. Meg akartam csalni magát, mert nagyon el voltam keseredve. De nem csaltam meg.

Miért?

— Nem sikerült. Felborult a dolog. Hála istennek. Hű maradtam.

— Nem maradt hű. Az már csalás. Megcsalt. Rossz, haszontalan, csirkefogó. Megcsalt, haragszom.

— Netta . . .

— Menjen, haragszom.

— Netta . . .

— Imádom, Csókoljon meg.

— Meg akarom csókolni a szemét, Netta.

— Nem, nem, most nem.

— Miért nem? Azért is. Mi ez? Nedves a szeme . . . Sír?

— Laci, öleljen meg úgy, hogy fájjon, és csókoljon nagyon erősen, hogy érezzem, hogy szeret. Engem nagyon kell szeretni, mert én nagyon árva és boldogtalan vagyok, és nagyon sokat szenvedek.

— Netta, ha most maga elmegy, mi soha sem látjuk többé egymást.

— Nem is szabad. Írni se szabad, semmit se szabad. Ez az éjszaka nem igaz. Mi kezét fogtunk és elváltunk. Fürdő-ismeretség.

— De mindig fog szeretni?

— Mindig, mindig. Ha tíz év múlva, húsz év múlva valakibe szerelmes lesz . . .

— Hogy mondhat ilyet! Soha senkibe!

— Gyerek. Azt én jobban tudom. Ha egyszer nagyon szerelmes lesz, gondoljon rám, képzelje oda az arcomat: az öreg Netta még mindig szereti magát, sokat gondol magára és szívből kívánja, hogy boldog legyen.

— Nincs igaza. Én már nem lehetek szerelmes igazán senkibe. Én csak magát csalhatom meg.

— — — — —
— Netta, valami nagyon szép jutott eszembe.

— Mi az, szívem?

— Én mély hódolattal tisztetem magamat. Én szent vagyok, engem térden állva kell tisztelni. Mert én vagyok az, akit maga szeret.

— Drága.

— — — — —
— Netta, eszembe jutott valami érdekes arról, hogy maga milyen szép.

— Nos?

— Hallotta valaha hírét a Plátó barlangjának?

— Nem.

— Plátó azt mondta, hogy ő egy barlangban áll háttal a külső világosságnak, a nagy titoknak. És a világosságra abból a derengésből következtet, amit a barlang fenekén lát. Én sem érem fel ésszel a maga nagy szépségét. Csak abból következtetek rá, hogy a szívemben milyen fényesség van.

— Szép vagyok?

— Gyönyörű!

— Mondja még, úgy örülök neki.

— Legszebb, egyetlen, csodálatos. Határtalanul imádom.

— — — — —
— Netta, valamiből megint rájöttem, hogy igazán szeretem.

— Miből?

— Én mindig nagyon indiszkrét voltam. Nagyon sok közönséges és kicsinyes kalandom

volt és ezeket a nőket mindig gyűlöltem. És bosszúból mindig kiadtam őket. Nagyon jellemtelen voltam. És most arra gondoltam, vajjon el fogom-e ezt mondani valaha valakinek? És érzem, hogy rosszul esne elmondani.

— Akkor két dolognak örüljön, szívem. Annak, hogy szeret, és annak, hogy tisztességes lelkű ember.

— Nagyon?

— Nagyon.

— Mondjon nekem valamit, amit nagyon szeretnék magától hallani.

— Mit, szívem?

— Mondja nekem azt, hogy: kisfiam.

— Édes, aranyos, bolond kisfiam!

— Laci, eszembe jutott valami.

— Mi az, angyalkám?

— Beszéljünk franciául vagy németül. Angolul nem lehet tegezni egymást.

— Te drága!

— Te édes!

— Netta, valami nagyon szépet tudok mondani.

— Mondd.

— Én vagyok te és te vagy én.

— Szerелеmből a legnagyobb aljasság is szent.

— Úgy van. És szerelem nélkül egy kézcsók is aljasság.

— Laci, kitaláltam, hogyan fogok innen kimenni.

— Hogy?

— Megvárom, amíg elalszol. És akkor elmegyek úgy, hogy nem veszed észre. És holnap délben felébredsz és álmodtad az egészet.

— De nem tudok aludni.

— Muszáj! Egy-kettő aludni, rossz gyerek! Húnyd be erősen a szemed. Majd dúdolok neked . . .

— Ne menj el, még nem alszom.

— De szívecském, el fogok késni. Hét harminckor megy a vonatom és még csomagolni is kell. Az nem is tűnt fel neked, hogy komorna nélkül utazom? Nem jutott eszedbe, miért?

— Nem.

— Hogy lehet egy ilyen okos fiú ilyen buta? Mert arra gondoltam, hátha... a komorna ne legyen útban...

— Nem alszom még, nem engedlek.

— Elkésém, szívem.

— Nem bánom, késs el, nem engedlek. Zsarnok vagyok.

— Csókolj meg, zsarnok.

— Nagyon?

— Nagyon.

XXII.

Laci másnap délben egy órakor ébredt fel. Sokáig nézte a párnát, ahol az ő feje feküdt. Aztán megint behúnyta a szemét. Azon gondolkozott, milyen a lelkiállapota. Megállapította, hogy derűs, nyugodt, szomorú és boldog.

A szobájába felhozatott egy teát és két szellet sonkát. Evés után elévette a menetrendet és megállapította, hogy Netta most Turinban van. És rosszul esett neki, hogy ő még sohasem volt Turinban. Szerette volna Nettát ismert épületek csoportjába helyezni a fantáziájában.

Aztán nekivágott a külvilágnak, hogy eladja a tárcát. Mikor elment a portásfülke előtt, a portás megállította:

— Bocsánatot kérek, egy kérésem volna.

— Tessék, — állt meg Laci és nagyon félt, hogy pénzről lesz szó.

— Uraságodnak van egy arany cigaretta-tárcája. Azt meglátta tegnap az egyik hotel-vendég és mivel uraságodat nem ismeri, engem bízott meg, hogy a tárcát megvegyem, ha a tárca eladó.

— Lehet róla beszélni. Mit kínál az illető úr?

— Azt mondta, neki nagyon tetszik a tárca és elmehetek akár ezer líráig.

— Ezer líra. Top. Itt a tárca.

A legközelebbi vonattal Laci utazott. Egy napig maradt még Gardonében. Ezen a napon befejezte a munkáját és felment a hegyi ösvényen, hogy utoljára egy pillantást vessen a Chieregati-villára. A villa néma volt és elhagyott. Csak az mutatta az életet benne, hogy fenn a belvedere korlátján kiteretett konyharuhák száradtak. Aztán visszament a szállóba és azt a levelet, amelyben Netta Milánóba hívta, feladta saját nevére Budapest poste restante. Ott biztonságban lesz a levél. Ha nagyon rossz napja lesz, elmegy a postára, kiveszi a levelet, elolvassa, megcsókolja és megint feladja poste restante a saját nevére.

Hazafelé a rivai utat választotta. A Depretis végigvitte az Azúr tavon. Az útikalauzból egy ideig figyelemmel kísérte a parti helységeket. Goethe olaszországi útjának emlékeit, de aztán letette maga mellé a könyvet és csendesen, békén eltűnődött. Kevéssel azután, hogy kétoldalt a pénzügyőrök házai elmaradtak és a hajó propellere már osztrák vizet zavart, egy nagy, komor, barna sziklát látott a parton. A szikla kopár volt és kietlen, de nőtt rajta egyetlen szál piros virág. És ettől a hangos, diadalmas, forrószínű pici pirosságtól életet kapott az egész zordon tömb.

— Jövendő életem, — gondolta hálásan és meghatottan — Netta emlékének piros virágával.

Pest felé olyan vonaton robogott, amelyet kínos szorongásig megtöltöttek az utasok. Mindenki a háborúról beszélt: meglesz-e, elmarad-e? Voltak pesszimisták, akik azt hangoztatták, hogy borzasztó vérengzés lesz, mert a közös hadsereg az olaszokkal együtt be fog vonulni Szerbiába és irtózatos vérontást fog rendezni. Voltak optimisták, akik fensőséges mosollyal hallgattak, legfeljebb legyintettek egyet a kezükkel és így szóltak: »Ugyan kérem, háború? Ma? A mai technika mellett? A mai gazdasági viszonyok mellett? ...«

Az egyik állomáson szembe érkezett »Az Est«. Egy pillanat alatt szétkapkodták. A kupéban, ahol Laci ült, hangosan felolvasta egy vékonyhangú, szenvedélyes, szőke ember, hogy kitört a háború Szerbia és a monarchia között. Laci végighallgatta a felolvasást, de az utána következő vitára már nem figyelt. Behúnyt szemmel hátratámaszkodott az ablak melletti sarokban és ahogy így álmodozott magában, hirtelenül úgy elpirult, mint a pipacs. Eszébe jutott, milyen számár volt: rögtön rá kellett volna jönnie arra, hogy a portással Netta vétette meg a tárcát. Nagyon szégyelte magát.

És Pesten elkezdte az életet megint. De minduntalan abba a különös benyomásba bötött, hogy minden olyan, mintha hosszú évekig nem lett volna itthon. Sok mindent gyerekesnek és értelmetlennek látott, ami hat hete még roppantul érdekelte.

Az első nyugodt napon elment a főpostára a Netta leveléért. A poste restante-osztályon azt a választ kapta, hogy a háború kitörésekor az összes poste restante-leveleket megsemmisítették. Az ördög vitte volna el ezt a háborút, gondolta magában, még az ember magánlevelezésébe is belenyúl. Hallatlan.

Amint az uccán bandukolt, nagyon fájt ez a levéldolog neki. De aztán vállat vont.

— Jobb így. Józanabb és bensőbb. Most már semmi sincs belőle, csak ami a szívemben van. De az élni fog addig, amíg magam is meg nem halok.

Egy viharosan éljenző uccai csoport haladt el mellette. Felvirágozott katonákat kísérték. És Lacinak egy mondat jutott eszébe majdani életrajzából: »Bár ennek pontos okát a kutatók eddig nem találták meg, meg lehet állapítani, hogy művészetében 1914 nyarán állott be egy rendkívüli fordulat, éppen akkor, mikor a monarchia megindította csapatait az emlékezetes háborúba«

2710

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

BORDA ANTIKVÁRIUM

BUDAPEST

XIII. BALZAC U. 50/A

